

A. N u r k

RAKVERE ÕPETAJATE SEMINAR

1912 - 1932

Tartu, 1967.a.

S i s s e j u h a t u s e k s.

Eesti kooli ja pedagoogilise mõtte ajaloo seisukohalt omab suure tähtsuse õpetajate ettevalmistamise ajaloo lähem tundmaõppimine. Üldistav teos selle kohta kahjuks seni puudub. Üksikute Eestis aegade jooksul töötanud seminaride kohta on trükis ilmunud rida üksikuurimusi või koguteoseid, nagu Neuman, M. - "Kunda Seminar ja tema kasvandikud" (1928), J. Kirotar - "Kaarma seminar kui Eesti kultura tegur" (1911), J. Kivisaar - "Tartu eesti vallakooliõpetajate (Holtmanni) seminar 1873-1887", koguteosed: "Tartu Õpetajate Seminar 1828-1928", "Läänemaa Õpetajateseminar 1921-1931", "Võru Õpetajateseminar" (1936). ~~Tähta~~ õpetajate ettevalmistusasutuste kohta on ilmunud rida artikleid üksikutes ajakirjades.

Rakvere Õpetajate Seminari kohta on seni puudunud üksikasjalikum käsitletus. On ilmunud ainult üksikuid artikleid ajakirjades "Kasvatus" ja "Tarmo". Käesolev lühiuurimus "Rakvere Õpetajate Seminar 1912 - 1932" tahab seda puudust mõneti korvata, kuigi esialgu ainult käsikirjas.

Seminari ajaloo väljaandmine koguteosena algatati Seminari Vilistlaskogu juhatuse poolt 1932.a. seoses seminari likvideerimisega. Sama aasta suvel moodustati vastav toimikond ja algasid koguteose väljaandmise eeltööd. Kuigi esialgu loodeti materjalide kogumisega, nende trükiks ettevalmistamise ja kirjastamisega toime tulla võrdlemisi kiiresti, venis koguteose väljaandmine tehnilistel ja majanduslikel põhjustel ning jäigi teostamata Vilistlaskogu likvideerimise tõttu 1940. a. Sõjapäevil läksid täielikult kaduma kõik ~~tükiks~~ et-

te valmistatud käsikirjad ja materjalid. Pärastsõja-järgseil aastail asus allakirjutanu uuesti koguma materjale seminari ajaloo lühikursuse koostamiseks.

Kuna trükis avaldatud materjali seminari kohta on äärmiselt vähe, tuli põhiliselt toetuda arhiivimaterjalidele, üksikute endiste õpetajate ja õpilaste kirjalikele või suulistele mälestustele (V.N.Bernadski, J. Rummo, N.Andresen, V. Raamjt.). Ülevaate koostamist kergendas asjaolu, et autor on rea aastate jooksul kaasa elanud seminari arengule (1921-1927. a. õpilasena, 1929-1932. a. harjutuskooli juhatajana).

Arhiivimaterjalidest on kasutatud Riiklikus Ajaloo Keskariivis Tartus (RAKA) leiduvaid Riia Õppekonna kuraatori arhiivi (f.384) ja Rakvere Õpetajate Seminari arhiivi (f.2108), Okstoobrirevolutsiooni ja Sotsialistliku Ülesehituse Riiklikus Keskariivis Tallinnas - Eesti Haridusministeeriumi arhiivi (ORKA) - f.1108).

Samuti on kasutatud Rakvere Õpetajate Seminari Vilistlaskogu trükis ilmunud ajakirjas "Tarmo" 1937. a. avaldatud materjale.

Vastavalt ajaloolistele perioodidele, millal seminar töötas, käsitletakse seminari ajalugu kahes iseisvas peatükis: Rakvere Õpetajate Seminar 1912-1918 (tsaristlik periood - vene õppekeelelega) ja Rakvere Õpetajate Seminar 1918-1932 (kodanlik periood - eesti õppekeelelega).

Kummaski peatükis käsitletakse seminari asutamist (taasasutamis) ja arengut, õppe- ja kasvatustööd, õpetajaid, õpilasi, õpilaste isetegevust jne., eesmärgiga anda seminari arengust terviklik ülevaade.

A. Nurk.

Seminari peahoone 1932.a.

FK 7080-1

RAKVERE ÕPETAJATE SEMINAR

(Tsaristlik periood - vene õppekeelelega)
1912-1918

Seminari asutamine ja areng.

Käesoleva sajandi algul töötas Eesti alal ainult üks riigi poolt ülalpeetav õpetajate ettevalmistusasutus - Tartu Õpetajate Seminar. Üks seminar ei suutnud aga vajalikul määral varustada õpetajatega kogu Eesti ala algkooles, mille võrk pidavelt laienes. Sellepärast kerkis haridusministeeriumi ringkondades Peterburis mõte uute õpetajate seminaride avamiseks Riia õppekonnas (s.o. Eesti-, Liivi- ja Ku-ramaa kubermangudes). Aprilli kuus 1909.a. pöördus haridusministeerium selles küsimuses Riia õppekonna kuraatori S. M. Prutšenko poole, paludes kõige lähemal ajal teatada, missugustes kohtades Riia õppekonnas tuleks kuraatori arva-tes kõigepelt avada uued õpetajate seminarid, või missugu-sed 3-klassilised seminarid muuta 4-klassilisteks.¹

Oma vastuses haridusministeeriumile rõhutas Prutšenko, et lähemal ajal oleks vaja õppekonnas asutada neli uut õpetajate seminari ja nimelt: Kuressaares, Joaorus (Narva eeslinnas), Mustvees ja Võrus, Neist soovitas ta kaks esimest avada 1910-1911.a. ja viimased 1912-1913.a.²

Oma ettepanekut nelja uue seminari avamiseks põhjen-das kuraator järgmiselt: Eestimaa kubermangu ja Liivimaa kubermangu põhjapoolse osa jaoks on eriti vajalik semina-ride avamine. Eestimaa kubermangus ei tööta ühtegi semi-nari, mille tõttu seal on suur puudus kutselistest õpeta-

¹ Eesti NSV Riiklik Ajaloo Keskarhiiv (RAKA), f. 384, s.-ü. 213, l. 1. (Haridusministeeriumi kiri Riia Õppekonna kuraatorile 21.IV.1909. nr. 9730).

² Sealsamas, l. 2.-3. (Riia Õppekonna kuraatori kiri Haridus-ministeeriumile 31.V.1909. nr. 4847).

jatest. On maakondi, näit. Paide (Järvamaa), kus valla-
koolide õpetajatest on 70 % pedagoogilise eelhariduse-
ta, kogu kubermangus on aga üldse 54 % õpetajatest mitte-
kohase ettevalmistusega.

Esimeses järjekorras pidas kuraator vajalikuks se-
minarid asutada Joaorus ja Mustvees, põhjendades nimeta-
tud asupaikade valikut alljärgnevalt: "Suur puudus sobi-
va ettevalmistusega õpetajatest eesti rahvusest elanik-
konna jaoks nõuab kahe seminari avamist just Baltimaade
põhjaosas, ja nimelt Joaorus ning Mustvees. Mõlemad ko-
had on selleks ülimalt sobivad: esimene asub Narva lähis-
tel - vene elanikkonna vahetus naabruses, teine on aga
vene asula. Rahvakooliõpetaja - eestlase haridusalane et-
tevalmistus venelaste vahetus naabruses ja läbikäimises
nendega on seda soovitatavam, et see loob eestlastele pa-
rimad võimalused vene keele kui riigikeele põhjalikuks
omandamiseks, lähemaks tutvumiseks vene rahvaga ja vene
tsivilisatsiooniga."

Selles õppekonna kuraatori ettepanekus avaldus uus
suund tsaari-isevalitsuse reaktsioonilise venestuspolii-
tika teostamisel eesti rahvuslikus koolis. Vene kroonu-
likku venestuspoliitikat, mis seni ei olnud andnud soo-
vitud tulemusi, taheti tõhusamaks ja tulemusrikkamaks
muuta sel teel, et tulavasi eestlastest õpetajaid juba
nende õpingute ajal² lähendada vene rahvale ja vene
kultuurile. Parimaks vahendiks sel alal oli seminaride
asutamine venelaste otseselt naabruses, milleks Joaoru ja
Mustvee tsaarivõimude silmis tundusid otse ideaalsete
paikadena.

Lähemate andmete saamiseks kohapealsetest koolioludest
ja üldistest elutingimustest pöördus õppekonna kuraator
sama aasta juuni kuul Eesti- ja Liivimaa rahvakoolide di-
rektorite poole.

Eestimaa rahvakoolide direktori poolt esitatigi ku-
raatorile nõutavad andmed Joaoru kohta. Nendes märgitakse,
et maa-ala, kuhu võiks püstitada tulavase seminari hoo-
ned, kuulub Kreenholmi manufaktrurile ja Joala mõisale.

Elanikke on Joaoru alevis 8000-9000, lähedal asub Kreenholmi manufaktuur 14.000 elanikuga. Kohapeal töötab kaks kooli - Kreenholmi ministeeriumikool 932 õpilasega ja luteriusu kirikukool 182 õpilasega. Elanikest on 2/3 venelasi, 1/3 eestlasi.

Ka Eestimaa rahvakoolide direktor peab seminari asukohta Joaorus kõigiti sobivaks. Eesti ja vene rahva kokkupuutealana on siin soodsaimad võimalused eesti rahvuse lähendamiseks vene rahvusele, milleks juba praegugi ei puudu oma eeldused. - "Eesti elanikkond on enam-vähem lähenenud vene elanikkonnale, valdab vene keelt ja asub assimileerumisprotsessis vene rahvusega".³

Uute seminaride avamine ei teostunud siiski nii ruttu. Seminari avamine Mustvees langes peagi päevakorrast. Samuti ei ole midagi lähemalt teada seminari avamise eeltöödest Kuressaares. Võrus avada kavatsetud seminari (naisõpetajate ettevalmistamiseks) soovitas Eestimaa rahvakoolide direktor avada Haapsalus, kuid sellestki ei tulnud midagi välja.

Kindlamalt jäädi peatuma seminari avamise juurde Joaorus ja selleks suunas arenesidki ettevalmistustööd. Seminari avamiseks Joaorus tumestas väljavaateid asjaolu, et seal ei olnud ette näha soodsa maa-ala saamist kavatsetava seminari jaoks. Sellepärast pöördus kuraator Prutšenko 24. märtsil 1910.a. Rakvere linnapea poole, paludes linnavolikogus kaalumisele võtta küsimus, kas Rakvere linnal oleks võimalik anda tasuta haridusministeeriumi kasutusse 4-tiinu suurune maa-ala seminari hoonete püstitamiseks ja aia ning katsepõldude rajamiseks.⁴

Rakvere linnavolikogu haaraski kinni esitatud ettepanekust ja oma koosolekul 29. märtsil ja 23. oktoobril 1910.a. otsustas anda projekteeritava seminari hoonestiku, aia ja katsepõldude jaoks tasuta neli tiinu

³ RAKA, f.384, s.-ü. 213, 1.12. (Eestimaa kubermangu

Rahvakoolide Direktori kiri Riia Oppekonna kuraatorile 17.07.1909.nr.1548).

⁴ Sealsamas, f.384, s.-ü. 121, 1.2.

maad, tingimusel, et ülalnimetatud maa-ala antakse haridusministeeriumi kasutusse mitte varem kui ministeerium on asunud seminari hoonete püstitamisele või vastavatele ettevalmistustöödele, millest ta peab linnavalitsust ette informeerima vähemasti pool aastat.⁵

Kuna vastava maa-ala saamine seminari jaoks Joaorus paistis lootusetuna, Rakvere linnavalitsus omalt poolt aga esines väga soodsa ettepanekuga maa-ala lubamise näol, kaldus õppekonna kuraator seminari asukoha suhtes lõplikult Rakvere poole. Vastava ettepanekuga esines ta haridusministeeriumile 1911.a. algul.⁶

Samaaegselt palus ta Eestimaa rahvakoolide direktorit omalt poolt haridusministeeriumi ees samme astuda, et seminar avataks nimelt Rakveres. Et oma ettepanekut põhjendada, kogus Eestimaa rahvakoolide direktor Virumaa rahvakoolide inspektori kaudu selleks vajalikke andmeid. Virumaa rahvakoolide inspektor onna kirjas kubermangu rahvakoolide direktorile veebruarikuus 1911.a. võtabki kokku asjaolud, mis kõnelevad seminari asutamise kasuks Rakveres. Võrreldes Rakvere eeliseid teiste kubermangu linnadega märgib ta järgmist: 1. Rakvere omab geograafiliselt keskse koha kubermangus, 2. ühendusteede osas on ta võrreldes Paide ja Haapsaluga paremas olukorras, 3. Rakveres on paremini kättesaadavad ehitusmaterjalid ja toiduained odavamad kui teistes linnades, 4. Rakveres on enam õppeasutusi ja õpilasi, 5. Rakvere linn on nõus vastu tulema haridusministeeriumile maa-ala lubamise näol seminari jaoks.⁷

Seminari asukoha küsimus jäi aga esialgu lõplikult lahendamata ja lahenes alles 1912.aastal.

Küsimuse lõplikku lahendamist nihutas edasi vahe-

⁵RAKA f. 384. s.-ü. 477, l.11 (Rakvere Linnavalitsuse kiri Riia Õppekonna kuraatorile 28.VIII.1912.nr.1367).

⁶Sealduamas, s.-ü. 213, l.36 (Riia Õppekonna kuraatori kiri Haridusministeeriumile 3.II.1911.nr.1516)

⁷RAKA, f.93, Eestimaa kub.Rahvakoolide Direktori arhiiv, l.4.

peal üleskerkinud mõte, kas üldse osutub valitsuse poliitika seisukohalt lähtudes otstarbekohaseks seminari asutamine Eestimaa kubermangus. Nimelt pöördus 1911.a. jaanuarikuus haridusministeeriumi rahvakoolide osakond Riia Õppekonna kuraatori poole teatega, et ministeerium on saanud Ministrite Nõukogu Asjadevalitsejalt väljavõtte Eestimaa kubermangu 1909.a. aruandest hariduslastest kulutustest, kus avaldatakse mõtteid, et rahalised vahendid, mis on ette nähtud õpetajate seminari avamiseks Eestimaa kubermangus, oleks otstarbekohasem anda stipendiumideks sisekubermangude seminarides õppivatele vene rahvusest õpilastele tingimusel, et nad pärast seminari lõpetamist asuksid õpetajatena tööle Baltimaal. See mõte on pälvinud tsaari tähelepanu ja ministeerium palub selles küsimuses kuraatori seisukohta. Kirjale lisatud eelpool nimetatud väljavõttest nähtub, et Eestimaa kubermangu rahvakoolide direktor on asutada kavatsetava seminari suhtes vägagi kahtleval seisukohal. Ta avaldab kahtlust, kas kavatsetav seminar kindlustab selliste õpetajate ettevalmistamise, kes on võimelised teostama kohapeal valitsuse poliitikat: kindlustama täieliku vene keele oskuse, andumuse ja armastuse kasvatamise tsaari isevalitsuse vastu. Seminaris asuvad õppima kohalikust rahvusest noored, kes õpetajatena ei püüa koolidest luua vene õppeasutusi, vaid kasutada neid pigemini oma kitsaste rahvuslike eesmärkide saavutamiseks. Sellepärast arvabki ta, et selleks ette nähtud summad tuleks suunata stipendiumideks sisekubermangude seminarides õppivatele vene rahvusest õpilastele.⁸

Sellele ministeeriumi poolt edasi saadetud Eestimaa kubermangu rahvakoolide direktori seisukohale vastas Õppekonna kuraator, väites, et kogemuste põhjal, mis on saanud seni Balti kubermangudes töötavatest

⁸ RAKA, f.384, s.-ü. 213, l.51-53. (Haridusministeeriumi kirri Riia Õppekonna kuraatorile 13.I. 1911. nr. 1000).

seminaridest, võib nendest väljunud õpetajaid pidada täiesti võimelisteks õpetama ja kasvatama maa elanikkonda vene riikluse vaimus, mida ta loodab ka Eesti-maa kubermangus avatavalt seminarilt. Ühtlasi juhib ta tähelepanu sellele, et juhul, kui valitsuse poolt ei asutata õpetajate seminare, võidakse neid avada kohalike saksa ühiskondlike organisatsioonide poolt, mis riiklikult seisukohalt on veelgi halvem.⁹

7. juunil 1912.a. teatas haridusminister oma otsusest õppekonna kuraatorile: avada uus õpetajate seminar Joaorus. Ühtlasi tehakse ministri poolt korraldus leida seminari jaoks sobiv hoone ja läbi viia eeltööd õppeasutuse õigeaegseks avamiseks. Samuti määratakse krediit avatavale seminarile 1.juulist kuni 31.detsembrini 1912.a. 17,400.- rubla suuruses summas.¹⁰

Et kohapeal selgitada seminari avamise tegelikke võimalusi, saadab õppekonna kuraator veel samal kuul Narva tulevase seminari direktori, tolleaegse Riia I rajooni rahvakoolide inspektori A.V. Orlovski.

Narvas püüdis Orlovski kõigepealt lahendada maa-saamise küsimust. Kohapeal selgus, et Kreenholmi manufaktuur Joaorus seminari jaoks maad ei loovuta; teised võimalikud maa-alad Narva ümbruses osutusid aga kalliks või seminari asupaigana sobimatuiks. Igaks juhtumiseks sõlmis Orlovski eellepingu Joaoru majajomaniku I. Pitsariga maja üürile võtmiseks avatava seminari jaoks.

Tagsisõidul peatus Orlovski Rakveres, kus pidas läbirääkimisi Rakvere linnapeaga. Rakveres oli peale seminari asukohaks sobiva maa-ala võimalus saada seminari ajutiseks paigutamiseks ka sobivaid ruume (Stroinovski maja, Tartu tn.132) 1700.- rublase aastauüriga. Orlovski pooldas seminari asukohana Rakveret ja tegi oma aruandes sellekohase ettepaneku õppe-

⁹RAKA, f.384,s.-ü. 213,1.49.(Riia Õppekonna kuraatori kiri Haridusministeeriumile 14.II.1911.a.nr.5671 ja 14.VI.1911.a. 6824).

¹⁰.Sealsamas, s.-ü.121,1.39(Haridusministeeriumi kiri Riia Õppekonna kuraatorile 7.VII.1912.a.nr.27166).

konna kuraatorile.¹¹

Augustikuus 1912.a. tegi õppekonna kuraator haridusministerile ettepaneku asutada õpetajate seminar Eestimaa kubermangus mitte Joaorus, vaid Rakveres, põhjendades seda paremustega, mis on Rakaverel Joaoru ees nii maa-ala saamise kui ka kohase asendi tõttu.¹² Selle ettepaneku puhul nõudis haridusministeerium õppekonna kuraatorilt täiendavat põhjendust, mille viimane esitaski.¹³

Seminari asukoha küsimus jäi haridusministri poolt esialgu lahendamata.

Seminari direktoriks määratud A.V. Orlovski alustas aga kohe energiliselt seminari avamise eeltöid. Seminari ajutiseks asupaigaks valitud Stroinovski majas (Tartu tänavas) teostati vajalikud remondid, osteti seminarile vajalik mööbel ja õppevahendid. Oktoobrikuuks 1912.a. oldi jõutud niikaugele, et võidi vastu võtta esimesed õpilased. Oktoobrikuu esimesel poolel toimusid vastuvõtueksamid, 22.oktoobril oli ruumide õnnistamine ja 23.oktoobril 1912.a. algas õppetöö ühe (I) klassiga, 30 õpilasega.¹⁴ Kooli esialgseks nimetuseks jäi - Joaoru Õpetajate Seminar /Иоакимстальская учительская Семинария/, mis alles järgmisel, 1913.a. haridusministeeriumi loal muudeti "Rakvere Õpetajate Seminariks" /Везенбергская Учительская Семинария/.¹⁵

Pedagoogilise praktika võimaldamiseks seminaristidele asutati 1913.a. seminari kõrvalde harjutuskool 2-kl. ministeeriumikooli näol, mis esialgu töötas eramajas, lahus seminarist.¹⁶ 1914/15. õppeaastaks kujundati harjutuskool täiskooosseisuliseks - kahe klassiga (viie jaoskonnaga) töötavaks kooliks. Uute hoonete valminisel asus harjutuskool ühistesse ruumidesse semina-

¹¹ RAKA, f.384, s.-ü. 477, l. 3-5.

¹² sealsamas, l.28.

¹³ sealsamas, l. 34.

¹⁴ sealsamas, l.103.

¹⁵ sealsamas, l.219.

¹⁶ sealsamas, l.192.

riga. Õpilaste arv harjutuskoolis oli 1.jaan.1914.a.
45, õpetajaid - 2.¹⁷

Paralleelselt õppetöö ettevalmistamisega alustas direktor Orlovski ettevalmistustöödega seminari hoonete ehitamiseks Rakvere linnavalitsuse poolt lubatud maa-alale. Tema ettepanekul koostati Riia Õppekonna arhitekti poolt seminari hoonete projektid, mis haridusministeeriumi ehituskomisjoni poolt kinnitati. Kõigepealt otsustati ehitada peahoone, milleks määrati krediiti 131.328.- rubla.¹⁸

Et ehitustöid ratsionaalsemalt teostada, tegi direktor Orlovski Õppekonna kuraatori kaudu haridusministeeriumile ettepaneku teostada need majanduslikul teel ja tööde organiseerimiseks määrata ehituskomisjon (esimees: dir. Orlovski, liikmed: linnapea Andrejev, Rakvere-Paide Rahukogu esimees Tarhov, meesgümnaasiumi direktor Barhov, rahvakoolide inspektor Sobolev ja seminari arst dr. Viren). Haridusministeerium nõustus selle ettepanekuga ja 1913.a. sügisel algas ehituskomisjon oma tegevust.

Sama aasta ⁽¹⁹¹³⁾ sügisel alustati seminari peahoone ehitustöödega. 22. (9) mail 1914.a. toimus peahoone pidulik nurgakivi panek. Ehitustööd arenesid väga kiiresti ja juba 1. augustiks 1914.a. oli peahoone toorehitus lõpule viidud. Talvise kuivamise järele võidi järgmisel kevadel asuda sisetöödele, et peahoone ehitustööd lõpule viia järgmise õppeaasta alguseks - 1.aug.1915.a.

Peahoone välistööde lõpuleviimise järele asuti otsekohe ühiselamu ja haigla ehitamisele, milleks haridusministeeriumi poolt lubati krediiti 79.073.- rubla.¹⁹ Ka kõrvalhoonete ehitamine arenes soodsalt, vaatamata vahepeal lahtipuhkenud Esimesele maailmasõjale. 1915.a. sügiseks olid ehitustööd üldiselt lõpule viidud. Rakve-

¹⁷ RAKA, f. 384, s.-ü. 121, l.117.

¹⁸ sealsamas, l.103.

¹⁹ RAKA, f.384, s.-ü. 477, l.38.(Haridusmin.Rahvak.osak. kiri Riia Õppekonna kuraatorile 21. VII.1914.).

re linnaäärsele lagedale väljale, männimetsa taustale oli lühikese ajaga kerkinud nägus seminari hoonete blokk, mille keskosa moodustas kolmekorruseline võimas peahoone. Sellest lääne pool asus kahekorruseline avar õpetajate ühiselumaja, ida pool - haigla koos direktori ja teenijate eluruumidega. Valminud koolihoone kuulus tolleaegsete paremate koolimajade esirinda Baltimail.

Kuna Rakvere linnas puudus tol ajal elektrivalgustus, astus direktor Orlovski energiliselt samme selleks, et saada seminarile oma jõujaam, mille maksumus oli kalkuleeritud 9.120.- rublale. Summad selleks saadi peahoone ehitustööde ülejäägist (6.688.-rbl. ja 61 kop.) ja ministeeriumi poolt lubatud lisakrediidist.²⁰ Nii sai seminar Rakveres esimesena elektrivalgustuse. ↑

Et seminar võiks täiel määral täita temale pandud ülesandeid ka usulis-poliitilisel alal, oli direktor Orlovski sooviks seminari juurde õigeusu kiriku ehitamine. Kuna iseseisva kiriku ehitamine kalliks osutus, piirdus direktor sellega, et aktusesaali kõrvale ehitati altariruum, mille suured ukSED jumalateenistuse ajaks avati, nii et kogu ruum koos aktusesaaliga moodustas palvusteks avara kiriku.

Eeskujulikud ja ajakohased seminari ruumid nõudsid ka ajakohast sisustust ja õppevahendite kogusid. Sellekski ei puudunud võimalused. Lühikese ajaga muretseti seminarile ajakohane ja nägus sisustus, hangiti rohkesti õppevahendeid, organiseeriti rida õppekabinette ja töötubasid, sisustati õpilaste ühiselamu (internaat) ning rajati eeskujulik õpilaste ühisköök. Need suured saavutused seminari majandusliku organiseerimise alal tuleb kirjutada direktor Orlovski arvele, kes majanduslikul alal oli eriti suurte organisaa-

²⁰RAKA, f. 384, s.-ü. 477, l.138.

torlike võimetega inimene.

Seminari uue hoone ehitustööde perioodil töötas seminar üürimajades (Tartu tänavas), kus elu- ja töötingimused olid võrdlemisi kitsad. Ruumiliste võimaluste avardamiseks võeti siingi vahepeal (1913.a.) suvel ette ruumide laiendamine kõrvalhoonele ühe korruse pealeehitamise näel. Kuid ruumid jäid siiski kitsaiks ja suutsid vaevalt mahutada igal aastal järjest suurenevat seminaristide hulka.

Hoopis avaraks kujunesid seminari töötingimused uude majja asumisega oktoobrikuul 1915.a. Selleks ajaks oli seminar välja kujunenud juba neljaklassiliseks õppeasutuseks (Esimese lennu lõpetajaid las kis seminar välja 1916.a. kevadel).

Seminari tööiga uutes ruumides ei kujunenud aga kuigi pikaks. Tsaari-Venemaa kaotused Esimeses maailmasõjas ja sellegakaasnenud kodanlik Veebruarirevolutsioon ning sellele järgnev Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon muutsid põhjalikult Venemaa senise olukorra. Eesti minekuga Saksa okupatsioonivõimude valdusesse veebruarikuul 1918.a. lõpetas seminar oma tegevuse, ilma et oleks suudetud seminari varandusi evakueerida pealetungiva okupatsiooni eest. Kui päev peale esimeste okupantide väesalkade saabumist Rakvere seminari direktori kohusetäitja Akontšenkovi linna komandandile üle andis seminari võtmed, ilmusid seminari ustele otsekohe sildid: "Saksa riigi varandus". - Osa sellest varandusest, mis kõlbas sõjaväele, läks laiali väeosadesse, mis sinna ei kõlvanud (õppeabinõud, raamatud jne.), seda müütasid saksa sõdurid Rakvere turul.²¹

Seminari eesmärk ja ülesanded.

Nagu juba eespool nägime, ei olnud õpetajate seminaride asutamise kavatsus Baltimail käesoleva ajajandi

²¹ Rakvere Gümnaasium ja Keskkool 1912-1937, Rakvere Gümnaasiumi ja Keskkooli väljaanne, Tartu, 1937, lk.16.

algul ajendatud mitte üksi soovist parandada siinsete rahvakoolide õpetuslikku taset uute õpetajate ettevalmistusasutuste loomise näol, vaid nende kaugemaleulatavamaks ja esmaseks eesmärgiks oli tsaarivalitsuse poolt teostatava venestamise kiirendamine ja süvendamine kohalike rahvaste hulgas koolide kaudu. Kavatsitavaist seminaridest suudeti avada ainult üks ja nimelt Rakvere Õpetajate Seminar. Sellepärast on huvitav lähemalt peatuda küsimusel, missuguseid eesmärgi ja ülesandeid oli määratud teenima nimetatud seminar.

Paljud omaaegsed seminari õpilased ja õpetajad on väitnud, et Rakvere seminar pidi kujunema asutajate kasvatuse kohaselt õppeasutuseks ainult vene rahvusest õpilastele. Sellest pidi saama võimas venestusvahend, kus Sise-Venemaalt päritolevaid õpilasi pidi ette valmistatama õpetajaiks Balti piirimaade koolidele. Et nad oleksid tuttavad kohalikkude oludega, pidi nende ettevalmistus toimuma siinsete olude keskel. Nende võistlusvõimelisuse kohaliku päritoluga õpetajatega pidi tagama seminari varustatus heade õppejõududega, moodsate õppevahenditega, suurte raamatukogudega ja avarate töötamisvõimalustega. Seminari esialgse asukoha valikki kinnitavat, et seminar oli kavatsatud Venemaalt tulijate jaoks, ega muidu poleks valitud Joaorgu kui Venemaalt tulijaile kättesaadavaimat kohta.²²

Need väited ei ole alusetud. Tsaarivalitsuse tõeliseks kavatsuseks oli kiirendada ja süvendada russifitseerimistempot Baltimail. Soodsa võimaluse selleks pakkus uus avatav seminar. A.V.Orlovski määramine seminari direktoriks pidi kindlustama selle soovi täitmise valitsusvõimudele meelepärases suunas ja nende tehete kohaselt.

Kuigi direktor Orlovskit üldiselt tunti venestamise vankumatu pooldajana, kes õpilaste vastuvõtmisel seminari eelistas vene rahvusest õpilasi eestlastele, soo-

²²J. Rummo, Eestlased veneaegses Rakvere Õpetajate Seminaris. "Tarmo" nr.5, 1937, lk.8.

sis neid ühel ja teisel viisil, ei saanud temast siiski kroonulike venestajate kuulekat käsilast. Olukordadest tingituna pidi ta tihtigi astuma samme, mis talle isiklikult võisid olla vastumeelsed, kuid mis seminari eksistentssi seisukohalt osutusid paratamatuiks. Kui esimestele vastuvõtueksamitele ilmus vähesel määral vene rahvusest õpilasi, vaatamata tõhusale propagandale Venemaa sisekubermangudes, ja vastuvõetavate rõhuva enamuse moodustasid eestlased (31 vastuvõetust 22 eestlast - luterlast), oli direktor sunnitud pöörduma haridusministeeriumi poole loa saamiseks luteriusuliste vastuvõtmiseks seminari.²³

Haridusministeeriumi vastusest ja kogu hilisemast kirjavahetusest luteriusuliste vastuvõtmise kohta seminari, nendele usuõpetuse korraldamisest seminaris jne. järeldub, et venestamispoliitikat juhti tegelikult kõrgemalt poolt. Pahandunud selle üle, et vastuvõetavate hulgas on nii suur protsent luterlasi, juhib haridusministeerium õppekonna kuraatori tähelepanu vastavale seadusele, tähendades muuseas, et kuna seminar on asutatud seminaride põhimääruse alusel, siis võib seminari vastu võtta ainult õigeusklikke, muu-usulisi võidakse vastu võtta ainult tsaari loal.²⁴

Oma vastuses haridusministeeriumile toob direktor esile paratamatuse momendid, mis sunnivad seminari ka tulevikus vastu võtma eestlasi ja nendele usuõpetust õpetama eesti keeles, ning palub seaduslikku korraldust:

1. lubada õigeusklike kõrval vastu võtta ka luterlasi,
2. lubada õigeusu õpetaja kõrval ametisse seada ka koosseisuline luteriusu usuõpetaja, võttes arvesse, et õigeusuliste arv seminaris kunagi ei ületa luteriusuliste arvu.²⁵

Samadel alustel, mis toodud eelmises kirjas, palus direktor Orlovski lubada seminaris kogu kursuse ulatuses

²³RAKA, f.384, s.-ü.121, l.105.

²⁴sealsamas, l.120.

²⁵sealsamas, l.122

(neli õppeaastat) õpetada 3 tundi nädalas eesti keelt, pidades hädavajalikuks rahuldada kohalikke vajadusi.²⁶

Nagu nähtub eeltoodud direktori seisukohtadest, oli eestlaste - luterlaste sallivus seminaris tingitud hädavajadusest. Riia õppekonna kuraator, pöördudes omakorda haridusministeeriumi poole, juhib ministeeriumi tähelepanu sellele, et Joaoru (Rakvere) seminaris, nagu teisteski Riia õppekonna seminarides, ei valmistata ette õpetajaid mitte ainult õigeusu koolidele, vaid ka luteriusu vallakoolidele. Viimatimainitud koolides toimub õppetöö alamates klassides emakeeles, mille tõttu õpetajad seda peavad mõistma. Sellepärast oleks vajalik, et ka Joaoru seminar annaks nendele koolidele teatud õpetajate kontingendi. Selleks on vajalik ka selles seminaris ette valmistada luteriusu usuõpetajaid ja korraldada eesti keele õpetamist 3 tundi nädalas kogu kursuse ulatuses.²⁷

Haridusministeerium asus selles küsimuses aga teistsugusel seisukohal, soovides näha uut avatavat seminari vene rahvusest õpilaste koosseisuga, kellele luua soodustusi stipendiumide ja muude vahendite näol.²⁸

Siiski esitas haridusminister õppekonna kuraatori soovi tsaarile ja viimase otsusega 30.märtsist 1913.a. lubati uude õpetajate seminari üksikutel juhtumitel vastu võtta ka luteriusulisi.

Tegelikult ei suudetud ka tulevikus käia tsaari poolt antud juhtnööride järgi ja luterlasi vastu võtta ainult üksikjuhtumel, kuna eestlaste - luterlaste protsent jäi ka edaspidi seminaris küllaltki kõrgeks. Nii oli näiteks 1. jaan. 1914.a. 67 õpilasest õigeusu-

²⁶ RAKA, f. 384, s.-ü. 121, l. 123.

²⁷ sealsamas, l. 129.

²⁸ sealsamas, l. 155. (Haridusministeeriumi kiri Riia õppekonna kuraatorile 15.I.1913. nr.7244).

lisi 35 / 52,24 %/, luterlasi 32 /47,76 %/.²⁹

Eestlaste osatähtsus seminari õpilaste koosseisus jäi kogu seminari tegevuse kestel domineerivaks. Üheks kaaluvamaks eestlaste sissepääsu soodustajaks oli kahtlemata asjaolu, et vene rahvusest õpilasi kõigile neile lubatud soodustustele vaatamata lihtsalt ei ilmunud küllaldasel arvul seminari sisseastumiseksameile. Kõige enam ilmus venelastest õpilaskandidaatide eksameile 1913.a. suvel, rohkem kui kunagi varem või hiljem seminari ajaloos. Kuid siiski ei suudetud õpilaskoosseisu maksimaalses ulatuses komplekteerida venelastest, põhjusel, et viimaste ettevalmistustase sageli ei vastanud esitatud nõudmistele, mille tõttu vabaks jäänud kohad tuli paratamatult anda sisseastumiseksamitel tugevamateks osutunud eestlastele. Hiljem, Esimese maailmasõja tingimustes ilmus veelgi vähem õppehimulisi Venemaa sisekubermangudest, mille tõttu uute õpilaste vastuvõtmisel tuli paratamatult leppida eestlastega.³⁰

Nii ei suudetud olukordadest tingituna kinni pidada põhimõttest, mis tsaarivõimude poolt püstitati avatavale seminarile õpilaskonna koosseisu suhtes. See jäi oma valdavas enamuses eestlastest koosnevaks. Venestamispoliitika, millele avatavalt seminarilt loodeti suurt tuge, jäi selles osas ometigi viljatuks, vaatamata valitsusvõimude ja direktor Orlovski sellesuunalisele pingutustele.

Huvitava ja tähelepanuvääriva kokkuvõtte venestamis- püüdlustest ja selle tulemusest Rakvere õpetajate seminaris annab omaaegne seminari ajalooõpetaja V.N. Bernadski (hiljem Herzeni nim. Pedagoogilise Instituudi õppejõud Leningradis).³¹

Oma seisukohad võtavad V.N. Bernadski kokku järgmiselt: 1912. aastal Rakveres avatud õpetajate seminar oli haridusministeeriumi ja Riia õppekanna poolt mõeldud venestamispoliitika koldeks. Selle idee teostamise pidi kindlus-

²⁹RAKA, f.384, l.113.

³⁰J. Rummo, "Tarmo" nr. 5, 1937, lk.4.

³¹V.N. Bernadski kiri 1948.a.

tama A.V.Orlovski määramine seminari direktoriks, kes oli venestamispoliitika innustunud pooldaja. Oma taotlustes püüdis A.V.Orlovski toetuda vene rahvusest õpilastele ja nende kaasabil venestada seminaris õppivat eesti noorsugu. Tegelikult kujunes Rakvere seminar teistsuguseks, kui seda lootsid õppekond ja ministeerium. Selle määrasid kindlaks järgmised asjaolud:

1. Põhiline osa eesti talupoegkondlikust noor - soost õppis seminaris innukalt, omandas kindlalt teadmisi ja oli sügavalt seotud oma rahvaga ega alistunud šovinistist direktori taotlustele.

2. Vene rahvusest õpilastest ainult väikene osa osutus sobivaks materjaliks šovinismi kasvatamisel. Vene õpilaste paremikul isegi Esimese maailmasõja aastal osutus šovinistlik meelsus nõrgaks. Enamik neist suhtus innukalt igasse kriitilisse märkusesse vene isevalitsuse aadressil.

3. Õpetajaskond ei kujunenud kuulekaks ja usinaks ministeeriumi direktiivide rakendajaks, vaid asus nende suhtes sageli opositsioonis. Opositsiooni direktori vastu juhtis põhiliselt vene keele õpetaja M.I.Glagolevski, kellega liitusid teisedki progressiivsed õpetajad (A.V.Lukin, F.V.Veldjugin, E.Rosenberg j.t.).

Enda kohta ütleb V.N. Bernadski, et ta Rakveres töötades püüdis kogu aja näidata erinevust kahe Venemaa vahel: ametliku ja rahvusliku vahel. Kuidas see tal kroonuliku õppeasutuse raames õnnestus, ei oska ta ise otsustada. Illegaalsest tegevusest ta nendel aastatel osa ei võtnud, kuid oli oma Narva sõprade (Peterburist välja saadetud bolševike) kaudu kontaktis töölisliikumisega Eestis.

Õppe -ja kasvatustöö.

Rakvere õpetajate seminar oli neljaklassiline, riigi poolt ülalpeetav kinnine õpetajate ettevalmistusasutus nagu kõik selletüübilised õppeasutused tsaari-Venemaal kõnesoleval ajajärgul. Seminari õiguslikud alu-

Keemiatund vanas seminarihoones.

FK 7080-2

õp. A. V. Saarik

Võimlemistund vanas seminaris.

FK 7080-3

õp. L. J. Plocek

sed olid kindlaks määratud vastavate seaduste ja määrustega. Õppeasutus töötas seminaridele kehtestatud õppeplaanide ja-programmide alusel. Õppe-ja kasvatus-töö korraldamisel matkis uus seminar eeskujusid, mis talle pakkusid Riia Õppekonnas juba varemini töötavad seminarid, eriti Tartu ja Volmari (Valmiera) seminar. Kuigi Rakvere seminar asutajate soovi kohaselt pidi kujunema vene rahvusest õpetajate ettevalmistusasutuseks kohalike koolide jaoks, ning tema õppe-ja kasvatus-töö iseloom selletõttu erineb teistest Õppekonnas töötavatest seminaridest, kus ette valmistati esijoones kohalikest rahvusest päritolevaid õpetajaid, ei kujunenud see tegelikkuses ometigi niimoodi. Ka Rakvere seminar jäi esijoones teenindama kohalikku rahvastikku nagu teisedki seminarid Baltimail, ja pidi selletõttu paratamatult arvestama kogemusi, mida omasid siin juba varemini töötanud õpetajate seminarid.

Õppetöö materiaalse baasi ja võimaluste poolest oli Rakvere seminar oma tegevuse viimasel perioodil tunduvalt paremas olukorras kui mistahes teine Riia Õppekonnas töötav õpetajate seminar. Seda ei saa aga öelda seminari esimese tegevusperioodi kohta 1912-1915.a., mil seminar oli organiseerimistadiumis ja töötas ajutises asupaigas. Kitsad ja koolimajaks ebakohased ruumid ei võimaldanud seminari õppe-ja kasvatus-tööd täielikult välja arendada. Puudus oli inventarist, õppevahenditest, raamatutest jne., mis omakorda pidurdas seminari tööd. Palju aega ja jõukulu nõudis seminari juhtkonnalt, eriti direktorilt, uute hoonete ehitamine ja sisustamine, pealegi veel sõjaolukorras, mis ei võimaldanud täispingeliselt pühenduda õppe-ja kasvatus-tööle. Kuid ~~pealegi~~ sellele vaatamata võib seminari seda tegevusperioodi pidada kõigiti tulemuslikuks.

Direktor Orlovski, kes oli tubli majandusmees ja heade organisaatorlike võimetega inimene, oskas ka ajutistes kitsastes ruumides luua eeldused, mis ta-

gasid edu õppe-ja kasvatustöös. - Remonditi ja laiendati ruume, muretseti õppevahendeid, organiseeriti õppekabinette, asutati raamatukogusid (põhi-ja õpilaskogu) jne.

Ideaalsesse olukorda õppe-kasvatustöö materiaalse baasi suhtes sattus seminar uude majja asumisega oktoobrikuus 1915.a. Seminari peahoone, tolleaegseid paremaid koolimaju Baltimail, oli ehitatud 160 õpilasele. Tegelikult ei tõusnud aga seminari õpilaste arv kogu tema tegevuse kestel üle saja, mille tõttu ruume oli pillavas külluses. Ruumide rohkus ja avarus võimaldas laiendada ja täiendada õppekabinette, laboratooriume ja töötubasid. Seminaril olid füüsika, loodusloojaloo-maateaduse kabinetid, keemia laboratoorium, eriklass laulmise ja muusika jaoks ning ruumikad töötoad käsitöö õpetamiseks. Klassid, kabinetid ja töötoad varustati ajakohase mööbli, seadmete ja õppevahenditega. Laiendati ja täiendati raamatukogusid, muretseti muusikariistu, aia- ja põllutöö inventari. Kehalise kasvatuse teostamiseks oli suur ja avar võimla vastava sisseseadega ja vajalike kõrvalruumidega pesemiseks ning riietumiseks.

Direktori kui õppepersonali juhtija ülesanne seisnes selles, et seminari õppe- ja kasvatustöö tulemusi muuta produktiivseks. Vaatamata sellele, et suurem osa õpetajaist omas vastava ettevalmistuse ja üldisi pedagoogilisi kogemusi, puudusid kogemused töötamiseks õpetajate seminaris. Tuli tutvuneda õpetajate ettevalmistamise spetsiaalsete põhiküsimustega nii õppetöö osas, internaatlikus kasvatamises kui ka vastavate haridusministeeriumi määruste ja korralduste tundmaõppimise osas.

Kuid seminari õpetajaskond oma valdavas enamuses kohanes kiiresti seminari töö iseloomuga. Selle tõttu võib seminari olukorda ka õpetajate kaadri osas pidada heaks, mis ei jätnud mõju avaldamata õppetööle. Õpetajad koostasid kooskõlas seminaride üldiste õppe-

plaanide ja programmidega oma isiklikud tööplaanid, mis vaadati läbi ja kinnitati õppenõukogus. Poolaasta lõpul vaadati direktori poolt läbi tööplaanide täitmine, kirjalike tööde tulemused jne. Need arutati omakorda läbi erilistes nn.klassikomisjonides ja teh-
ti järeldused edaspidiseks.³²

Seminar töötas õppeplaani alusel, mis oli ühine kõikidele õppekonna seminaridele.³³

Õppeaine	I kl.	II kl.	III kl.	IV kl.	Kokku
Usuõpetus (õigeus.)	3	4	3	2	12
Usuõpetus (luterl.)	(2)	(2)	(2)	(2)	(8)
Pedagoogika	-	-	2	3	5
Vene keel	6	6	5	4	21
Kiriku slaavi keel	2	2	-	-	4
Eesti keel	-	2	1	-	3
Aritmeetika	4	3	3	2	12
Geomeetria	1	2	2	1	6
Füüsika	1	1	1	-	3
Ajalugu	2	2	2	2	8
Geograafia	3	1	2	2	8
Loodusõpetus	2	2	2	-	6
Joonistamine, joonest. ilukiri	4	3	3	2	12
K o k k u	28	28	26	18	100

Väljaspool kursust:

Praktilised harjutused koolis(ped.praktika)	-	-	2	6	8
Laulmine(vaimul.ilmal.)	4	4	4	4	16
Muusika	-	-	1	2	3
Võimlemine	2	2	2	2	8
Käsitöö					

Õppeplaanis võeti vastavaid muudatusi ning täien-
dusi ette ainult sel määral, kui seda nõudsid kohalikud
eriolukorrad. Et seminari õpilaskonna suure osa moodus-

³²RAKA, f.384, s.-ü.137, l.45-46.(Rakvere Õpet.Seminari
direktori aruanne 27.maist 1914.a.)

³³sealsamas, l.6.

tasid luteriusulised, siis taotles seminar usuõpetamise õpetamist ka luteriusulistele, mis lubatigi-nagu nägime eespool. Usuõpetuse tundide arv määrati 2-le tunnile nädalas iga klassi kohta ja võimaldati selleks ametisse võtta usuõpetaja, kelleks oli Rakvere koguduse pastor Pauker.³⁴ Samuti taotles seminar luba eesti keele õpetamiseks eestlastele, et viimaseid valmistada ette õpetajateks ka vallakoolidele, kus algõpetus toimus eesti keeles. Vastav luba saabuski, kuid eesti keelt lubati õpetada ainult vabatahtliku ainena 1 nädalatunni ulatuses klassi kohta, seõle eest õppejõule tasu maksmata. Eesti keele õpetaja ülesanded ilma igasuguse tasuta võttis endale seminarilaulu- ja muusikaõpetaja E. Rosenberg (Raatma), kes neid kohustusi kandis kogu seminari tegevuse kestel.

Ka võõrkeelte õpetamisele püüti seminaris rõhku panna, põhjendades seda kohaliku vajadusega, eriti linnadesse tööle asuvate õpetajate suhtes, kuigi võõrkeel põhiliselt puudus seminari õppeplaanis. Kirjaga 8.juunist 1913.a. pöördus direktor Orlovski Riia õppekonna kuraatori poole paludes luba õpetada seminaris 2 nädalatunni ulatuses klassi kohta saksa keelt. Kirjale lisati saksa keele õppeprogramm.³⁵ Saksa keelt lubati õpetada 2 tundi nädalas klassi kohta. Tegelikult teostus saksa keele õpetamine ainult ühe õppeaasta jooksul. Esimese maailmasõja puhkedes võeti saksa keel õppeplaanist.

Pearõhk õppeainetest langes vene keelele, millele seminaris suure nädalatundide arvu juures (4-6 tundi nädalas) omistati erilist tähelepanu. Vene keele õpetajana töötas seminaris M.I.Glagolevski, kes oli sügavate teadmistega, korralik ja sõbralik õpetaja.

³⁴ -----
RAKA, f. 384. RIOKA, s.-ü. 121, l.129.

³⁵ sealsamas, l. 129.

Erilise rõhu aetas ta kirjanduse õpetamisele, mida seminaris õpetati isegi ulatuslikumalt kui gümnaasiumis, Kõnelemata Puškini, Gogoli, Lermontovi loomingu üksikasjalikust tundmaõppimisest, analüüsiti Turgenjevi romaane, Lev Tolstoi tähtsamaid teoseid jne. Keeleõpetuse alal oli tähelepanuväärne ühe aasta kursuse ulatuses vene-slaavi keele õpetamine.

Põhjalikku ja mitmekülgset käsitlust leidsid ajalugu ja geograafia, mida õpetas V.N. Bernadski. Väga suurte teadmistega ja mitmekülgsete huvidega inimesena oskas ta õppematerjali õpilastele huvitavaks teha. Huvitavate ettekannete ja vestluste kõrval tunnis rakendas ta õpilasi iseseisvale tööle, andes neile, eriti lõpuklassis, vähemalt ühe referaadi poolaasta kohta ettekandmiseks klassivälise töö korras. Ettekande koostamine nõudis sageli suure hulga kirjanduse läbitöötamist, mis aitas tunduvalt tõsta õpilaste teadmisi läbitöötatud küsimuse alal. Bernadski korraldas ka Baltimaade ajaloo õpetamist väljaspool tunde, ergutades seega õpilastes huvi ka eesti ajaloo vastu.³⁶

Pedagoogika õpetajaks oli direktor A.V. Orlovski, kõrgema haridusega, kuid palju inimeste seas liikunud, suurte administratiivsete kogemustega ja rangete korranõudja. Pedagoogikat õpetati eelviimases ja viimases klassis, kummaski kaks tundi nädalas. Ainsa õpetajana kasutas ta puhtast loengusüsteemi ja küsitles õpilasi veerandaasta lõpul väljaspool õppetunde. Loenguis andis ta väga täpseid definitsioone, peamiselt K.D.Ušinski teose "Inimene kasvatusobjektina" raames, mis põhjendati faktidega tema enda kogemustest.

Pedagoogikale lisandusid pedagoogilise ettevalmistuse alal õppeainete metoodikad, mida õpiti peamiselt III klassis ning millele IV klassis järgnes peda-

³⁶N. Andresen. Märkmeid Rakvere õpetajate seminarist (käsikiri) lk.3.

googiline praktika. Pedagoogilise praktika teostamise viisid olid samad, mis teisteski seminarides. - Metoodikate läbivõtmisele järgnes tundide pealtkuulamine harjutuskoolis ja selle järele praktikatundide andmine. Tunni andmiseks koostas iga praktikant tunnikonspekti, mis vaadati läbi metoodikaõpetaja ja direktori poolt. Tunni andmisele järgnes arutlus, mis protokolliti. Prakdikandid pidid andma igas õppeaines vähemalt ühe, tähtsamates õppeainetes aga kaks ja enamgi tundi.

Ka teiste ainete õpetamine oli heades kätes. Eeskujulikult korrastatud õppekabinetid, rikkalikud õppevahendite ja raamatukogud võimaldasid ulatuslikult näitlikkuse esiletõstmist õppetundides ja õpilaste iseisvat süvenemist õppetöösse. Nii rajas näiteks loodusloo- ja füüsikaõpetaja Lukin tugeva aluse laboraatorsele tööle, eriti keemiale.³⁷

Laulu- ja muusikaõpetusele pandi seminaris erilist rõhku, nagu seminarides tavaliselt ikka. Muusikatunde oli õppeplaanis ette nähtud klassi kohta 4 tundi, sellest 2 tundi laulmist, 1 tund viiulimängu, 1 tund harmooniumi. Orkester ja koorilaul seisid väljaspool tunniplaani. Muusika õpetamiseks muretseti seminarile vajalikul hulgal muusikariistu ja orkestripille. Muusikaõpetajaks oli E. Rosenberg (Raatma), kes muusika ja laulmistundide kõrval õpetas eestlastest õpilastele eesti keelt 1 tunni nädalas iga klassi kohta.

Eesti keele õpetamisel piirduti esimesel õppeaastal peamiselt grammatikaga, järgmistel aastatel õpiti M. Kaupmanni "Kirjandusloo peajooned" järgi eesti kirjandust.

Kuna seminari klassid olid üldiselt väikesed, oli õppetöö seda intensiivsem. Läbivõetav materjal oli igas aines tavaliselt suurem kui ettenähtud kursus. Ka õpetajatel oli mõnesugune auahnus seminari kursuses gümnaasiumist mitte maha jääda, mistõttu näiteks vene keelt ja kirjandust, ajalugu ja geograafiat, loodusteadust ja füüsikat õpetati laiemalt, kui seminari programm seda³⁷ N.Andresen, lk.3.

ette nägi. Nii ületati programmi osas tihti isegi gümnaasiumi kursuse ulatust.

Seminar andis oma kasvandikele üldiselt soliid-
sed ja küllaltki sügavad teadmised. Suurt rõhku pandi
esteetilisele kasvatusesele, eriti muusika ja joonista-
mise alal. Pedagoogiline praktika koos metoodikaga an-
dis tulevastele õpetajatele head alged pedagoogiliseks
tööks. Paljude õpilaste juures võis märgata eesrindli-
ke õpetajate õhutusel tugeva intellektuaalse suuna ku-
junemist, mis avaldus laialdases huvis teadmiste, eri-
ti kirjanduse vastu. Et vastuvõtt seminari toimus vä-
ga nõudlike võistluseksamitega ja eksamineerijad ise
olid võimekad pedagoogid, olid klassid kõrge töövõi-
mega. Range nõudlikkuse tulemusena langes nõrgem osa
seminarist välja selle kursust lõpetamata. Intensiiv-
ne töö juba kursuse omandamisel, lisaks ulatusliku
klassivälise töö harrastamine löid iseseisva töö har-
jumusi, millega on seletatav väga suur hulk edasiõppi-
jaid mitmel alal peale seminari kursuse lõpetamist.³⁸

Klassiväline töö seminaris oli väga mitmepalge-
line. Õpilased tutvusid õpetajate juhatusel mitmesu-
guste eri küsimustega, korraldasid astronoomilisi
vaatlusi, tegeläsid aia- ja põllutööga seminari katse-
põldudel, õpilaste vaba aja arvel toimus ka viiuli ja
harmooniumi harjutamine ning osavõtmine orkestrist
ja laulukoorist.

Üldiselt oli seminari töö väga intensiivne. Kogu
päev oli täidetud tööga, alates ülestõusmisega kell
pool 7 hommikul ja lõpetades kohustusliku öörahuga
kell pool 11 õhtul, kusjuures õppetunde oli päevas
keskmiselt 8.

Seesuguse päeva läbi intensiivse tegevuse võimal-
das asjaolu, et õpilased pea eranditult elasid inter-
naadis. Kinnise õppeasutuseks omas seminar juba algu-
sest peale internaadi. Internaadis elasid kõik riigi-

stipendiaadid, samuti suur hulk oma kulul õppijaid. Esi-
mesel seminari tööaastal elas väljaspool internaati
ainult üks vanusepiiri ületanud õpilane. Teisel ja kol-
mandal tööaastal, mil ruumid seminari ajutises asupai-
gas olid kitsad, elas osa õpilasi linnakortereis. Semi-
nari asumisega uude hoonesse asusid internaati elama
kõik õpilased. J

Internaatlik kasvatus aitas kõige paremini taot-
leda neid eesmärke, mis olid seminarile määratud kõr-
gemalt poolt tulevaste õpetajate ettevalmistamisel, s.o.
kasvatada noortes religioosset vaimu, armastust ja an-
dumist tsaarile ning isamaale ja lugupidamist pedagoo-
gilise töö vastu.

Selle eesmärgi saavutamiseks rakendus töösse ko-
gu õppepersonal, nii direktor, usuõpetajad kui ka klas-
sijuhatajad. Nad viibisid õpilaste hommiku- ja õhtupal-
vusel, külastasid nendega jumalateenistusi. Tundides ja
kõnelustes õpilastega sisendasid neile kõlbelise käitu-
mise ja mõõduka elulaadi vajalikkust, kasvasid viisak-
kust, austust ülemuste ja lugupidamist vanemate vastu.³⁹

Kooli režiim oli range ja selle järele valvasid
direktor, klassijuhatajad ja selleks määratud korra-
pidajad õpetajad. Klassijuhatajate ülesandeks oli esijoo-
nes oma klassi kasvandikkude kasvatamine, nende õppeedu-
kuse ja käitumise jälgimine ning esinevate puuduste
kõrvaldamine.

Pidevat järelvalvet teostati internaadis elavate
õpilaste suhtes. Nende vaba aja veetmine allus kind-
latele reeglitele, millest kõigil tuli täpselt kinni
pidada. Jalutuskäikudeks, sugulaste ja tuttavate külas-
tamiseks oli vajalik igakordne direktori ja korrapida-
ja õpetaja luba. Erakorterites elavate õpilaste jaoks
oli välja töötatud ja õppenõukogus kinnitatud kord, mil-

39

RAKA, f.384, s.-ü.137, l.45-46. (Rakvere Õpet. Semi-
nari aruanne 27.V 1914.a.)

le täitmist jälgisid klassijuhatajad. Klassijuhatajate poolt külastati õpilaste kortereid regulaarselt kord õppeveerandis ja sellest anti aru vastavates aruannetes.

Kuigi kooli režiim oli range, ei või öelda, et seminari kasvatuslik miljöo oleks õpilastele olnud talumatu või ebameeldiv. Esitatud nõudmistega harjuti ruttu ja neid täideti. Sihilikke korrarikkumisi esines väga harva. Korrarikkumistele järgnesid karistused, mida ei saa pidada eriti rangeiks. Tavaliseks karistuseks oli käitumishinde alandamine, millele harva karmima karistusena järgnes stipendiumist ilmajätmine või veel harvemini seminarist väljaheitmine.

Kogu kasvatusalane initsiatiiv kuulus eelkõige direktorile. Selles suhtes omas direktor Orlovski väga teravat silma. Temas olid ühendatud täpse ja teo- võimsa administraatori ning kroonuliku pedagoogi omadused. Omades ise hea välise kasvatus, asetas ta seminaristide kasvatamisel pearõhu välisele kasvatusale, püüdmata sügavamalt tungida selle sisusse, milleks ta ei omanud ka erilisi võimeid. Direktorina oskas ta säilitada oma väarikust ja andis seda tunda nii seminari sisemises elus kui ka väljaspool seminari. Direktor Orlovski oli härrasmehe tüüp, kes lugu pidas välisest hiilgusest ja korrast. Viisakas käitumine, korrektsus, ülemate ja vanemate austamine, truualamlikkus valitusvõimudele, need olid omadused, mida direktor püüdis arendada ka oma kasvandikes. Ta pidas hoolsalt silma õpilaskonnal, püüdes avastada igat eksimust ja kõrvalekaldumist ülesseatud nõudmistest. Kõik eksimused registreeris ta hoolikalt ja lahendas need siis nn. "provisoorse pedagoogika" / предварительная педагогика / tundides, mida ta õpilastele tavaliselt korraldas väljaspool tööaega - laupäeva- või pühapäevaõhtutel. Neis tundides võttis direktor läbi kõik seminari elus esinenud puudused ja väärnähted, noomis eksijaid ja karistas korrarikkujaid.⁴⁰

Veendunud tsaari-patrioodina oli direktor Orlovski tegelikuks venestamise teostajaks seminaris. Eestlased olid seminaris ainult sallitav element. Seda andis direktor tunda igal võimalikul juhul. Tema arvates ei olnud väikerahval, nagu eesti rahvas, üldse mingit tulevikku. Mida varem ta sulaks ühte vene rahvaga, seda parem. Sel eesmärgil soosis ta vene rahvusest õpilasi ning püüdis eestlasi ühel või teisel viisil mõjustada venestamise suunas. - Eestikeelseid raamatuid lubati lugeda ainult sel määral, kui see oli hädavajalik väheste eesti keele tundide huvides. Eesti kirjanusse suhtus direktor halvustavalt, mille suure vene kirjanduse kõrval puuduvat igasugune positiivne väärtus. See toitvat ainult käputäie eesti haritlaste haiglasi unistusi mingist iseseisvast eesti kultuurist.⁴¹ Samal ajal keelati eestlastel omavahel eesti keele kõnelemine, eesti ajalehtede lugemine jne.

Kuid nendel direktori püüetel oli siiski vähe tulemusi. Eestlased kõnelesid omavahel siiski eesti keelt, lugesid eesti ajalehti, tutvusid vene kirjanduse kõrval ka eesti kirjandusega ega lasknud endid muulgi viisil mõjustada direktori kroonulikest venestustaotlustest. Samal ajal aga oli vahekord eesti ja vene rahvusest õpilaste vahel kõigiti sõbralik.

Õpetajate auks peab märkima, et need õpilaste kohtlemisel ei lasknud ilmsiks tulla vahetegemist rahvuste vahel. Ükski nendest ei suhtunud halvustavalt eestlastesse. Eestlased oma püüdlikkuse ja hoolega võitsid sageli õpetajate sümpaatiat, nii et need mõnigi kord eelistasid eestlasi venelastele. Selle eest suhtusid eestlastest õpilased suure lugupidamisega vene rahvusest õpetajatesse. Mitmed nendest on püsivalt meelde jäänud paljudele endistele õpilastele kui tublid asjatundjad oma erialal, kes suure hoole ja andumusega suhtusid õppetöösse ja seda nõudsid ka oma õpilastelt. Nende esirinda kuulub ajaloo- ja geograafia õpetaja V.N. Bernadski, kes oma kaasakiskuvate, põhjalikult ette valmistatud ja sisukate tundidega ning õpilaste virgutamisega

⁴¹ J. Rummo "Tarmo" nr. 5, 1937.

vajimsele tegevusele on pälvinud kõigi õpilaste lugupidamise ja austuse.

Õpetajad.

Lühikese tegevuse tõttu ei ole Rakvere seminaris sel perioodil töötanud õpetajate arv kuigi suur. Enamik õpetajaid töötas seminaris selle algusest kuni lõpuni. Seminaris esimesel tööaastal, mil seminar töötas ainult ühe klassiga, oli raske seminarile leida põhikohaga õpetajaid ja seal töötasid peamiselt kohaliku keskkooli õpetajad kohakaasluse alusel. Klasside arvu suurenemisega järgnevatel õppeaastatel võidi seminarile komplekteerida juba täiesti iseseisev õpetajaskond.

Seminaris õpetajaskonna koosseisu kuulus peale direktori neli klassijuhatajat-aineõpetajat, kaks aineõpetajat, muusika- ja lauluõpetaja, harjutuskooli juhataja ja õpetajad. Õpetajaskonna enamus koosnes vene rahvusest õpetajatest, kuna ainult üksikud õpetajad olid eestlased.

Venelastest õpetajatest tuleb kõigepealt nimetada direktor Orlovskit, keda nii inimesena, kasvatajana, kui ka õpetajana on juba eelpool iseloomustatud; vene keele õpetajat M. I. Glagolevskit, ajaloo- ja geograafiaõpetajat V. N. Bernadskit, Loodusloo- ja füüsikaõpetajat A.V.Lukinit, matemaatikaõpetajat F.V. Veldjuginit jt.

Eestlastest õpetajatena töötasid seminaris laulu-, muusika- ja eesti keele õpetaja E. Rosenberg (Raatma), joonistusõpetajana K. Schnell (Merilaid), harjutuskooli juhataja Anderson, preester N. Poska jt.

Oma ettevalmistuselt oli õpetajaskonna enamik ülikooli või õpetajate instituudi haridusega. Ainult üksikud õpetajad omasid kas ainult seminaris hariduse, või plid oma ettevalmistuse saanud erialastes koolides. Üldiselt oli õpetajate pedagoogiline eelharidus hea, ja omandanud sellele lisaks ka kogemusi õpetajate ettevalmistuse alal, kujunesid nad tublideks õppejõududeks seminarile. Oma töösse suhtusid õpetaja täie tõsidu-

Fk 7080-4

Seminari õppenõukogu 1913.a.

*Varaselt: E. Rosenberg (Raalma), J. V. Lohm, H. L. Lohm, dr. J. M. Ollonari,
M. J. Glogovski, V. N. Bernadski, H. Schell (Helsinki),
seminari nõuajaja.*

se ja andumusega, mille tunnistajaks on esijoones endiste seminaristide kiitev hinnang oma õpetajatele. Eriti eesrindlikud olid Bernadski, Beldjugin ja Lukin.

Poliitiliselt maailmavaatelt olid õpetajad üldiselt tagasihoidlikud. Igatahes ei leidnud nende hulgas ühtegi, kes direktoriga oleks jaganud ühiseid vaateid venestamispoliitika teostamisel seminaris. Direktori seisukohtadele tegi opositsiooni peaaugjalikult õpetaja Glagolevski, kes maailmavaatelt oli liberaalne ja poliitiliselt kuulus demokraatide kilda. Poliitiliselt progressiivsem teistest oli Bernadski, kuigi ta oma poliitilisi vaateid avalikult esile ei tõstnud. Teised õpetajad olid tagasihoidlikumad ja piirdusid oma otse-se kutsetöoga.

Õpetajate omavaheline läbisaamine oli hea. Ei esinenud mingit vahetegemist rahvuste vahel, ei õpetajate eneste keskel ega ka suhtumises õpilastesse.⁴²

Õpetajate üldised töö- ja elutingimused olid head, eriti seminari asumise järele uutesse hoonetesse. Seminari töötamisel ajutises asupaigas andis end tunda ruumipuudus, mis häirivalt mõjus õppetöölle. Uude hoonesse asumisega avanesid õpetajatele ruumide suhtes enneolematult avarad võimalused. Kuna seminar ka õppevahendite osas midagi soovida ei jättnud, kujunesid õpetajate töötingimused otse ideaalseiks.

Ka õpetajate isiklikus elus toimus seoses uude asupaika asumisega pööre paremusele. Seminari töötades ajutises asupaigas oli kooli juures korter ainult direktoril, kuna õpetajad elasid erakorterites. Rakvere väikelinna korteritingimusi arvesse võttes ei olnud korteril olud kuigi hiilgavad. Seminari uute hoonete projekteerimisel ei unustatud ka õpetajaid. Et seminar asus linnast väljas, tühjal, lagedal põllul, osutus vajalikuks seminari juurde ehitada ka elamublokk õpetajate korteritega. Nii ehitatigi kahele poole seminari peahoonet elamublokid - ühele poole õpetajate jaoks, teisele - direktorile., teenijaskonnale ja seminari haiglale. Õpetajate korterid olid avarad ja mugavad. Üksikul perekonnal oli

⁴² Raatma suulised andmed 1948.a.

kasutada kolme- kuni neljatoaline korter elektrivalgustuse, vesivarustuse ja vanniga. Lisaks sellele olid vajalikud kõrval- ja üldkasutatavad ruumid, nagu saun, pesuköök, keldrid, panipaigad jne. Seminar omalt poolt varustas õpetajaid kütusega. Reale selle oli õpetajatel võimalik kasutada aiamaad. Kuna ka õpetajate palgatingimused ei olnud just halvad, siis võis seminari õpetajaskond oma elutingimustega üldiselt rahule jääda.

Sõjaolukorrast tingituna esines ka rida puudusi, mis raskendasid õpetajategi olukorda. - Küttepuude puudusel pidi seminar 1917/18. õppeaastaks kolima koguni õpetajate majja, mis tunduvalt piiras õpetajate mugavusi. Esines raskusi toiduainete hankimisel jne.

Õpilased.

Seminari võeti vastu sisseastumiseksamitega 7 - aastase kõrgema algkooli, õigeusu nn.kolmeklassilise, s.o. 7-aastase kirikukooli ja 5- aastase õppekursusega ministeeriumikooli lõpetajaid. Kuna seminar oli esijoones mõeldud vene rahvusest õpilastele, siis tehti vastuvõtmise tingimused vastavate prospektide kaudu teatavaks ka Venemaa sisekubermangude koolide lõpetajatele. Selletõttu oli sisseastuda soovijaid väga mitmesugustest paikadest, (kaugemaid neist Voroneži, Rjasani ja Kaluuga kubermangudest)rahvusest venelasi ja eestlasi. Esimesele vastuvõtmisele 1912.a. ilmus vene rahvusest õpilasi suhteliselt vähe, kuna propaganda uue seminari kasuks Eestimaal ei olnud veel küllaldane. Teisel vastuvõtmisel olid vene rahvusest sisseastujad juba tundavas ülekaalus. Kolmandal vastuvõtmisel 1914.a., samuti hilisematel aastatel oli sõjaolukorrast tingituna vastuvõttuksameile ilmuvate venelaste arv suhteliselt väikene. Tavaliselt oli seminari esimestel tegevusaastatel sisseastuda soovijate arv tunduvalt suurem vastuvõetavate arvust, hilisematel aastatel aga langes see sõjaolude tõttu tunduvalt, nii et ei olnud võimalik klasse komplekteerida ettenähtud ulatuses.

Vastuvõttuksamid kestsid harilikult terve nädala, kusjuures iga päev oli kuni kaks eksamit.

Pearõhk sisseastumiseksamitel asetati vene keelele, kus muuseas nõuti vene keele vaba valdamist, mis eestlastest sisseastujaile oli suureks takistuseks. - Nõuti head grammatika tundmist, ortograafiat, teadmisi kirjandusest jne.⁴³

Peale tähtsamate õppeainete oli sisseastumiseksam ka laulmises, kus pearõhk langes muusikalisele kuulmisele. Eksamineeritavad kuulusid ka arstlikule kontrollile., sest vastu võeti ainult terveid õpilasi. Vastuvõetavate normaalseks vanuseks oli 15 aastat. Al- la 15-aastaste ja üle 20-aastaste õpilaste vastuvõtmiseks oli vajalik haridusministeeriumi eriluba.

Õpilased võeti seminari vastu eksamitulemuste paremuse järjekorras. Seminari esimesel vastuvõtueksamil 1912.a. oktoobrikuul võeti 48 sisseastuda soovijast vastu 31, meist 22 eestlast (70,97%) ja 9 venelast (29,03%), 1913.a. augustikuul 86 sisseastuda soovijast 37, neist eestläsi lo (27,0%), venelasi 27 (73,0 %),⁴⁴ 1914.a. 48-st 16, neist eestlasi lo (62,5 %), 6 vene- last (37,5 %); järgnevatel aastatel oli vastuvõetavate arv väiksem, kusjuures eestlastest ja venelastest õpi- laste arv oli üldjoontes võrdne.

Õpilaste sotsiaalse päritolu kohta puuduvad täp- semad andmed, kuid enamik õpilasi oli pärit vaeseme- test rahvakihtidest - keskmik- ja kehviktalu poegade, tööliste ja teenistujate perekondadest, kellel puudu- sid majanduslikud võimalused õppimiseks üldharidusli- kes keskkoolides.

Õpilased jagunesid riigistipendiaatideks ja omal kulul õppijateks. Juba sisseastumiseksameil, arvesse võttes sisseastumiseksami tulemusi, määrati kindlaks riigistipendiaadid. 1912.a. vastu võetud õpilastest said kõik stipendiumi ja elasid internaadis, peale ühe vanusepiiri ületanud õpilane (28 a.), kes elas erakor- teris ja sai stipendiumi kätte rahas. 1913.a. vastuvõe-

⁴³N.Andresen, lk.2.

⁴⁴RAKA, f.384, 1913.a. aruanne.

tutest määrati stipendiumile ainult 17 õpilast, kes ühtlasi said võimaluse internaati elama asuda, teised pidid õppima oma kulul ja elama erakortereis.⁴⁵ Seminari asudes uude majja paigutati internaati elama kõik õpilased, ka oma kulul õppijad. Stipendiumi suurus oli 180.- rubla aastas.⁴⁶ Stipendiumi ei makstud õpilastele kätte mitte rahas, vaid selle arvel võimaldati seminari poolt täielik ülalpidamine: toit, korter, küte, valgustus, pesu jne. Õpilaste endi poolt olid ainult rõivad ja jalatsid. Majanduslikult kehvadele õpilastele tähendas see väga palju, sest nii avanes ka vaesematel õpilastel võimalus omandada haridust ja valmistuda kutselisele tegevusele. Mitmed, õpilased, kes ei saanud stipendiumi, pidid majanduslike raskuste tõttu õpingud katekstama. Stipendiumisaajate ainukeks kohustuseks oli teenida 4 aastat õpetajana määratud kohas.

Internaadis elavad omal kulul õppijad maksid ülalpidamise eest. Tasu stipendiumi suuruses (180.- rubl. aastas), millele lisandus õppemaks - 20.- rubl. õppeaastas.⁴⁷

Õpilaste elutingimused internaadis olid kõigiti soodsad. Magamisruumideks olid korralikult sisustatud magamistoad, kuna õppetööks ettevalmistamine toimus klassides. Seminari vanades ruumides andis tunda kitsikus ka internaadi osas. Uues hoones olid internaadiruumid aga avarad ja õhurikkad.

Puhtus ja kord internaadis oli eeskujulik. Hoolega jälgiti ka õpilaste isiklikku puhtust. Neile võimaldati saunaskäimine ja varustati neid puhta voodi- ja ihupesuga. Korra ja puhtuse eest hoolitsesid teenijad.

Toit oli internaadis hea ja korralik, välja arvatud viimased sõjaaastad ja revolutsioonijärk 1917. a., mil toidu hankimisega oli tõsiseid raskusi. Süüa

⁴⁵RAKA, f.384 l.210.

⁴⁶sealsamas, l.111.

⁴⁷sealsamas, l.242.

anti seminaristidele neli korda päevas: hommikul, lõuna eel (lõunaõode), lõunal ja õhtul. Toiduratsioonid olid küllaldased ja rahuldasid täiel määral kõiki. Toidu valmistas kokk, kuna õpilastest korrapidajad abistasid teda köögis ja hoolitsesid lauakatmise eest.

Internaadis elavad õpilased allusid kindlale sisekorrale, mille täitmise järele valvas direktor ja korrapidaja õpetaja.

Päevakava seminaris oli järgmine: ülestõusmine kell 6.30, sellele järgnes pesemine, korrastamine, hommikupalvus ja hommikueine; kell 8.00 algasid koolitunnid; kell 12.00 oli pikem vaheaeg, mil anti lõunaõode, selle järele jätkusid tunnid kuni lõunasöögini. Peale lõunasöögi olid muusika, laulmise ja käsitöötunnid ning töö aias või katsepõldudel. Kella poole viiest kuni seitsmeni õhtul oli õpilastel vaba aeg. Õhtul oli kaks tundi ette nähtud õppimiseks, järgnes õhtusöök ja õhtupalvus. Kell pool üksteist pidi ruumides valitsema öörahu.⁴⁸

Õppetööst vabal ajal võisid õpilased teha jalutuskäike ja külastada sugulasi ja tuttavaid. Seminari piirkonnast lahkumiseks oli aga alati vajalik direktori või korrapidaja õpetaja luba. Pühapäevadel toimus kohustuslik kirikuskäimine, kusjuures õigeusklikud viibisid jumalateenistusel õigeusu kirikus, luteriusulised — luteriusu kirikus. Eestlased aga kirikuskäimisest eriti lugu ei pidanud. Jumalateenistuse aega kasutati tihti jalutuskäikudeks linnas ning seminaristide nurk kirikus oli sageli tühi. Hiljem, uue maja valmimise järele, kui jumalateenistusi peeti seminari kirikus, kaalus luteriusulistel kirikuskäimise kohustus ajajooksul iseenesest.

Internaadikasvatus pidi omajagu kaasa aitama eestlaste ümberkasvatamisele. Selleks asetati eestlastest kasvandikud internaadis elama ühistesse tubadesse ve-

⁴⁸RAKA f. 384. s.-ü. 121,1.117.

nelastega, nõuti omavahelises läbikäimises vene keele kasutamist, keelati eesti ajalehtede lugemine ja eesti-keelse kirjanduse toomine seminari. Kuid sellegi peale vaatamata kõneldi omavahel eesti keelt, olgugi, et direktorilt selle pärast noomida saadi. Ajalehed olid seminaris üldse keelatud ja seda keeldu teostati rangelt. Direktori teooria järgi ei andvat ajalehed kunagi õiget pilti elust, nad on kas parempoolsed või pahempoolsed ja segavad ainult maailma mõistmist. Ta tegi vägagi suure numbri sellest, kui mõni õpilane tõi kooli ajalehe ja seda luges. Ajalehti telliti peamiselt linnas elavate õpilaste korteritesse, kus neid siis ühiselt lugemas käidi. Raamatute järele sellist jahti ei peetud. Loeti esijoones venekeelset kirjandust, kuid ka eesti kirjandust telliti või osteti üksikute õpilaste poolt rohkesti ja loeti seda varjatult. Mõnelgi õpilasel oli oma väike isiklik raamatukogu. Eesti kirjanduse õppimiseks kasutati eesti keele õpetaja kaasabil kohaliku Haridusseltsi raamatukogu. Kirjanduse tundmist peeti üldiselt vajalikuks igale õpilasele ja üldiseks auasjaks oli rohkem lugenud olla väljaspool kohustusliku kursust. Seejuures kirjanduslik-loomingulisi harrastusi esines seminaristide juures vähe, välja arvatud mõnede õpilaste luulekatsetused. Aktiivsemad olid aga kujutavas kunstis (Laarmann, Akberg) ja instrumentaalmuusikas ning komponeerimises (Leemets).⁴⁹

Ühiskondlikke ja poliitilisi harrastusi esines sõja algaastail õpilaste seas äärmiselt vähe. Ei nakanud neid ka sõjavaimustus ja sõda seminaristide jaoks nagu ei olnudki. Mõnesugust informatsiooni välissuundmustest said õpilased iganädalasest rindeülevaatest, mida andis õpetaja Bernadski, ja mis ajajooksul kujunesid omapärasteks poliitinformatsioonideks. Mõnesugust poliitilist aktiviseerimist õpilaste seas võis märgata 1915. a. alates. Poliitiliselt erksamad ja juhtivamad olid

⁴⁹N. Andresen, lk.8.

eestlased (Saage, Rummo jt.). Loeti küll ka revolutsioonilist kirjandust ja Marxi "Kapitaligi" oli näha õpilaste käes, kuid töölisliikumisest ei olnud õiget aimu kellelgi. Ilmselt vähendas huvi revolutsioonilise kirjanduse ja ühiskondlike probleemide vastu kosmopoliitilist laadi dekadentlik kirjandus, mida rohkesti loeti. Seevastu "Noor-Eesti" V album (1915) ja ajakiri "Vaba Sõna" (1915-1916) ergutasid ühiskondlikke huvisid ja löid arusaamise imperialistlikust sõjast.

Veebruarirevolutsiooni ^asäbudes ei olnud õpilaste seas õieti mingeid poliitilisi leere, välja arvatud üldine revolutsiooni pooldamine. Eesti õpilaste poolt ^{nähti} sel hetkel revolutsiooni peamiselt rahvusliku revolutsioonina.⁵⁰

Kuid poliitilised sündmused ei jätnud siiski seminari õpilaskonda puutumata. Revolutsiooniline vaim haaras ka seminariste. Ühises koostöös vene ja eesti rahvusest õpilaste vahel loodi 1917.a. aprilli algupäeval õpilaste komitee, kuhu pääsesid eesrindlikumad ja progressiivsemad õpilased. Komitee võttis kõigepealt revideerimisele seminari direktori A.N. Orlovski tegevuse. Õpilaskomitee seisukoht oli, et direktor Orlovski kui konservatiivne ja õpilaskonnale vastuvõetamatu isik peab seminari direktori kohalt tagasi astuma. Huvitaval kombel osutusid just vene rahvusest õpilased, keda direktor oli soosinud, tema tagasiastumise ägedamaiks nõudjaiks, kusjuures nende kaaluvaimaks argumentiks oli see, et direktor olevat õhutanud rahvuslikku vaenu eesti ja vene rahvusest õpilaste vahel.⁵¹

11. aprillil 1917.a. (v.kj.) koostas õpilaskomitee (koosseisus 11 õpilast) resolutsiooni, mille paar päeva hiljem esitas direktorile. Resolutsioonis seisis: 1. "Paluda direktor A. Orlovskil ajutiselt loobuda seminari juhtimisest, teha talle ettepanek mitte väljuda oma korterist ja mitte kedagi vastu võtta, mille täit-

⁵⁰N. Andresen, lk. 8.

⁵¹J. Rummo, "Tarmo" 1937, nr.5, lk.6.

mist jälgivad kasvandikud.

2. Paluda õppenõukogu liikmetel endi hulgast valida ajutine direktori asetäitja".⁵²

Kirjale on alla kirjutanud komitee terves koosseisus - 11 seminaristi .

Resolutsiooni esitamiseks ilmus komitee terves koosseisus direktori korterisse, nõudes direktorilt resolutsioonile nõustumisallkirja. Direktor kirjutas mõninga puiklemise järele sellele alla. Siis läks õpilaskomitee allakirjutatud resolutsiooniga õppenõukogusse, paludes määrata seminarile ajutine direktor ja koha õppetööd jätkata. Direktori korteri uksele jäeti kahest õpilasest koosnev valve. Juba enne resolutsiooni esitamist olid kaks õpilast, varustatuna märgukirjaga, sõitnud õppekonda (Tartusse). Õppenõukogu pidas terve päeva koosolekut ja saatis siis omapoolse seletusega telegrammi Tartusse, kuid jättis õppetöö siiski päevaks paariks seisma. Kui õppekonnast saabus telegramm, et Orlovski on direktori kohalt tagandatud ja direktori asetäitjaks määratud õpetaja Akontšenkov, jätkati õppetööd. Orlovski, vabanenud kodusest arestist, sõitis koha ära Petrogradi.

1917.a. varakevadel eesti revolutsioonilise kodanluse poolt organiseeritud demonstratsioonidest eestlastele emakeelse koolinõudmiseks, võttis eesti õpilaste kõrval aktiivselt osa ka enamik vene rahvusest õpilasi.

1917.a. sügiseks olid õpilased revolutsiooniliselt juba enam arenenud. Oktoobrirevolutsiooni suhtusid eestlastest õpilased ühe või kahe erandiga suure sümpaatia-ga. Vene õpilaste seas oli selleks ajaks aga juba välja kujunenud võrdlemisi tugev rühm kontrerevolutsionääre. Bolševike tuliseid pooldajaid oli vähe. Õpilased, kes hiljem kujunesid kommunistideks (Lillakas, Stockberg, Andresen), said selleks mõjutusi väljaspoolt seminari.

⁵²(Resolutsiooni venekeelne koopia allkirjadega J. Rummo järglaste valduses).

Rakvere vene õppekeelega õpetajate seminar andis ainult kolm lendu lõpetajaid. Seminari esimene lend viis oma töö lõpule 1916.a. Selle lennu lõpetajate enamik mobiliseeriti pärast kooli lõpetamist sõjaväkke ja suunati sõjaväekoolidesse valmistuma ohvitserideks. Teine lend lõpetas õpingud 1917.a. kevadel. Kolmas lend aga pidi oma õpingud lõpetama keset õppeaastat - 23. veebruaril 1918.a., Saksa okupatsioonivägede tuleku eel.

Kogusummas andis Rakvere seminar sel perioodil 68 lõpetajat, meist rahvuselt eestlasi 40 (58,8%), venelasi 27 (39,8%), muid 1 (1,4%). Vene rahvusest lõpetajad siirdusid enamikus tagasi oma kodukohtadesse. Eestlastest lõpetajatest asusid paljud tööle Eesti koolidesse, mitmed lõpetajad asusid jätkuvast sõjaolukorrast ja muudest asjaoludest tingituna tööle teistele kutsealadele.

x x x

Saksa okupatsiooni saabudes lõppes tsaariaegse seminari tegevus peale viis ja pool aastat kestnud tööd (1912.a.oktoober - 1918.a. veebruar). Tema omaaegsete kasvandike muljed seminarist on kõige paremad ja nad hindavad vääriliselt oma kunagist õppeasutust. Rakvere vene õppekeelega õpetajate seminari tuleb pidada väärtuslikuks õppeasutuseks. Eriti suur oli tähtsus seminaril end. Virumaa hariduselus. Ta andis maakonna koolidele rea hästi ette valmistatud pedagooge. Tema vahetu lähedus mõjus viljastavalt kogu ümbruskonna kultuurilise elule. Seminaris valitses üldiselt progresiivne vaim, mis ei jätnud mõju avaldamata kasvandikele ja nende hilisemale tegevusele. Progresiivsete ideede mõjul, mida seminaristid ellu kaasa viisid, on paljudest seminari endistest kasvandikest tõusnud juhtivaid töötajaid Eesti NSV poliitilises, kultuurilises ja majanduslikus elus (R.Stockberg, N.Andresen, kunstnikud A.Akberg, M.Laarman, kunstipedagoog A. Remmel j.t.).

Lehrer (Vorschule):
L. Erde, J. Jahnmann, T. Ketsch, P. Pommer, E. Fiedler, J. Riechling.

Isidorus (Vasgall):

G. Timms, R. Eats, J. Has, N. Herman, R. Penn, A. L. Haran
H. Laasman, J. Riss, R. Stookling, J. Taimsson,
J. Varisalo, N. Luoma, O. Tansu, J. Kuvsa, H. Rand.

Seminari hoonestik 1920.a.

FK 7080-5

Grupp eestlastest seminariste

FK 7080-6

Seminari lõpetajad ^x

I. lend - 1916.a.

1. Aas, Teodor
2. Brõnzov, David
3. Ent^o, Rudolf
4. Erde, Johannes
5. Hanen^s, Osvald
6. Juulman, Aleksander
7. Komarov, Antonom
8. Kuusk, Alfred
9. Laarman, Märt
10. Leemet^t, Voldemar
11. Lillakas, August
12. Nerodovski^a, Ivan
13. Pakk, Valentin
14. Penno, Rudolf
15. Raud, Voldemar
16. Reisenberg, Jaan
17. Riis, Jaan
18. Sidorov, Eugen
19. Steimanⁿ, Nikolai
20. Stockberg, Rudolf
21. Strod, Ivan
22. Tejorov, Grigori
23. Toomasson, Jakob
24. Vavinskis, Janis
25. Ventsel, Tõnis
26. Vilberg, Karl
27. Uudeman, Arnold

x)

Seminari arhiivi hävimise tõttu ei ole lõpetajate nimekiri täiuslik, eriti II ja III lennu osas. Nimekiri on koostatud seminari lõpetajate mälestuste alusel.

II. lend - 1917.a.

1. Akberg, Arnold
2. Bašmakov,
3. Freudental, Eduard
4. Keralkov,
5. Kingissepp, Geor^r
6. Kopitsa,
7. Liik, Aleksander
8. Palu, Jaan
9. Remmel, Aleksander
10. Rummo, Jaan
11. Saage, Arnold
12. Samsonov,
13. Simmo, Gustav
14. Sõnjuhov,
15. Tomberg, Richard
16. Vahter, Leonhard
17. Voznjuk,
18. Morozov,
19. Semenjuk,

III. lend - 1918.a.

1. Andresen, Nigol
2. Eeman, Arnold
3. Jaakson, Ernst
4. Juuse, Gottlieb
5. Juuse, Nikolai
6. Kress, Richard
7. Lang, Helmut
8. Melnikov, Pavel
9. Mägar, Arnold
10. Pärko, Ernst
11. Subbota, Aleksander
12. Tupalov, Nikolai
13. Vassiljev, Feodor
14. Vladimirov, Anton
15. Viiraman, Aleksander
16. Žuravlev, Ivan

RAKVERE ÕPETAJATE SEMINAR
(Kodanlik periood-eesti õppekeelega)
1918-1932

Seminari taasavamine ja areng.

Saksa okupatsioonivägede sissetungi eel - 23.veebruaril 1918.a. lõpetas oma tegevuse vene õppekeelega õpetajate seminar Rakveres. Seminari hooned läksid Saksa okupatsioonivägede valdusse, tema varandused laostati.

Pärast Saksa okupantide väljakihutamist Eestist 1918. a. sügisel ning eesti kodanluse võimuletulekut Lääne imperiaalistlike riikide toetusel tuli kodanlikel võimudel mõelda seminari taasavamisele. Eesti kodanlus ei saanud likvideerida kõiki uuendusi, mis nõukogude võimu poolt esimeste kuude jooksul pärast Oktoobrirevolutsiooni võitu rahvahariduse alal oli teostatud. Rahvahariduse aluseks jäi Eestis ka kodanlikul ajal ühtluskool, mille esimeseks astmeks oli kohustuslik, emakeelne, maksuta ning usuõpetuseta algkool, nagu see oli kehtestatud nõukogude võimu poolt.

Seoses emakeelse kooli loomisega ja koolivõrgu tunduva laienemisega tuli mõelda ka õpetajate kaadri ettevalmistamisele. Sellel eesmärgil avati kodanluse võimu algaastail Eestis viis õpetajate seminari ja nimelt: Tartus, Rakveres, Tallinnas, Võrus ja Läänemaal (Uuemõisas).

Varsti pärast kodanluse võimuletulekut - 10.detsembril 1918.a. otsustas kodanlik Ajutine Valitsus avada Rakveres õpetajate seminar. Käimasoleva kodusõja keerises saadi aga seminari avamise tegelikele ettevalmistustöödele asuda alles järgmise aasta suvel. 11. juunil 1919.a. määrati Rakvere Õpetajate Seminari direktoriks senine Tallinna Linna Poeglaste Kommertsikooli direktor Voldemar Raam.²

¹ Eesti NSV ajalugu, Tallinn, 1957, lk.496

² Oktoobrirevolutsiooni ja Sotsialistliku Ülesehituse Riiklik Keskarhiiv (ORKA), f.1108, nim.4, s.-ü.412, l.2

FK 7080-7

Seminari kauaaegne direktor Voldemar Raam

Direktor Raami ametisseastumisega algaski tegelik seminari taasorganiseerimine. Tema esimeseks mureks pärast uue⁴ le ametikohale asumist oli seminari hoonete tagsinõudmine sõjaväeosadelt, kes olid majutatud seminari peahoonesse ja Viru maakonna nakkushaiglalt, milline asus seminari õpetajate majades. 20. juunil 1919 .a. pöördus Haridusministeeriumi Kooliosakond kirja teel Varustuse Valitsuse ehituse ja korteri osakonna Narva jaoskonna poole, kus teatas: 1) et seminari direktoriks on määratud V. Raam ja temake ülesandeks tehtud seminari varandus ja majad oma hoole alla võtta; 2) seminari kavatsetakse sügisel avada, mille tõttu remondid ja muud korrastustööd algavad lähemal ajal; 3) sõjaväeosade väljaviimiseks seminari ruumidest on vastavate võimude ees samme astutud ja palutakse mitte enam uusi väeosi suunata seminari hoonetesse.³ Ühtlasi astuti samme nakkushaigla äraviimiseks seminari õpetajate majadest, et remonttöödega alustada juba 1. juulil 1919.a.⁴

Kuigi sama aasta juulikuul lõpul seminari peahoonest lahkusid sõjaväeosad ja septembri lõpul ka nakkushaigla, ei saanud asuda seminari organiseerimisele oma ruumides, sest seminar kandis täieliku riisumise jälgi. Oma aruandes seminari õppenõukogus 6.oktoobril 1919.a. jutustas direktor Raam: "Kui ma juunikuul lõpul Rakverre sõitsin, et seminari seisukorraga tutvuneda, siis selgus, et seminar viimaste aastate sündmuste all väga palju on kannatanud. Seminari inventar, õppeabinõud, võimlemissaali ja internaadi sisseseaded, põllutööriistad, raamatukogu, ... -kõik oli laiali kantud; elektri sisseseade ja vesirennide alumised osad ära viidud, veevärk ja keskküte rikutud, aknaruudud puruks pekstud. Ühe sõnaga, kõik oli ära viidud, mis silma puutus."⁵ enne

Niisuguses olukorras oli vaja seminari tööle asumist teostada hoonete põhjalik remont, muretseda sisus-

³Oktoobrirevolutsiooni ja Sotsialistliku Ülesehituse Riiklik Keskarhiiv(ORKA), f.1108, nim.4, s.-ü.412, 1.3

⁴seal samas, 1.5

⁵Riiklik Ajaloo Keskarhiiv(RAKA), f.2108, nim.1, s.-ü.2, 1.3

tus ja vajalikud õppevahendid. Koostati eelarve, nõuti vastav krediit ja septembri algul 1919.a. alustati Ehitus-Peavalitsuse poolt remonttöödega. Kuna hädavajalike remontidega loodeti oktoobrikuu alguseks valmis saada, siis taotleti Haridusministeeriumilt luba õppetööga alustada alles 6.oktoobril, mida ka lubati.⁶ Et aga oktoobrikuu alguseks suudeti remontida ainult kaks õpetajate korterit, siis olid sunnitud ajutiselt tööle asuma Viru Maakonna Reaalgümnaasiumi ruumides, Pikal tänaval, õhtupoolikuti.

6. oktoobril 1919.a. avatigi pidulikult seminari töö reaalgümnaasiumi ruumides 172 õpilasega 11 õpetaja juhatusel.⁷ Töötingimused edukaks õppetööks osutusid antud olukorras vägagi puudulikeks: kitsad ja õhuvaesed ruumid, oma õppevahendite ja seadmete puudumine, puudulik õpetajate koosseis, osa õpetajate ja õpilaste pikk koolitee seminarist linna läbi põhjatu porise tee. Kõik need asjaolud kiirustasid seminari juhtkonda palavikuliselt töötama õppimisvõimaluste loomiseks oma ruumides. Seminari hoonete kordaseadmine ei edenenu aga vajaliku kiirusega. 19. jaanuaril 1920.a. avaldas seminari õpetajate nõukogu protesti Ehitus-Peavalitsuse ees hoolimatuse pärast, mis on ilmnenu seminari hoonete remonttööde lõpuleviimisel, ning seadis tingimuseks, et esialgu seatakse korda vähemasti üks majakorrus, kus kool võiks tööd jätkata, ülejäänud remondid aga hiljemalt kevadeks lõpule viia.⁸ Kui aga samal ajal proovikütmisel seminari peahoones jäätumise tagajärjel lõhkesid keskkütte radiaatorid, olid tööle asumise võimalused oma majas määramatuks ajaks edasi lükatud. Sellega lisaks tuli 10.veebruaril kodanliku väejuhatuse korraldus seminari hoonete üleandmiseks sõjaväele sõjaväehaigla paigutamiseks nendesse, kuna sõjategevuse tagajärjel kardeti Virumaal puhkevat suuremaid taude.⁹

⁶ ORKA, f.1108, nim.4, s.-ü.412, l.33.

⁷ RAKA, f.2108, nim.1, s.-ü.2, l.4

⁸ seal samas, l.10.

⁹ seal samas, f.2108, nim.1, s.-ü.2, l.16

Et sõjaväevõimud ruumide üleandmist nõudsid õige ruttu - kahe nädala jooksul, ning et Rakveres töö jätkamiseks väljavaated puudusid, otsustas seminari õpetajate nõukogu seminarile ruume otsima hakata maal - mõnes tühjaks jäänud riigimõisas. Esialgu jäädi peatuma Porkuni mõisa juurde. Ruumide ja elutingimustega kohapeal tutvunud, veenduti, et ruumid osutuvad seminarile kitsaiks, Porkunisse oleks võimalik üle viia ainult osa klasse, või kõikidest klassidest aiunult piiratud arvul õpilasi. Kui ka vahepeal direktori poolt astutud sammud valitsusvõimude ees Tallinnas ja õpetajate nõukogu poolt avaldatud avalik protest ajalehtedes seminari hoonete tagasisaamiseks tagajärgi ei andnud, oldi sunnitud jätkama uue asukoha otsimist. Uue asukohana kerkis üles Malla mõisa härrastemaja, mis oma suuruselt vastas seminari nõudeile, kuigi asukoht ja lähemad töö-ning elutingimused mõndagi soovida jätsid.¹⁰ 2. märtsil 1920.a. seisis õpetajate nõukogu raske küsimuse ees: viia seminar üle Porkunisse, Mallasse, või koguni sulgeda? Üksmeelselt asuti seisukohale, et küsimus tuleb lahendada õppetöö jätkamise huvides. Häälteenamusega langetati otsus Malla ka suks.¹¹ Viivitamata sõlmiti rendileping Riigimaade Valitsusega ja ülekolimine Mallasse võis alata. Paarinädalase kolimise järele ~~w~~äidi Mallas 22.märtsil 1920.a. õppetööd jätkata, kuigi esialgu ainult II ja III klassiga, kuna nooremad klassid - ettevalmistus - ja I klass hiljem kohale jõudsid.¹²

Malla-ajajärk kujunes seminarile raskeks ja pingutusnõudvaks tööperioodiks. - Tuli lahendada internaadi küsimus (pidid ju nüüd kaasatulnud õpilased asuma internaati), korraldada toitlustamine, mis oli eriti raske, kuna toidu- ja tarbeainetega varustamine toimus vastavate riiklike ja kohalike asutuste kaudu, organiseerida õppe-

¹⁰ RAKA, f.2108, nim.1, s.-ü.2, l.22

¹¹ seal samas, l.22

¹² ORKA, F.1108, nim.4, s.-ü.412, l. 141.

Grupp õpilasi Mallas 1920.a.

FK 7080-8

Grupp õpilasi ja õpetajaid Mallas 1920.a.

FK 7080-9

tööd puudulike seadmete ning õppevahenditega jne. Kuid tänu seminari direktori ja õpetajate energiale ning õpilaskonna kaasaaitamisele ja heatahtlikule suhtumisele läadeti raskustest üle. Õppeaasta lõpuks viidi töö uues asupaigas enam-vähem normaalsesse rööpasse. Ei puudunud hinnatavakki küljed selles tööjärgus. - Ühine elamine internaadis, ühine toidulaud, omaette elamine-olemine looduslikult kaunis, välismaailmast eraldatud maakohas lõi soodsad eeldused ühistunde ja sõbraliku koostöö süvendamiseks ning üksmeelse ja tiheda koolikollektiivi kujunemiseks, mis siit edasi kandus seminari hilisemassegi tööperioodi Rakveres. Seminari esimene selle perioodi seiklusrikas tööaasta viidi Mallas õnnelikult lõpule 1920.a. maikuu lõpul. Õppetöö lõpetamise tavalisest varemalt tähtajal põhjustas asjaolu, et ^Malla ümbrusest oli raske hankida toiduaineid. Kuni 10 % õpilastest puudus koolist selletõttu, et nad pidid käima kodust toitu toomas. Kitsaste ruumide tõttu levisid haigused. Kõik see sundis direktori ajutist asetäitjat Hans Tärpi õpetajate nõukogu nimel pöörduma Haridusministeeriumi poole ettepanekuga: lubada lõpetada õppetöö 29. mail, mida lubatigi.¹³

Järgneval suvevaheajal jätkas direktor V. Raam seminarihoonete tagasisaamise aktsiooni vastavate võimude ja ametiasutuste ees. Kuigi sõjaväevõimud seminari hooneid tahtsid jäädavalt endale jätta, õnnestus direktor Raami energisel vastuseismisel siiski hooned seminarile tagasi saada. - 15. juulil 1920.a. toimuski hoonete üleandmine seminarile. Ülevõetud hoonetes jätkati remonti ja suve lõpupoole võidi sisse kolida juba oma majja.¹⁴

Juba varemini oli seminari õpetajate nõukogu otsustanud 1920.a. sügisest alates seminari juures avada harjutuskool, esialgu ainult ühe klassiga. 1920.a. suvel, kui oli selgunud seminari töö jätkamine oma ruumides, tuli Rakvere linnavalitsuselt ettepanek: võtta senine Linna

¹³ ORKA, f.1108, nim.4, s.-ü. 412, l. 156

¹⁴ RAKA, f.1108, nim.1, s.-ü.2, l.38

4. rahvakool seminari harjutuskooliks. Vasttasuks lubas linnavalitsus seminari ja linna vahele ehitada korralliku jalgte. Kuna ettepanek oli kõigiti otstarbekohane, nõustuti sellega.¹⁵

Septembri kuuks 1920.a. oldi seminari hoonete remondiga nii kaugele jõutud, et võidi alustada õppetööd oma ruumides. 6. septembril 1920.a. jätkas seminar tööd nelja seminari põhiklassiga (I, II,III ja IV klass), ühe ettevalmistus- ja kolme harjutuskooli klassiga.

1920.a. sügisel algas seminari hoogne ülesehitustöö. - Viidi lõpule seminarihoonete sise-ja välisremondid, loodi koolile soodsad ja ajanõudeile vastavad töötamisvõimalused: sisustati ajakohased klassiruumid, asutati hästisisustatud õppekabinetid füüsika, loodusõpetuse ja keemia õpetamiseks, joonistussaal ja muusikaklass, mida aasta-aastalt täiendati. Tööõpetuseks rajati vajalike seadmete ja tööriistadega varustatud töötoad, sisustati omaaegseid paremaid Rakvere võimlaid. Rajati internaat naisõpilastele, organiseeriti ühisköök, kus toitlustamist võimaldati ka väljaspool internaatil elavatele õpilastele, aga ka õpetajatele.

1921.a. kevadel algas seminari ümbruse korrastamine: rajati puistee ja haljasalad, millele hiljem järgnes kooliaia asutamine. Ka majandi rajamisega seminari juurde tehti samal aastal katset, milleks end. Piira mõisast eraldati vastav maa-ala. Kuna aga seminaril endal, samuti ka õpetajatel vajaliku põllumajandusinventari ja majapidamishoonete puudumise tõttu puudus võimalus maa otsesele kasutamisele asuda, ning Haridusministeerium keeldus vastavate krediitide lubamisest, oldi sunnitud majandi kasutamisest loobuma.¹⁶

1921/22. õppeaastast alates töötas seminar juba täieliku klassikomplektide arvuga, s.o. kuueklassilise õpetajate ettevalmistusasutusena (7-12.õppeaasta). Selleks

¹⁵RAKA f.1108, nim.1, s.-ü.2, l.38

¹⁶V. Raami suulised andmed 1937.a., võrdl. RAKA, f.2108, nim.1, s.-ü.2, l.70

Fk 7080 - 10

Vaade jalutusruumi.

arvati senise ettevalmistuklass esimeseks klassiks, esimene klass- teiseks, teine - kolmandaks jne. Samal ajal kasvas iga aastaga ka harjutuskooli klassikomplektide arv, nii et 1924/25, õppeaastaks oli harjutuskool välja kujunenud kuueklassiliseks algkooliks. Majanduslikult moodustasid seminar ja harjutuskool ühtse terviku, õppe-kasvatustöö seisukohalt aga kaks eraldi kooli omaette direktori (juhataja) ja õppenõukoguga. Esimese lennu noori õpetajaid saatis seminar välja 1922.a. kevadel.

Seminari üldises arengus ja väliseis töötingimustes ei toonud järgnevad aastad kuni 1930.a. erilisi muudatusi, välja arvatud seminari juhtkonnas ja õpetajate koosseisus asetleidnud muudatused. - 1923.a. lahkus tervislikel põhjustel seminari direktori kohalt V. Raam, jättes seminari edasi töötama õpetajana. 1923-1925.a. töötas direktori asetäitjana õpetaja G. Rosenberg. 1. augustil 1925.a. asus seminari direktori kohale A. Rikken. Viimase lahkumise järel 1928.a. ~~asus~~ direktorina uuesti tööle V. Raam, kes selle kohale jäi kuni seminari likvideerimiseni 1. augustil 1932.a.

1930.a. algas seminari järk-järguline likvideerimine. - 1930. ja 1931.a. ei võetud enam vastu uusi õpilasi seminari esimesse klassi, ülejäänud klassid jätkasid tööd endiste õppeplaanide ja-programmide alusel.

Õppe-ja kasvatustöö.

Seminari esimestel tegevusaastatel puudus seminaride seadus (võeti Riigikogu poolt vastu 10. oktoobril 1923.a.), sellepärast toimus õpilaste vastuvõtmine ja õppe-kasvatustöö korraldamine seälekohaste ajutiste määruste alusel.

9. juulil 1919.a. toimus Haridusministeeriumis seminaride direktorite nõupidamine õpetajate seminaride lähema korraldamise ja rahvakooliõpetajate ettevalmistamise küsimuses. Nõupidamisest võtsid osa J. Tork, V. Raam, W. Roos, F.V. Mikkelsaar ja E. Martinson.

Nõupidamine võttis vastu järgmised seisukohad:
1. Seminar kon keskkool, mille eesmärgiks on ettevalmis-

tada õpetajaid rahvakoolile (algkoolile). Seminari lõpetajal on kõik keskkooli lõpetaja õigused.

2. Seminaril on viis klassi ja lähmas tulevikus ka ettevalmistusklass.

3. Lähemateks aastateks soovitati järgmine tunnikava(õppeplaan):¹⁷

Õppeained	Ettev.	I	II	III	IV	V
1. Pedagoogika, ped. ajalugu, didaktika, hingeteadus, loogika, eetika	-	-	-	2	3	3
2. Kooli tervishoid	-	-	-	2	-	-
3. Kodulugu	-	-	-	-	1	-
4. Praktika ja pealtkuulamine	-	-	-	1	2	5
5. Eesti keel	4	4	3	4	4	3
6. I võõrkeel	3	3	3	3	2	2
7. II võõrkeel	3	4	3	3	2	2
8. Matemaatika	5	5	5	4	3	3
9. Loodusteadus ja füüsika	5	5	5	4	4	4
10. Maateadus ja kosmograafia	2	2	2	1	1	-
11. Ajalugu	2	2	2	2	2	2
12. Kodanikuteadus	-	-	-	-	2	1
13. Muusika ja laul	2	3	4	3	4	4
14. Joonistamine ja voolimine	2	2	3	2	2	3
15. Ilukiri	-	1	-	-	-	-
16. Ilulugemine	-	-	1	-	-	-
17. Käsitöö, näputöö, aiatöö	2	3	3	3	2	2
18. Võimlemine	2	2	2	2	2	2
Kokku	32	36	36	36	36	36

Märkus: Usuõpetus jääb õppeainete hulgast välja.

¹⁷

ORKA, f.1108, nim.4, s.-ü.412, l.11-12

4. Sisseastumine nõuded:

I klassi võetakse keskkooli IV klassi lõpetajad,

II " " " V " "

III " " " VI " "

ettevalmistusklassi - kihelkonnakooli lõpetajaid. IV ja V klassi peale Tartu seminari 1919.a. vastuvõtmist ei ole. Sisseastujatele korraldatakse katsed muusikas ja vaadatakse läbi kooli arsti poolt. Vastuvõetakse vanuse, usutunnistuse ja soo peale vaatamata.

5. Õpetus on maksuta. Riik maksab 1919.a. II poolel igas seminaris abiraha lo õpilasele. Teha ettepanek maakondadele, et nad oma poolt määraksid abirahadid. Tulevikus peaks riigirahade arv olema 25 % ja maakondade abirahade arv 25 % seminaride õpilaste arvust. Abiraha saajad on kohustatud õpetaja ametis teenima nii mitu aastat, kui mitmel aastal nad on saanud abiraha.

6. Seminaride juurde asutatakse õpilaste tarvis ühiselamud. Riik võtab oma kanda korteri, kütte, valgustuse ja sisse-
sedete ning keedunõude muretsemise kulud, samuti kannab ta teenindavate tööjõudude palgad; toidunõud, riided ja toiduained muretsevad õpilased ise.

7. Seminari õpetajate töö tähtsust ja raskust silmas pidades peaks seminari õpetajad palga suhtes ühe järgu kõrgemale arvama vastavalt õpetajatest tavalistes keskkoolides. Juhataja nädala tundide arv on 2 tundi nädalas ühe juhatatava klassi kohta, kuid mitte alla 6 ja mitte üle 15 tunni.

8. Seminaride seaduse eelnõu valmistab ette J. Tork.¹⁸

Haridusministeeriumi nõukogu kinnitas 15. juulil 1919.a. direktorite nõupidamise otsused, millega need omandasid seadusliku jõu ja jäid esialgseks aluseks seminaride õppe- ja kasvatustöö korraldamisel.¹⁹

Seminari avaaktusel 6. oktoobril 1919.a. püstitas direktor V. Raam õpetajate ja õpilaste ette õpetuslikud ja kasvatuslikud põhilaused, millele seminari kui õpetaja-

¹⁸ ORKA, f. 1108, nim. 4, s. - ü. 412, l. 13

¹⁹ seal samas, l. 14.

jate ettevalmistusasutuse töö pidi rajanema. Need olid tül ajal kodanlikus pedagoogikas laialt levinud töökooli põhimõtted. Töökooli põhimõtetele pidi tuginema seminarigi õppe-ja kasvatustöö, et kujundada noortest õpetajatest iseseisvaid teoainimesi. Eriti kujukalt avaldusid need põhimõtted seminari direktori poolt õpetajate nõukogus 4.veebruaril 1920.a. peetud ettekandes kavatsevate uuenduste kohta seminari õppe-kasvatustöös. - "Meie peame loobuma senisest õpetuskoolist, mis on keskaja ühekülgsuse pärandus ja kasvatustöös osa koolis seadma esimesele kohale. Meie peame püüdma inimesi kasvatada, mitte õpikaste mõistust ühekülgselt arendama. Kuidas oleks see kõrge ja kange eesmärk kättesaadav? Kuidas suudaksime õpilasi, keda senine elu ja kool on jõudnud muuta tuimadeks ja ükskõikseteks, rõõmsateks töölisteks kasvatada, kel huvi on elu ja töö vastu? - Teokool on ainuke abinõu, mis meid antud suhtes suudab aidata. Teokooliks peaks meie seminar kahtlemata muutuma."²⁰ Edasi märgib V. Raam, et töökooli edukaks tegevuseks on vaja: 1) vähendada kohustuslike õppeainete arvu, 2) vähendada õppetundide arvu, 3) suurendada õpilaste iseseisva töö võimalusi, 4) viia klasside suurus 25-le õpilasele. Õppemeetodidest soovib ta töökooli põhimõtte kohaselt kasutamisele võtta neid, "mis Lääne-Euroopas viimase aastakümne vältel otstarbele vastavad on leitud olevat."²¹ Ta peab vajalikuks, et õpetajad oma töö töökooli põhimõtetele vastavalt ümber korraldaksid. Kasvatuse alal rõhutab ta sõprust õpetajate ja õpilaste vahel, mida tuleks soovitada mitmesuguste õhtute korraldamisega, õpilaste ühingu ümberkorraldamisega õpilaste omavalitsuseks, erialaringide tegevuse elustamisega ja töö sügavamaks muutmisega, sõbralike vestluste korraldamisega õpetajate ja õpilaste vahel, mis tõstaksid töötaju. Oma ettekande lõpetab V. Raam pretensioonika nõudmisega õpetajatele: "Edasi uuenduste teel, või ära õppetöölt-mõnele teisele alale."²²

²⁰ RAKA, f.2108, nim.1, s.-ü.1.15

²¹ seal samas.

²² seal samas.

Naturalistide ring praktikumil (õp. J. Ermiga). *Fk 7080-11*

Füüsikakabinet (õp. A. Lehisega)

Fk 7080-12

Kuigi ülaltoodud põhimõtteist mõnedki jäid ainult soovideks, leidis töökooli põhimõtete rakendamine seminaris üldiselt kõlapinda. Nende teostamisel toimiti ettevaatlikult ja läbimõeldult. Õppetöö, milles võimaluse kohaselt õpilaste iseseisva töö põhimõtte tõsteti esikohale, püüti lähemalt siduda kasvatus tööga. Viimast soodustas tähtsal määral õpilaste tihe side kooliga: elamine internaadis (tütarlapsed) - otse peahoones, ühine toidulaud / ka linnast käivatele õpilastele/, tunnid ja õpilasringide töö õhtupoolikuti. Kõik see sidus õpilased kogu päevaks kooliga ja allutas nad kooli kasvatuslikule mõjule. See Võimaldas tugeva koolikollektiivi kujunemise, keda ühendas ühine töö, ühised rõõmud ja mured.

Töötingimuste ja materiaalse õppebaasi suhtes oli seminar võrdlemisi soodsas olukorras: avarad klassiruumid, ajakohaselt varustatud ja sisustatud õppekabinetid /füüsika, keemia, loodusõpetus/, otstarbekohaselt sisustatud töötoad/ puidu- ja papitöö/, avar võimla, esteetiliselt maitsekalt kujundatud koridorid jne., kõik need loidsid soodsad eeldused edukaks ja tulemuslikuks õppe- ja kasvatus tööks.

Esimestel tööaastatel töötas seminar direktorite nõupidamisel 1919.a. heaks kiidetud tunnikava alusel (vt. eespool). Alates 1921/22. õppeaastast kehtestati seminaridele uus tunnikava, mis jäi põhiliselt kehtivaks 1924/25. õppeaastani. Uus tunnikava oli ligilähedane keskkooli humanitaarharu tunnikavale, väikeste muudatustega üksikutes õppeainetes. Lisaks tulid pedagoogilised ained, algkooli õppeainete metoodikad, pedagoogiline praktika ning suurendatud tundide arv oskusainetes - muusikas, joonistamises, tööõpetuses. Pedagoogilised ained jagunesid tavaliselt kolmele vanemale klassile, milles paralleelselt jätkusid üldhariduslikud ained, oskusained aga jagunesid võrdselt kõikidele õppeaastatele.

1921/22. õppeaastast kehtestati seminaris järgmine tunnikava:²³

Ained	I	II	III	IV	V	VI
1. Pedagoogika, ped. ajalugu, hingeteadus, eetika,	-	-	-	2	4	4
2. Kooli tervishoid	-	-	-	-	-	1
3. Emakeel	4	4	4	3	3	2
4. Kodulugu ühes metoodikaga	-	-	-	-	1	1
5. Matemaatika	4	4	4	3	2	2
6. Loodusteadus ühes füüsika ja keemiaga	4	4	4	5	3	2
7. Geograafia ühes geoloogia ja kosmograafiaga	2	2	3	-	-	-
8. Ajalugu	2	2	2	2	2	2
9. Ühiskonnaõpetus	-	-	-	-	-	2
10. I võõrkeel	3	3	3	3	2	2
11. II võõrkeel	3	3	3	3	2	2
12. Laulmine ja muusika (ühes met.)	4	4	4	3	2	2
13. Joonistamine, voolimine ja ilukiri (ühes met.)	2	2	2	2	2	2
14. Tööõpetus (ühes met.)	2	2	2	2	2	2
15. Võimlemine (ühes met.)	2	2	2	2	2	2
16. Eesti keele metoodika	-	-	-	-	1	1
17. Matemaatika metoodika	-	-	-	-	1	1
18. Loodust. jamaat. metoodika	-	-	-	-	1	1
19. Ajaloo metoodika	-	-	-	-	-	1
20. Praktika tunnid	-	-	-	-	2	5
21. Tundide pealtkuulamine	-	-	-	3	-	-
Kokku	32	32	33	33	34	34

Peale selle õpetati vabatahtliku ainena kõikides klassides vene keelt à 2 tundi nädalas ja viiulimängu à 1 tund nädalas.²⁴

26. nov. 1921.a. pöördus seminari direktor kirjalikult Haridusministeeriumi Kooliosakonna poole, paludes rühmatunde: joonistamises à 1 t, võimlemises à 2 tundi nädalas, samuti õpetada vene keelt kohustusliku aine-
na 2 t. nädalas, inglise keelt aga vabatahtliku ainena.²⁵

Sellele vastas Haridusministeeriumi Kooliosakond 2. jaan. 1922.a., et 1) inglise keelt peavad seminaris kõik õpilased seaduslikult õppima; 2) vene keele õpetamine tuleb jätta vabatahtlikuks nendes klassides, kus ju-
ba kahte võõrkeelt õpetatakse, sest seminari kasvandikel ei tule seda keelt koolis õpetada.²⁶

1924/25. õppeaasta kehtestatud tunnikava on eelmistega võrreldes täpsem ja üksikasjalikum ning jääb oma põhiosas samaks kuni seminari likvideerimiseni 1932.aastal. 1926/27 ja 1928/29 õppeaasta tunniplaanid toovad muudatusi ainult tundide arvus ühes või teises õppeaines või klassis.

1924/25. õppeaastast kehtestatud tunnikava oli järgmine:²⁷

Õppeained	I	II	III	IV	V	VI	K.
Pedagoogika, ped. ajalugu, didaktika, hingeteadus, met- teadus, loogika	-	-	-	3	4	4	11
Eesti keel ja metoodika	4	4	3	3	2	2	20
Praktika	-	-	-	-	1	1	

²⁴ ORKA, f. llo8, nim. s.-ü. 418, l. 80

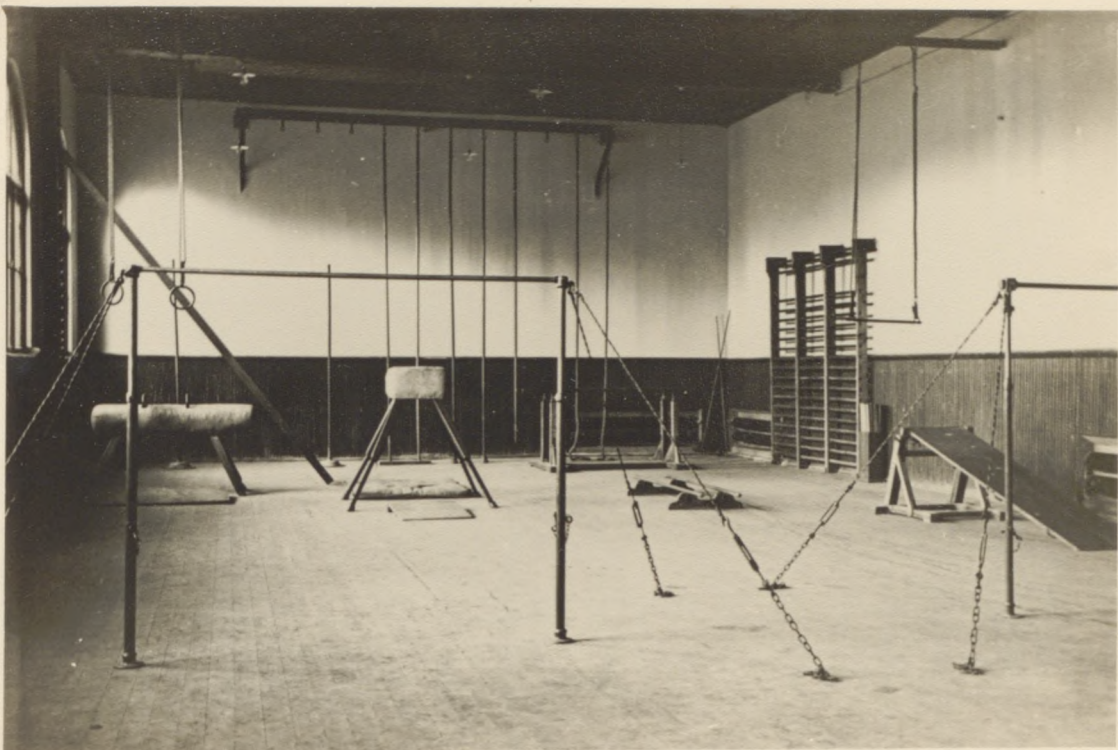
²⁵ seal samas, l. 152

²⁶ seal samas, l. 156

²⁷ ORKA, f. llo8, nim. 4, s.-ü. 424, l. 224

Matemaatika ja metoodika	4	5	4	3	2	-	20
Praktika	-	-	-	-	1	1	
Kõuloo metoodika ja prakti-							
ka	-	-	-	-	1	1	2
Loodusteadus ja metoodika	4	2	2	2	2	1	22
Praktika	-	-	-	-	-	1	
Füüsika	-	2	3	2	-	-	
Praktika	-	-	-	-	1	-	
Üld- ja koolitervishoid,							
karskusõpetus	-	-	-	-	2	1	3
Maateadus, kosmorgaafia ja							
met.	4	4	-	-	-	-	9
Praktika	-	-	-	-	-	1	
Ajalugu ja metoodika	-	-	5	4	2	-	12
Praktika	-	-	-	-	-	1	
Kodaniku- ja majandusteadus	-	-	-	-	-	3	3
Saksa keel ja metoodika	5	5	3	3	2	3	21
Inglise keel	3	3	3	3	3	2	17
Joonistamine, joonetamine,							
ilukiri ja metoodika	2	2	2	2	2	2	12
Muusika, laulmine ja met.	2	2	2	2	2	2	14
Koorilaul			2				
Käsitöö ja metoodika	2	2	3	3	2	3	15
Võimlemine ja metoodika	2	2	2	2	2	2	12
Klaverimängu							
						12. min.õpilase kohta	
Usuõpetus ja metoodika	2	2	1	1	1	1	8
Kokku	36	36	35	35	34	34	202

1926/27. õppeaasta tunnikavas on täpsustatud pedagoogilise praktika, muusikaõpetuse ja valitavate rühmatundide arv. Pedagoogilisele praktikale on IV klassis 4

Võimla.

FK 7080-13

Võimlemistund (õp. E.Parijõega)

FK 7080-14

VI klassis 6 tundi nädalas. Koorilaulule on liidetud klaveri- ja viiulimäng, milleks kõikide klasside kohta on ette nähtud kokku 48 nädalatundi, s.o. 8 tundi klassi kohta. Valitavate ainete õpetamiseks nn. rühmatundideks on iga klassi kohta ette nähtud 2 tundi, mida kool võis kasutada oma äranägemise järele mõnede ainete (kirjandus, saksa keel, joonistamine, võimlemine jt.) täiendavaks õpetamiseks. 1928/ 29.õppeaasta tunnikava jääb põhiliselt samaks, väga väikeste muudatustega üksikute õppeainete nädalatundide arvus. Ka õpilaste nädalatundide koormus jääb põhiliselt samaks, ulatudes 34-36 tunnini. nädalas.²⁸

Kasutatavate õppemeetodite suhtes ^asumus seminar, võrreldes tavaliste keskkoolidega, esirinnas, eriti oma viimastel tööaastatel. Suurt rõhku pandi efektiivsete õppemeetodite rakendamisele õppetundides, nagu vestlused, näitlikkusele, õpilaste iseseisvale tööle jne. Selle tõttu olid paljude õpetajate tunnid huvitavad ja kaasakiskuvad, mis õpilasi aktiviseerisid, neid iseseisvalt mõtlema ja töötama õpetasid. Huvi seminaristidel õppetöö vastu ei puudunud. Üldiselt suhtuti oma ülesannetesse kohuse- ja vastutustundega. Kuid leidis ka üksikuid, kelle suhtumine õppimisse soovida jättis, või kellel puudusid eeldused seminaris õppimiseks ja õpetajakutse omandamiseks (vähene andekus, muusikalise kuulmise puudumine, tervishäired jne).

²⁸ORKA, f.1108, nim.4, s.ü. 429, l.52-53.

Viimastel soovitati tavaliselt seminarist lahkuda ja õp-
guid jätkata üldhariduslikus keskkoolis.

Kõige halvem oli õppeedukus seminari esimesel töö-
aastal - 1919/20.õppeaastal. See oli tingitud asjaolust,
et tollal võeti õpilasi seminari vastu ilma vastuvõtuek-
samiteta. Omajagu mõjusid halvale õppeedukusele kaasa äär-
miselt halvad töötingimused nii Rakveres kui ka Mallas.
1920.a. kevadel oli õppeedukuse pilt järgmine.²⁹

- 1) E klass (A ja B) - 56 õpilast, üle viidud 30 õpil. järel-
eksamid 10 õpil. klassikursuse korda-
jaid 16 õpil.;
- 2) I klass - 33 õpilast, üle viidud 14 õpil., järel-
eksamid 17 õpil., lahkuda soovitati 2
õpilasel;
- 3) II klass - 28 õpilast, üle viidud 16 õpil., järel-
eksamid 12 õpil.;
- 4) III klass - 26 õpilast, üle viidud 18 õpil., järel-
eksamid 3 õpil., lahkuda soovitati 5
õpilasel.

Nagu ülaltoodud arvudest nähtub, paistab silma
suur järeleksamitele jäetute, samuti klassikursuse korda-
jate arv (Eklass), mis oli esijoones tingitud nõrgast et-
tevalmistumisest seminari astumisel.

Järgmisel õppeaastal paranes õppeedukuse olukord
tunduvalt, sest uusi õpilasi võeti vastu vastavate katse-
tega. Õpetajate Nõukogu koosolekul 8.juunil 1921.a. otsus-
tati õpilased üle viia vastavalt uuele klasside süsteemi-
le, s.o. ettevalmistusklass muuta I klassiks, I klass II klas-
siks jne. Õppeedukus kujunes 1920/21.õppeaasta lõpuks järg-
miseks:

²⁹RAKA, f.21o8, nim.1, s.-ü.2, l.33-35

³⁰seal samas, l.78-81

- 1) E klass - 33 õpil., üle viidud 28 õpil., järeleksamid 4 õpilasel, lahkuda soovitati 1 õpilasel;
- 2) I klass - 41 õpil., üle viidud 36 õpil., järeleksamid 5 õpilasel;
- 3) II klass - 29 õpil., üle viidud 27 õpil., järeleksamid 2 õpilasel;
- 4) III klass - 31 õpil., üle viidud 28 õpil., järeleksamid 2 õpilasel, lahkuda soovitati 1 õpilasel;
- 5) IV klass - 17 õpil., üle viidud 16 õpil., järeleksamid 1 õpilasel.

Järeleksameid oli ühel õpilasel kõige enam kahe aines. Kõige rohkem järeleksameid oli klaverimängus, järgnesid matemaatika ja saksa keel.

Järgnevatel õppeaastatel õppeedukuse olukord nimetamisväärselt ei muutunud. Klassikursust kordama jätmise oli seminaris harukordne. Õpilasel, kellel esinesid puudulikud hinded enam kui kahe õppeaines, soovitati seminarist lahkuda. Järeleksameid oli klassi kohta 2 kuni 3 õpilasel, põhiliselt klaveri mängus, üksikutel ka matemaatikas ja keeltes.

Üldaineid õpetati seminaris keskkooli humanitaarharu õppeprogrammide järgi, selle vahega, et reas õppeainetes, nagu eesti keeles ja kirjanduses, võõrkeeltes, ajaloo jt. oli keskkooli viie aasta programm jaotatud kuuele õppeaastale. Üldainete õpetamise osas kindlustas seminar lõpetajatele hariduse, mis võimaldas neil edukalt jätkata õpinguid ülikoolis.

Vene keelt vabatahtliku ainenä õpetati seminaris kuni 1923. aastani. Siis jäeti vene keel õppeainete nimekirjast välja ja asendati usuõpetusega, milline 1922. a.

rahvahääletuse tulemusena vabatahtliku ainena koolide õpekavva sisse viidi. Usuõpetuse õpetamine oli seminarile kohustuslik, õppimine õpilastele aga vabatahtlik. Peale üksikute erandite võtsid usuõpetusest osa kõik seminari õpilased, ilma et nad selleks oleks tundnud sisemist kutsumust.

Pedagoogiliste ainete, samuti algkooli õppeainete metoodikate ning oskusainete programmid töötati välja kohapeal, ühtlustati ja kiideti heaks Haridusministeeriumi poolt. Ühtlustatud programmide alusel, välja arvatud väikesemad erinevused, toimus vastavate ainete õpetamine kõikides seminarides.

Tavaliselt oli pedagoogiliste ainete ja metoodikate õpetamine tublide, suurte kogemustega õpetajate käes, mille tõttu tulevaste õpetajate pedagoogiline ettevalmistus oli küllaltki hea.

Oskusainete alal pandi kõige suuremat rõhku muusika õpetamisele, sest seminari lõpetajad pidid olema võimelised õpetama laulmist kuueklassilises algkoolis ning juhtima kolmehäälset lastekoori. Seminari võeti vastu ainult neid noori, kellel oli muusikaline kuulmine. Kuid needki ei jõudnud alati seminari lõpetamiseni. Kui õpingute käigus ilmnes, et õpilasel on raskusi muusika õppimisel, suunati ta seminarist välja. Erilisi raskusi oli klaverimänguga, mille oskust nõuti kõikidelt lõpetajatelt (1928.a. valikuliselt klaver või viiul) sel määral, et olla võimeline muusikariista abil õpetama laulmist.

Muusikaline ettevalmistus seminaris oli tugev, tänu selle ala tublidele õpetajatele. Seminaris töötas üle sajaliikmeline segakoor ja ca 40-liikmeline sümfooniaorkester, kus oma esimesed dirigendiosakused said paljud hilisemad orkestrijuhid.

Ka joonistamise ja tööõpetuse tase oli seminaris võrdlemisi hea. Seminari õpilaste püüdlikkuse ja töökuuse parimaks näit^ujaks nendel aladel olid ulatuslikud õpilastööde näitused iga õppeaasta lõpul, kus esineti aruandega õppeaasta töötulemustest.

Õpetajate ettevalmistamise püüdis seminar rajada kaasaja progressiivsele pedagoogikale ja metoodikale ning ühendada selle läbimõeldud pedagoogilise praktikaga. Et harjutuskool asus seminariga ühes majas ja kasutas viimasega ühiseid õpperuume, siis oli kogu seminari töö kõige lähemalt seotud harjutuskooli tööga. Seminari õpilased võisid juba varakult tutvuda harjutuskooli õpilastega ja saada nii juba enne praktiseerimisele asumist teatud ettekujutuse algkoolist, selle tööst ja kasvatuses. Vahetus kokkupuutes algkooli õpilastega otsekui kasvati sisse oma tulevasse pedagoogiku^usesse.

Praktiline ettevalmistus õpetajakutsele toimus harjutuskoolis õppetundide peal^ukuulamise, praktika- ja proovitundide andmise näol. Näidistundide peal^ukuulamine algas eelviimases klassis (esimestel tööaastatel alates IV klassist) paralleelselt didaktika ja üksikute õppeainete metoodikakursuse teoreetilise läbivõtmisega. Teoreeti-

liselt läbi võetud töövõtte rakendamist praktikas mindi otsekohe jälgima harjutuskooli vastavas klassis. Kuulatud tunnid analüüsiti põhjalikult läbi koos aineõpetaja ja meetoodikuga. Pärast üldist pealtkuulamist algas üksikute praktikatundide andmine. Esimesed tunnid anti tavaliselt nooremates klassides üldõpetuses ja koduloos. Nende andjateks olid esijoones klassi parimad õpilased, kellele järjekorras järgnesid kõik teised. Praktikatuude tuli igal õpilasel anda igas õppeaines üks kuni kaks. Praktikatuudele järgnesid proovitunnid, mis ametlikult protokolliti ja pidi näitama tulevase õpetaja sobivust ja küpsust õpetajatööks.

Seminari viimastel tööaastatel lisandus praktika- ja proovitundidele pikemaajaline pedagoogiline praktika. Selleks anti praktikantide kätte kogu harjutuskooli töö nädalaks või paariks. Praktikandid toimisin siis iseseisvate õpetajatena aineõpetajate ja meetoodikute juhendamisel ning kontrolli all. Viimane praktikakorraldus omas paremusel selles suhtes, et praktikandid pikema aja kestel õppisid tundma õpilasi, elasid sisse kasvatustöösse ja algkooli töökorraldusse, harjusid täitma kohustusi, mida toob õpetajale tegelik õppe- ja kasvatustöö; nägema oma töötulemusi ning kandma vastutust temale usaldatud töö eest. Vajaliku ettevalmistuse saamiseks liitklasside tööks ühendati praktikaajaks vastavad harjutuskooli klassid liitklassideks. Lõpuklassi õpilased käisid õppetööga tutvumas ka maa-algkoolides ning tegid läbi kähenädalase iseseisva praktika kogunud õpetajate juhendamisel tavaliselt oma

kodukoha lähemas koolis.

Mitmekesiselt organiseeritud pedagoogiline praktika kindlustas seminarist väljuvatele noortele õpetajatele hea teoreetilise ettevalmistuse kõrval ka tüseda praktilise ettevalmistuse õpetaja elukutseks.

Kuna seminari harjutuskool praktikabaasi kõrval evis ülesandeid ka uute meetodide katsetamisel ja populariseerimisel, siis püüti algusest peale näidistundides rõhutada uusi õppemeetode, et võimaldada praktikantidel nendega tutvuda ja endid neis harjutada. - Rakvere õpetajate Seminari Harjutuskool sai algusest peale tuntuks " üldõpetuse" propageerijana Eestis.⁺) Juba 1920.a. sügisel koondati harjutuskooli 1 klassis kõik õppeained koduloo ümber ja pandi esimesena Eestis alus üldõpetusele. Järgmisel aastal viidi üldõpetus sisse ka 2. klassi, 3. klassis aga ühendati üldõpetusega üksikud õppeained. Uut töökorraldust tutvustasid praktikantidele harjutuskooli juhataja J.Parijõgi (Parinbak), õpetajad M.Brandt, M.Tamm jt.. Hilisematel aastatel katsetati harjutuskooli vanemates klassides õpilaste iseseisvat tööd reas õppeainetes.

Harjutuskoolis nähtud uued metoodilised töövõtted kandsid seminari lõpetajad laiali üle maa ja aitasid sellega kaasa nende levitamisele ja juurutamisele.

Seminari lõpetajad omandasid keskhariduse ja õpetajaameti kandidaadi kutsetunnistuse . Õpetajaameti

⁺) 1928.a. ilmus J.Parinbak, M.Brandt ja Th.Brandt, Üldõpetus Rakvere õpetajateseminari harjutuskoolis.

kanditaadina töötas noor õpetaja kõigi õpetaja õigusega aasta (hiljem kaks) algkoolis, kus tema tööd jälgisid kooli juhataja ja kohalik koolinõunik. Õpetajaameti kanditaadi-aja möödudes võtsid noored õpetajad osa lühiajalistest kursustest seminari juures (omal valikul ükskõik missuguse seminari juures), esitasid kokkuvõtliku ülevaate oma praktikaaja töö kohta ning andsid viimased proovitunnid. Kui seminari õppenõukogu pidas noort õpetajat kutseküpseks, anti talle välja algkooliõpetaja kutsetunnistus, õigusega õpetada kõiki õppeaineid kuueklassilises alg-silises koolis.

Seminari lõpetaja oli kohustatud õpetajana töötama kolm aastat. Need, kes olid seminaris õppimise ajal saanud stipendiumi, pidid lisaks sellele töötama veel nii mitu poolaastat, mitmed aastad nad oli saanud stipendiumi.

Õpetajad

Raskeimaks küsimuseks seminari esimestel tegevusaastatel kujunes õpetajate probleem. Kuna valitses üldine puudus vastava ettevalmistusega ja vajalike pedagoogiliste vilumustega õpetajatest, siis andis see ennast seminaris kui õpetajate ettevalmistusasutuses, kus vajati kvalifitseeritud tööjõude, eriti tunda. Esimese õpetajakonna komplekteerimine osutus eriti raskeks, sest keegi ei tahtnud seminari tööle asuda, kuna töötada tuli äärmiselt rasketes tingimustes. - Rakverest saadi ainult üks õpetaja, kõik teised tuli leida väljapoolt.

³¹ORKA, f.1108, nim.4.s.-ü.412, l.41

Opetajate tuba. 1921.a.

FK 7080-15

Seminari õppenõukogu 1921.a. kevadel.

FK 7080-16

Esimesse õpetajate nõukogu koosseisu seminari õppetöö avapäeval, 6. oktoobril 1919.a. kuulus 11 õppejõudu: V.Raam, dr. T. Bergmann, C. Kreek, A.Kurs, Joh. Kurs, E.Ole, K.Reimann, G. Rosenberg, A.Turp, H.Turp, M. Aren.³²

Kvalifitseeritud õpetajate puudumise tõttu tuli seminari esimestel tööaastatel leppida peamiselt asetäitjate-õpetajatega, keda igast uuest õppeaastast uuesti ametisse registreeriti.

Ajajooksul olukord siiski paranes ja seminaril oli võimalus õppejõududeks saada kõrgema eriharidusega ning suuremate pedagoogiliste kogemustega õpetajaid. Kutseliste õpetajate arvu suurenedes ja töövõimaluste kitsenedes suuremates keskustes, hakkasid õpetajad pikemat aega paigal püsima, kuna algul õpetajate voolavus küllaltki suur oli. Sagedastest õpetajate vahetusest ongi tingitud sellel tegevusperioodil seminaris töötanud õpetajate võrdlemisi suur arv.

1919.-1932.a. töötas seminaris 3 direktorit (V.Raam, G. Rosenberg, A.Rikken); 4 inspektorit (G. Rosenberg, G.Kuldvere, ^{H. Karvander} H. Mühlberg); 7 eesti keele õpetajat, 3 pedagoogiliste ainete õpetajat, 6 inglise keele õpetajat, 6 saksa keele õpetajat, 4 vene keele õpetajat (1919-1923), 7 matemaatika-füüsika õpetajat, 6 loodusteaduste ja geograafia õpetajat, 4 ajaloo õpetajat, 8 muusika ja laulmise õpetajat, 4 joonistamisõpetajat, 1 poeglaste käsitöö õpetaja, 4 tütarlaste käsitöö õpetajat, 4 aiatöö õpetajat , 5 majapidamisõpetajat, 8 poeglaste võimlemise õpetajat, 4 tütarlaste võimlemise õpetajat, 1 riigikaitse õpetaja, 2 usuõpetajat. Samal ajavahemikul töö-

³² RAKA, f.2108, nim.1, s.-ü.2, l.3

tas seminari harjutuskoolis 3 juhatajat (H. Turp, J. Parinbak (Parijõgi), A. Nurk) ja 13 õpetajat. Üldse oli seminari teenistuses 1919.-1932. aastani 96 õppejõudu.

Seminari selle perioodi esimesest õpetajaskonnast töötas seminaris kuni selle likvideerimiseni ainult direktor V. Raam.³³

Arusaadavalt ei jätnud sagedane õpetajate vahetus seminari esimestel tööaastatel mõju avaldamata õppe- ja kasvatustööle. Seminari inspekteerimisel 1922/23. õppeaasta sügispoolaastal ei jäänud riigikoolinõunik F. V. Mikelsaar rahule mitmete õpetajate tööga, kes ei seisvat oma ülesannete kõrgusel. ja tegi ettepaneku nende töölt vabastamiseks arvates 1. jaanuarist 1923. a.³⁴ 17. detsembril 1922. a. Haridusministeeriumi Kooliosakonnale saadetud kirjas teatab V. Raam, et ta direktoriks oleku ajal neli korda õpetajate nõukogu koosseisu uuendanud, kuid ei ole seminari leidnud sündsaid õpetajaid. Paremad õpetajad seminari ei tule, sest töö on kahtlemata raskem kui üldhariduslikus koolis. Ta ei pea õigeks õpetajate lahti registreerimist õppeaasta kestel, sest õpetajate kohad jäävad siis tühjaks.³⁵ Selle tulemusena jäidki riigikoolinõuniku poolt nimetatud õpetajad seminari edasi töötlema.

Ajajooksul olukord paranes püsivama ja parema kvalifikatsiooniga õpetajate saamisel. Selle tulemusena

³³ A. Nurk. Ülevaade ... Rakvere Õpetajate Seminari tööst ja arengust "Tarmo" nr. 5, 1937, lk. 11

³⁴ ORKA, f. 1108, nim. 4, s. - ü. 418, l. 364

³⁵ seal samas, l. 358

muutus õppe-ja kasvatustöö põhjalikumaks, paranes tulevaste õpetajate teoreetiline ja praktiline ettevalmistus. Igatahes ei nähtu Haridusministeeriumi hilisematest inspekteerimise materjalidest, et seminari õpetajate suhtes oleks avaldatud rahulolematust.

Seminaris töötas rida suurte pedagoogiliste võimetega, oma eriala hästi tundvat ja sügavate teadmiste ^{ga} õpetajaid, kes said tunnustavateks eeskujudeks paljudele seminaristidele- tulevastele pedagoogidele.

Kõikidele seminaristidele on positiivse eeskujuna alatiseks meelde jäänud seminari kauaaegne (1919-1923 ja 1928-1932) direktor Voldemar Raam. - Temas olid ühendatud sügavad teadmised pedagoogilise meisterlikkusega, kõrge kasvatuslik eeskuju nõudlikkuse ja täpsusega, vastutustunne töökusega. Temalt said sajad tulevased õpetajad eeskuju, kuidas tuleb töötada ja käituda pedagoogil, kelle kätte on usaldatud noore põlvkonna õpetamine ja kasvamine. On tõsiasi, et tema täpsuse ja nõudlikkuse tõttu mõnedki õpilased teda kartsid. Samuti tekkis sellest vahel arusaamatusi ka õpetajatega. Kuid vaatamata sellele oli ta ka õpetajatele suureks autoriteediks, keda austati ja kelle seisukohti arvestati.

Innustavat eeskuju saadi paljudelt teisteltki õpetajatelt. Huvi ja armastuse kujutava kunsti vastu äratasid paljudes seminaristides joonistusõpetajad, E. Ole ja G. Mootse. Seminaristides äratas laulurahva muusikaõpetaja E. Mesiäinen, kes rajas tugeva aluse lau-

Esimese puu istutamine seminari puiesteele 1922.a. FK 7080-17

Seminari õppenõukogu 1925.a.

FK 7080-18

luõpetusele ja koorilaulule seminaris. Armastusele kirjan-
duse vastu pani aluse õpetaja ja harjutuskooli juhataja
noorsookirjanik J. Parijõgi (Parinbak). Töökuse eesku-
juna jaoma ala suure entusiastina on seminaristidele
meelde jäänud loodusteaduse õpetaja Jüri Erm.

Seda loetelu võiks veelgi jätkata, sest iga õpetaja
seminaris püüdis anda parima oma teadmistest ja või-
metest tulevaste pedagoogide õpetamisse ^{ja} kasvatamisse.

Oma maailmavaadetelt ja meelsuselt oli seminari
õpetajaskond valdavas enamuses progressiivselt meeles-
tatud, mis ei jätnud mõju avaldamata ka õpilaste maa-
ilmavaadete ja ellusuhtumise kujunemisele.

Seminari esimesel tööasstal, mil töötati Rakve-
re reaalgümnaasiumi ruumides ja Mallas, olid õpetaja-
jate töötingimused vägagi halvad. - Töötada tuli äärmi-
selt kitsastes ruumides, peaaegu ilma õppevahendite-
ta ja õpikuteta. Oma majja asumisega 1920.a. sügisel
töötingimused tunduvat paranseid. Ruumid olid avarad,
pidevalt muretseti juurde mööblit, seadmeid ja õppeva-
hendeid; rajati kabinette, täiendati raamatukogusid, saa-
di uusi õpikuid. Ajajooksul muutusid töötingimused kõi-
giti normaalseiks, mis kindlustasid häiredeta õppetöö.

Ka õpetajate töökoormust seminaris võib pidada
normaalseks. Kuna seminari õpetajate töö oli mitmeti
raskem ja vastutusrikkam tavalise keskkooli õpetajate
tööst, siis püüti seda reguleerida nädalatundide nor-
mi vähendamisega. 23. oktoobril 1919.a. teatas Haridus-

ministeeriumi Kooliosakond, et seminari õpetaja tundide norm peaks olema 18-24 tundi nädalas. Kui esimesel tööaastal ei ole võimalik mõnele õpetajale kindlustada 18 tunnist koormust, siis võib õpetajale täit palka maksta ka vähema tundide arvu juures.³⁶

Seoses seminaride seaduse vastuvõtmisega 1923. a. kujunes seminari ja harjutuskooli õpetajate tunni-normiks nädalas 20 tundi. Sellele lisandus pedagoogilise praktikaga seotud töökoormus - praktikatundide tunnikonspektide läbivaatamine, praktika- ja ^{harjutus} praktikatundide pealtkuulamine ning nendele järgnevad arutlustunnid, mille eest lisatasu ei makstud. Seega ulatus nende õpetajate töökoormus, kes olid seotud pedagoogilise praktikaga, ca 24 tunnile nädalas, mis vastas keskkooli õpetaja nädalakoormusele.

Palga suhtes olid seminari õpetajad võrdsustatud üldhariduslike koolide õpetajatega.

Mõnesuguseks soodustuseks seminari õpetajatele oli korteri kasutamise võimalus seminari õpetajate majades. Perekonnainimestele anti tavaliselt 2-toaline korter ühise köögi ja kõrvalruumidega kahele perekonnale, üksikutele - tuba. Seminari direktor ja harjutuskooli juhataja kasutasid ametkortereid. Korteri, kütte ja valgustuse eest arvestati palgast maha 10 %. See oli tunduvalt odavam kui korteripidamine linnas, mis nõudis 20-25 % palgast. Sellepärast

³⁶ ORKA, f. 1108. nim.4, s.-ü.412, l.75.

kasutas enamik õpetajaid seminari kortereid. Õpetajatele, kes olid huvitatud aiapidamisest, võimaldati aiamaa kasutamine.

Õpilased.

Seminari esimestel tegevusaastatel, mil puudus seminaride seadus, toimus õpilaste vastuvõtmine, nagu juba eelpool tähendatud, sellekohaste ajutiste määruste alustel. Esialgu avati seminari juurde ettevalmistusklass ("E"klass- 1919/20.õ.a. kahe jaoskonnaga, noorema ja vanemaga, missugused hiljem liideti), kuhu võeti algkooli (resp.rahvakooli) lõpetajaid ilma eksamiteta. Seminari põhiklassidesse võeti samal ajal eksamiteta vastu gümnaasiumi ja endiste seminaride vastavate klasside lõpetajaid. 1921.a. muudeti ettevalmistusklass I klassiks ja seminar muutus kuueklassiliseks õpetajate ettevalmistusasutuseks. Samast ajast hakati seminari I klassi vastu võtma kuueklassilise algkooli lõpetajaid võistluseksamistega, kusjuures eksamile ilmujaist tavaliselt 25-40 % sisse pääsesid. Suure sisseastujate soovijate arvu tõttu oli konkurss vägagi tugev. Lisaks eksamitele eesti keeles, matemaatikas ja võõrkeeles, korraldati katsed muusikalistes võimetes, eriti muusikalises kuulmises. Samuti pidid kõik eksamile ilmunid läbima arstliku kontrolli, kuna seminari võeti vastu ainult täiesti terveid noori.

Käsitöötund (õp. E. Einbergiga)

FK 7080-19

Lõunalauas.

FK 7080-20

Täiendvalt võeti üksikuid õpilasi vastu ka teistes-
se klassidesse seminarist mitmesugustel põhjustel väl-
jalangenud õpilaste asemele. Vastuvõtmine toimus kesk-
kooli klassitunnistuse alusel, kusjuures täiendavad
katsed tuli teha muusikas. Ka gümnaasiumi lõpetajate-
le oli vabade kohtade leidmisel võimaldatud astuda se-
minari õpetajkutse omandamiseks täienduseksamitega
pedagoogilistes ^{ja} oskusainetes, algul lõpuklassi, 1925.
a. alates aga eelviimasesse - V klaasi.

Õpilaste arv üksikutes klassides kõikus 25 ja
40 vahel.

Klasside koosseis ajavahemikus 1919-1932 oli
järgmine:³⁷

Õppeaas- tad	I(E)kl.		II kl.		III kl.		IV kl.		V kl.		VI kl.		Kokku		Üldse
	P.	T.	P.	T.	P.	T.	P.	T.	P.	T.	P.	T.	P.	T.	
1919/20	29	47	15	23	-	27	-	31	-	-	-	-	44	128	172
1920/21	14	23	14	27	10	19	5	26	-	18	-	-	43	113	156
1921/22	8	23	11	18	14	26	10	19	5	25	-	17	48	111	159
1922/23	12	20	7	22	9	13	12	23	10	17	5	22	55	117	172
1923/24	14	25	10	18	8	21	8	16	11	24	10	17	61	121	182
1924/25	19	19	14	23	10	17	6	21	6	20	10	21	65	121	186
1925/26	14	26	16	22	15	26	11	16	9	18	8	27	73	135	208
1926/27	12	26	14	23	15	22	13	22	11	21	9	23	74	137	211
1927/28	19	19	11	28	15	22	13	21	9	22	11	20	78	132	210
1928/29	17	21	15	19	11	25	15	16	11	17	8	20	77	118	195
1929/30	19	19	15	21	13	16	8	24	16	17	13	17	84	114	198
1930/31	-	-	15	18	15	22	12	14	11	28	16	23	69	105	174
1931/32	-	-	-	-	13	14	14	20	12	14	13	29	52	77	129

Nagu nähtub eeltoodud andmetest, olid õpilaste koos-
seisus rõhuvas enamuses naisõpilased, milline nähtus oli

³⁷A. Nurk. "Tarmo" nr. 5, 1937, lk.12

omane teistelegi tolleaegsetele seminaridele. Algkooli-õpetaja kutse ja palgatingimused meelitasid väheseid noormehi õppima seminari.

Maa-alaliselt pärines õpilaspere enamikus Virumaalt, kuid ei puudunud õpilased ka teistest maakondadest, alates naabermaakonna- Järvamaaga ja lõpetades kaugematega -Säre- ja Petserimaaga. Linnadest päritolevate õpilaste arv oli seminaris üldiselt väikene.

Sotsiaalselt päritolult olid seminari õpilased kehvik- ja keskmiktalupidajate, käsitöölise, õpetajate, teenistujate jt. lapsed - üldiselt kehvematest perekondadest, kellele kõrge õppemaks tavalises keskkoolis oli ülejõukäiv. Seminar oli aga maksuta kool, kus pealegi kehvematest perekondadest päritolevatele õpilastele maksti stipendiumi. See meelitas seminari andekamaid vaesematest rahvakihtidest, mis ei jätnud mõju avaldamata ka seminaristide meelsusele ja maailmavaatele.

1927/28. õppeaastal jagunesid seminari õpilased päritolu ja sotsiaalse seisundi poolest järgmiselt:³⁸

1. talupidajate lapsi	- 101
2. kaupmeeste ja ettevõtete pidajate lapsi	- 7
3. põllutöölise lapsi	- 5
4. käsitöölise lapsi	- 12
5. tööliste lapsi	- 20
6. teenistujate lapsi	- 27
7. õpetajate lapsi	- 16

³⁸ RAKA, f. 2108, nim. 1, s. -ü. 301-306.

8. väikekohapidajate lapsed	- 7
9. muid	- 16
Kokku	211

Stipendiumide maksmine seminari õpilastele tõsteti esmakordselt üles seminaride direktorite nõupidamisel 9. juulil 1919.a. Kümenkond päeva hiljem teatas Haridusministeeriumi Kooliosakond maakondade koolivalitsustele seminaride avamisest Tallinnas, Tartus ja Rakveres, seminaridesse vastuvõtmise tingimustest ja stipendiumide määramisest seminari õpilastele. Stipendiumi suuruseks oli 200 marka kuus. Stipendiumi lubati maksta lo kuu ulatuses aastas terves või pooles ulatuses. Peale riiklike stipendiumide soovitati maakondadel ja linnadel määrata omapoolseid stipendiume, kusjuures rõhutati, et nende osalisteks saaksid nende oma koolide kõige paremad õpilased vaesemate hulgast, kes peale seminari kursuse lõpetamist kohustatud oleksid nende ringkonnas õpetajatenä teenima nii mitu aastat, kui mitmel aastal nad stipendiumi osalised olnud.³⁹

Kuna 1919/20.õ.a. oli Tartu, Tallina ja Rakvere seminaris kokku 450 õpilast, peeti soovitavaks, et maakonnad ja linnad kokku vähemalt loo õpilasele stipendiumi määraksid. Haridusministeeriumi üleskutsele reageeris rida maakondi ja linn.^u 9.okt.1919.a. teatab Haridusministeeriumi Kooliosakond, et Viljandi, Saare, Võru, Harju ja Viru maakonnad ning Paide linna poolt on määratud seminaristidele 42 stipendiumi, kokku 68.000 marga ulatuses.⁴⁰

³⁹ ORKA, f.1108, nim.4, s.-ü.412, l.16.

⁴⁰ seal samas, l.15.

Ministeerium palus saata õpilaste nimekirja, kellele¹ määrati maakonna, kellele ministeeriumi stipendium. Seminari määrata jäeti, kas õpilasele määrata täis-või osaline stipendium. Rakvere seminari poolt esitati ettepanek, kus sooviti stipendiume 24 õpilasele - 13 õpilasele täis stipendium, 11 õpilasele pool stipendiumi (kokku 18 1/2 stipendiumi määra). Haridusministeeriumi stipendiume sooviti 10, Viru maakonna stipendiume 7 1/2, Viljandi maakonna stipendiume 1.⁴¹

Alates 1. septembrist 1920.a. tõsteti riigistipendiumi summa 300 margale,⁴² hiljem 1000 margale kuus. Aja jooksul suurenes ka stipendiumi sävate^u õpilaste arv. Nii määrati 1924/25. õppeaastaks Haridusministeeriumi täis stipendium 19 õpilastele, poolstipendiumi 22 õpilasele, Viru maakonna abiraha 8 õpilasele, Rakvere linna toetusraha 1 õpilasele.⁴³ Arvestades abirahasoovijate suurt arvu, kelle majanduslik seisund põhjustaks abivajaduse, aga samaaegselt jaotamisvõimalust, jäeti rahuldamata: 1) esimest aastat õppivate, 2) klassikursust kordavate, 3) ainult rahuldavalt edasijõudvate õpilaste palved. Stipendiume määrati põhiliselt majanduslikult kehvematele ja hästi edasijõudvatele õpilastele.

Seminari õpetajate nõukogul oli võimalik määrata õpilastele ka ühekordset toetust toiduraha nool - 500 - 1000 marga ulatuses. /Näit. määrati õpetajate nõukogu poolt 13. nov. 1924.a. toetusraha ä 500 marka 9 õpilase-

⁴¹ ORKA, f. 1108, nim. 4, s. -ü. 412, l. 28-31

⁴² saal samas, l. 177

⁴³ RAKA, f. 2108, nim. 1, s. -ü. 3, l. 40

le, á 1000 marka - 1 õpilasele/.⁴⁴

Stipendiumide ja ühekordse abiraha saajate arv jäi ka seminari hilisematel tegevusaastatel enam-vähem samaks. Samasuguseks jäi ka stipendium/pärast 1.jaan.1928.a. rahareformi - 10 krooni/.

Üksikutel juhtudel võeti ka õpilaste ravikulud seminari kanda.

Seminari Malla-perioodil elasid kõik õpilased internaadis. Töö jätkamisel Rakveres 1920.a. sügisest alates oli ruumipuudusel võimalik internaati vastu võtta ainult tütarlapsi /ca 40-50 õplast/, kuna poisid ja osa tütarlapsi pidid leppima erakorterite kasutamisega linnas. Alles 1930.a. sügisel, kui Võru seminari likvideerimise järele osa õpilasi Rakverre üle toodi, organiseeriti internaat ka ületoodud postele.

Suureks soodustuseks seminaristidele oli toitlustamise korraldamine seminari poolt. Seminari juures töötas söökla /nn.ühisköök/, kus õpilasi toitlustati kolm korda päevas võrdlemisi soodsate hindadega. Sööklat kasutasid peale internaadis elavate õpilaste ka väga paljud linnas elavad õpilased, esijoones poisid. Seminari poolt kindlustati ruumid, küte, köögi-ja toidunõud, kokk ja koka abi. Ühisköögi tegevust juhtis ja menüüd koostas seminari majapidamisõpetaja. Õpilased olid köögis kordamööda abitöödel - korraga kaks õpilast, kes sel päeval olid õppetööst vabastatud. Laua katmine, nõudepesemine, kartulikooremise jne. toimus iseteeninduslikus korras.

⁴⁴ RAKA, f. 2108, nim. 1, s.-ü.3, l.45

Toitlustamine oli hea, tasumistingimused soodsad. Seminaris esimestel tegevusaastatel oli õpilastel võimaldatud toidu eest tasuda toidukraamiga, mis oli suureks soodustuseks maalt pärinevatele kehviktalupidajate lastele, kellel puudus raha toidu eest tasumiseks. Muidu võimaldati toidu eest tasuda tagant järele - kuu lõpul. Toit ei olnud kallis - keskmiselt oli kuu toidurahaks (kolme toidukorra puhul päevas) - lo krooni, mis võrdus täisstipendiumi suurusele. Ühine toidulaud aitas palju kaasa kollektiivsusetunde kasvatamisele seminaristide hulgas.

Seminaristide tööpäev oli pikk ja tihe. Hommikupoolel klassitunnid, peale lõuna t rühmatunnid, klaveriharjutus - ja ettemängutunnid, ringide töö, orkestriharjutused jne. Tavaliselt kestis töö ja tegvus kuni õhtusöögi - kella 19-ni. Pärast õhtusööki lubati linnaselaval õpilastel klaasides valmistada järgmise päeva õppetundideks. Kell 21.00 suleti seminari uksed ja siis pidid lahkuma kõik linnaselavad õpilased. Internaadis elavad õpilased võisid kuni öörahuni (tavaliselt kella 22.00) klassiruumides õppida või klaverit harjutada.

Selline tihe tööpäev kasvatas seminaristides töökust ja iseseisvust. Puudusid õpetajatest korrapidajad, kuid kord oli hea. Seda peeti iseenesest. Kehtis kindel sisekord, millest vääramatult kinni peeti. 1920.a. sisekorras juhitakse tähelepanu sellele, et õpilased on kohustatud viisakalt ja korralikult käituma, lihtsalt, kuid korralikult ja puhtalt riietuma, sõbralikult ja tähele-

panelikult suhtuma üksteisesse ja õpetajatesse. Igal klassil on oma valitsus eesotsas klassivanemaga. Võimalikke tüliküsimusi lahendatakse kaasõpilastest moodustatud vahukohtus (mida tegelikult vaja ei läinud). Õpetajate ja õpilaste vahelises läbikäimises ei soovitatud kasutada viisakusnimesid "härra", "proua", "preili", vaid õpetajatel pöörduda õpilaste poole väljendusega "õpilane", õpilastel õpetaja poole - "õpetaja".

Sise-korras oli ette nähtud, et selle meelaga rikumine võib põhjustada seminarist väljaheitmise.⁴⁵

Seminari esimestel tööaastatel oli seminaristidel võimaldatud vabalt osa võtta avalikest ettekannetest, teatri- ja kinoetendustest. 1924.a. seda mitmeti kitsendati lähtudes Haridusministeeriumi vastavast ringkirjast. Nii keelati kinoskäimine ilma klassijuhataja kirjaliku loata, osavõtmine avalikest teatrietendustest jne. Seminaristidele soovitati oma ruumides enam korraldada mitmesuguseid ettekandeõhtuid ja lõbustusi; kavatseti seminarile muretseda kinoaparaat (mis jäi küll teostamata). Õpetajate nõukogu koosolekul 23. jaanuaril 1924.a. tõstatati küsimus seminarile internaadihoone ehitamisest, et võimaldada kõikidele õpilastele elamine internaadis ja niimoodi võidelda linnaelu halbade mõjude vastu.⁴⁶

Rakvere õpetajate seminar oli esijoones maa-seminar, kes oma õpilaskontingendi sai maalt ja selle õpetajatena sinna tagasi suunas.

Seminari selle tegevusperioodi kestel, s.o. 1919-

⁴⁵RAKA, f.2108, nim.1, s.-ü.2, l.52-53

⁴⁶seal samas s.-ü.3, l.3

1932.a. saatis seminar pedagoogilisele tööpõllule 11 len-
du lõpetajaid. Seminari lõpetas:⁴⁷

I	lennus	1922.a.	- 16 õpetajat
II	"	1923.a.	- 27 "
III	"	1924.a.	- 27 "
IV	"	1925.a.	- 28 "
V	"	1926.a.	- 32 "
VI	"	1927.a.	- 32 "
VII	"	1928.a.	- 31 "
VIII	"	1929.a.	- 27 "
IX	"	1930.a.	- 30 y
X	"	1931.a.	- 36 "
XI	"	1932.a.	- 42 "
Kokku		328 õpetajat	

Seminari likvideerimise puhul 1932.a. viidi Tartu Pe-
dagoogiumi juures avatud seminariklassidesse üle 69 IV -
VI klassi õpilast, kes oma õpingud seal 1932.a.-1935.aas-
tani lõpule viisid.

Õpilaste isetegevus.

Kollektiivsusetunde kasvatamisele seminari õpilaste
hulgas aitas suurel määral kaasa õpilaste intensiivne
isetegevus . Isetegevus ei kujunenud seminaris mitte a
ainult mõistlikuks vaba aja veetmiseks, vaid ka tähtsaks
lisandiks ja täienduseks kogu koolitööle.

Juba seminari esimestel tööpäevadel- oktoobri kuus

⁴⁷-----
RAKA, f.2lo8,nim. 1,s.-ü.293 (lõputunnistuste regist-
reerimise raamat).

1919.a. algatati õpetajate nõukogus õpilasringide organiseerimise küsimus. See saigi teoks ja juba samal sügisel kutsuti ellu "Õppurite ühing". Ühing seadis oma ülesandeks tol ajal väga laialdaselt levinud noorsooliikumise põhimõtete propageerimise ja rakendamise ning noortele mitmekesise isetegevuse võimaldamise." Õppurite ühingu" häälekandjana hakkas ilmuma ilukirjandusliku sisuga käsikirjaline ajakiri "Algaja".

Koolisisese elukorralduse alal moodustas seminari esimesel tööaastal, eriti Malla-ajajärgul, õpilaskond õpetajatega ühise pere, kes lahendas igapäevasesse ellu puutuvaid praktilist laadi küsimusi, nagu elu internaadis, ühistoitlustamisega seotud probleeme, iseteenindamist jne. Selle ühispere kõrgeimaks organiks oli õpilaste ja õpetajate üldkoosolek. Üldkoosoleku otsuseid täitsid selleks valitud eritoimkonnad. Selle omapärase kooliühiskonna elukorraldus oli suureks teoks seminari juhtkonnale kogu koolielu korraldamisel, eriti ülalnimetatud Malla-ajajärgul. Hilisemal tööperioodil Rakveres ei omanud senine elukorraldus enam seda tähtsust, sest Rakveres ei moodustanud seminaripere enam ühtset majandustervikut. Selle tõttu jäid harvaks kogu seminaripere ühised kokkutulekud ühiste küsimuste lahendamiseks. Samuti langesid ära ka eritoimkondade funktsioonid, kuna kooli internaat ja ühisköök korraldasid oma asjaajamist lahus seminaripere muust tegevusest.

"Õppurite ühing" püüdis õpilaste vaimseid huve rahuldada ja mõistlikku ajaviidet organiseerida üldisemal

kujul mitmesuguste ettekandekoosolekute, õhtute jne. korraldamise näol, ilma et oleks rõhutatud erisihilist tegevust. 1921.a. alates koondus õpilaste isetegevus ringide ümber. "Õppurite ühing" likvideeriti. Loodi rida erialaringe. Üldõpilaskondlikke funktsioone hakkas teatud määral täitma "Teatri ring". Selles ringis leidsid peale lavakunsti viljelemist ka kirjanduslikud ja üldkultuurilised küsimused. Ringi häälekandjana hakkas ilmuma Šapirograafil paljundatud ajakiri "Ajalane". Loodusteaduslike huvidega õpilased koondusid "Naturalistide ringi". Ring andis välja populaarteadusliku sisuga ajakirja "Looduseharrastaja". Kunstiküsimustest ja joonistamisest huvitunud õpilased koondusid joonistusõpetaja kunstnik Ed. Ole algatusel kunstirühma, kus töötati vabadel tundidel. Rühm korraldas paar korda aastas rühmaliikmete tööde näitusi, organiseeris ekskursioone kunstinäitustele Tallinna jne. Aktiivsemaid ja edukamaid rühmaliikmeid oli V.Turp, E. Lätt, F.Palmer jt.

Nii "Teatri ring" kui ka "Naturalistide ring" kuulusid Eesti Koolinoorsoo Keskliitu ja võtsid sel teel osatol ajal Eestis laialt levinud koolinoorsoo liikumisest, olles sel alal aktiivsemaiks koolinoorte organisatsioonideks Rakveres.

1924.a. likvideerus "Teatri ring". Tema funktsioonid läksid üle "Karskusringile", kus jätkus "Teatri ringi" poolt algatatud ning juhitud huvialade viljelemine ja õpilaskonna ühiste ürituste organiseerimine. Neile juba varem tegutsenud ringidele liitus 1926.a. asutatud "Peda-

googika ring", milline oma liikmeskonda värbas esijoones vanemate klasside õpilasi, püüdes neis äratada pedagoogilis-esteetilist mõtlemisviisi ja huvi pedagoogika ning pedagoogilise töö vastu. Spordihuvilised õpilased olid koon-
dunud spordiringi. Ring korraldas klassivälist sportlikku tegevust - organiseeris võistkondi (eriti võrkpallis), korraldas võistlusi jne.

Majandusalastest organisatsioonidest pandi 1924.a. alus kooli kooperatiivile, milline varustas õpilasi kooli- ja õppetarvetega.

Initsiatiiv ja juhtimine kõikides õpilasorganisatsioonides kuulus õpilastele endile, kuna õppenõukogu poolt määratud ringi hooldusõpetaja oli vanemaks nõuandjaks ja juhendajaks.

Ringide tegevus oli võrdlemisi intensiivne. Kõik ringid korraldasid referaat-, vaidlus- ja muusikaõhtuid, andsid välja oma ajakirja, organiseerisid ekskursioone, teatri ühis-
küllastusi Tallinna, samuti "Rändteatri" külalissetendustele kohapeal. Suurt rõhku pandi näitekunsti arendamisele ka seminaris endas. 1926.a. ehitati "Pedagoogika ringi" algatusel ümber kooli näitelava, sisustati see ajakohaste dekoratsioonidega ning hakati lavastama juba nõudlikumaid lavateoseid. Viimaseid kutsuti lavastama tuntud näitlejad: H. Gläserit, L. Hansenit, A.Rebast jt. Elamuslikud olid seminaripere kohtumised tuntud kirjanike, kunstnike ja heliloojatega. Seminaril külastasid Ed.Vilde, Aino, Kallas, Aug.Jakobson, M.Härma, A.Adamson jt.

Näidendi- ja muusikaõhtud olid seminaris väga sagedased, millest mõnikord külalistena osa võtsid ka koha-

like keskkoolide õpilased. Õhtud lõppesid tavaliselt tant-
suga ja olid seega noortele meeldivaks meelelahutuseks.

Kuna seminari üheks tugevamaks küljeks oli muusika,
ning seminaris töötas arvukas segakoor ja sümfooniaorkes-
ter, siis olid seminari kontserdid rakverlaste seas tol
ajal väga populaarsed ja armastatud. Kontserte korraldati
kaks korda aastas: seminari aastapäevak- detsembris ja
õppeaasta lõpu eel-kevad.

Töö Õpilaste isetegevus, ringides ja mitmesugustes kol-
lektiivides tuli suuresti kasuks tulevastele õpetajatele,
kes maale tööle asudes pidid kohtadel tegutsema koori-,
orkestri- ja näitejuhtidena, lektoritena, ringide juhenda-
j^etna jne. Esimesed kogemused selleks saadi seminaris.
Siin õpiti kõnelema, vaidlema, koosolekut juhatama, laul-
ma, orkestris mängima ja näitlema.

Kahekümnen date aastate keskpaiku üritati üksikute
õpetajate, õpilaste ning õpilasorganisatsioonide poolt
mõtet: luua kogu seminariperet haarav õpilaste omavalit-
sus. Õpilasomavalitsuse idee tõhusamaid realiseerimiskat-
seid oli seminaris õieti kaks. - Juba 1925.a. kevadel
loodi õpilasperet koondav organ õpilasesinduse näol, kuhu
kuulus direktor ja igast klassist üks esindaja. Selle or-
gani siht oli kontakti hoidmine seminari juhtkonna ja õpi-
laspere vahel ning mitmesuguste üldisema iseloomuga ühis-
ürituste organiseerimine, nagu seminari ajakirja "Tari"
väljaandmine, lugemislaua korraldamine jne. Püsivamat
iseloomu aga see algatus ei omandanud, kuna ta sihid ja
alused ei vastanud vaimule, mis hingestas seminariperet,

Koolikooperatiivi juhatus 1930.a.

FK 7080 - 21

Koolkonna esindus 1931.a.

FK 7080 - 22

eriti selle aktiivsemat osa. Ja nii vaibuski selle katse edasiarendamine püsivamaks, mitmepalgelisemaks institutsiooniks.⁴⁸

Uuesti jõuti õpilaste omavalitsuse loomise mõttele 1928.a. Mõtte algatajaks oli õp. V. Raam. Ettepanek leidis õpetajaskonna ja õpilaspere heakskiidu ning juba samal aastal asuti õpilaste omavalitsuse organiseerimisele. Loodi kogu seminariperet hõlmav omahaldusühik koolkonna nimetuse all. Koolkonna juhtivaiks organeiks olid üldkoosolek, klasside ja üksikute õpilasorganisatsioonide esindajaist koosnev esindus, üldkoosoleku poolt valitud koolkonna juhatus õpilasvanemaga eesotsas. Üksikud klassid ja õpilasorganisatsioonid (kaasa arvatud ka kooperatiiv) olid koolkonna allüksused ja töötasid viimase üldjuhtimisel. Oma sisemises töökorralduses olid nad autonoomsed; Kõik õpilaskonna ühisüritused, nagu aktused, peod, kontserdid, koosviibimised, ettekandeõhtud jne. toimusid koolkonna tegelikul korraldamisel vastavate toimkondade kaudu õpilasvanema juhtimisel. Muidugi ei puundunud seminari juhtkonnapoolne järjvalve. Kuid igasuguste ürituste läbiviimise eest vastutasid õpilased ise. Õpetajad oli vajaduse korral ainult vanemateks nõuandjateks. Nii kasvatati õpilastes enam iseseisvust, kohuse- ja vastutustunnet.

Nagu nähtub õpetajate nõukogule 4. dets. 1928.a. esitatud aruandest koolkonna tegevuse kohta, oli see küllaltki ulatuslik ja mitmepalgeline. Lisaks juba nimetatud

⁴⁸ A. Vaigo. Seminaripere isetegevuslikke otsinguid. "Tarmõ", nr. 5, 1937, lk. 22

Fk 70fo - 23

Koolkonna juhatus 1931.a.

üritustele korraldas koolkond lugemislauda, seminari albumi, andis välja paljundatud ajakirja "Tarmo", võimaldas õpilastele laenu vastastikusest laenukassast, lahendas mitmesuguseid päevaküsimusi jne.⁴⁹

Kahtlematult oli õpilaste omavalitsuse vorm seminaris omapärasemaid kogu Eestis. Selle loomisel lähtuti Saksa noorsooideoloogi dr. G.Wynekeni poolt propageeritud "Schulgemeinde" põhimõtteist, kuid rakendati seda vastavalt oma kooli konkreetsetele vajadustele.⁵⁰ Õpilaste omavalitsuse loomisega siirdus seminari õpilaspere ~~enda~~ olustikku, uute töökspidamiste valdkonda. Tugevnes veelgi õpilaste isetegevus, nende omaalgatus, kuid tõusis ka kohuse- ja vastutustunne. Kõigi ettevõtmiste õnnestumise eest pidid vastutama õpilased ise. Tulevase õpetaja kasvatamise seisukohalt oli see väga tähtis. Kuid kahjuks ei saanud õpilaste omavalitsuse vorm näidata oma eeliseid. See isetegevus ja vaim, mis kandis ja hingestas seminariste, jäi seminari likvideerimise tõttu sinnapaika.

71

Rahalised vahendid oma tegevuse korraldamiseks sai koolkond liikmemaksudest, haridusministeeriumilt, seminarilt ja ühiskondlikelt organisatsioonidelt saadud toetustest, pidude sissetulekutest, ajakirja müügist jne. Koolkonnal oli õppeaasta peale koostatud eelarve, mis arutati läbi ja kinnitati koolkonna üldkoosolekul. Eelarves ettenähtud summasid käsutas koolkonna juhatus, nende otstarbekohast kasutamist kontrollis revisjoni komisjon ja seminari juhtkond. Raamatupidamine teostus seminari raamatupi-

⁴⁹RAKA, f.21o8, nim.1, s.-ü.4, l.143.

⁵⁰A. Vaigo. "Tarmo" nr.5, 1937, lk.22.

damise kaudu.

Kuna eelarve kajastab ka koolkonna sisulist tegevust, olgu siinkohal näitena toodud koolkonna 1929/30.a. eelarve.⁵¹

Sissetulekud:		Väljaminekud:	
Liikmemaksudest	kr. 30.-	Harjutusk.loodusringile	kr.10.-
Kooperatiivilt	" 20.-	Karskusringile	" 60.-
Vilistlaskogult	" 40.-	Spordiringile	"127.33
Haridusministeeriumilt	200.-	Nat.ringile	"110.-
Seminarilt	" 20.-	Ped.ringile	"270.-
Õp.ühingult	" 40.-	Õpil.raamatukogule	"100.-
Aval.pidudest	" 350.-	Kantseleikukudeks	" 7.50
"Tarmo"müügist	" 195.-	Välisreferentidele	" 30.-
Saiamüügist	" 150.-	Meeskoorile	" 10.-
1928/29.a.saldo	" 148.43	Maleseksisioonile	" 20.-
Kokku	kr. 1193.43	"Tarmo" väljaandm.	" 251.71
		Koolkonnajuhat.käsut.	" 96.89
		Saldo 1930/31.a.	"100.-
		Kokku	kr. 1193.43

Seminari likvideerimine.

Eesti kodanluse võimuletuleku järele asutatud õpetajate seminarid Tartus, Rakveres, Tallinnas, Võrus ja Lääne- maal ei suutnud algul anda vajalikul arvul õpetajaid algkoolidele. Sellepärast toimus kahekümnendate aastate algul õpetajate ettevalmistamine paralleelselt ja väljaspool seminare, peamiselt suvekursuste kaudu. Nõnda suudeti algkooli- õpetajate vajadus rahuldada võrdlemisi lühikese ajaga. Ala-

⁵¹RAKA, f.2108, nim.1, s.-ü.542, l.37

tes 1925.aastast hakkasid ilmnema juba õpetajate üleprodukt-
duktsiooni tunnused, mis avaldusid kandidaatide rohkuses
vabadele õpetajakohdadele õpetajate valimistel, nr. "õpe-
tajate laatadel." See andis reaktsioonilistele haridus-
tegelastele põhjust alata rünnakut seminaride kui prog-
ressiivsete õppeasutuste vastu. Reaktsiooniliste haridus-
tegelaste vaenulikkuses seminaride vastu mängisid pea-
mist osa poliitilised motiivid, kuna õpetajate üleprodukt-
siooni kasutati ainult kattevarjuna. Rünnak seminaridele algas
juba 1925.a., varsti pärast 1924.a. 1. detsembri ülestõusu.
Reaktsioonilised ringkonnad nägid seminarides, kus õppis
palju vaesematest rahvakihtidest noori, "kommunismi taime-
lavasid", sest kommunistid, olles teadlikud seminaride
tähtsusest õpetajaskonna meelsuse kujundamisel, olevat püüd-
nud just nendes oma mõju suurendada. Reaktsioonilise kodan-
luse tõelised võitlusmotiivid seminaride sulgemise eest
paljastas tagurliku koolireformi autor N. Kann pärast semi-
naride sulgemist 1934.a. kirjutades "Päevalehes": "Et se-
minaris õppemaksu ei olnud, siis astus temasse palju vaese-
matesse kihtidesse kuuluvaid lapsi. Seda asjaolu kasutasid
kommunistlikud ja sotsialistlikud kihutajad ja nad oskasid
luua rakukesi, eriti Võru, Tallinna ja Uuemõisa seminarides."⁵²
Sama N. Kann soovitas juba 1925.a. asutada seminaride aseme-
le gümnaasiumile baseeruvaid õppemaksuga kahe-aastaseid
pedagoogiume.

Seminaride sulgemise küsimus oli esmakordselt Ri-

52

"Päevaleht" 1934, 22. märts, nr. 80

gikogus arutusel 1925.aastal. Kuigi reaktsionäärid nõudsid kõikide seminaride sulgemist, piirdus Riigikogu seekord ainult Tallinⁿa seminari järk-järgulise sulgemisega. Viimase asemele organiseeriti pedagoogium. Tallinna seminari sulgemisel etendas kahtlemata kaaluvat osa seminari õpilaste osavõtt 1924.a. 1. detsembri ülestõusust. Rünnaⁿakut seminaride vastu jätkati ka järgnevatel aastatel. Seminaride töös püüti otsida mitmesuguseid puudusi. 1928.aastal heideti Haridusministeeriumi Riigikoolivalitsuse poolt seminaridele ette: 1) lõpetajate vähest vilumust õppetöös, 2) puudulikku ettevalmistust võõrkeeles, usuõpetuses, muusikas, võimlemises, 3) puudulikku oskust töötamiseks liitklassides, 4) nõrka distsipliini, 5) kooli puutuvate seaduste halba tundmist jne. ⁵³ On ilme, et esiletoodud puudustega liialdati. Kahtlemata esines seminaride töös puudusi, kuid need olid tingitud objektiivsetest põhjustest - seminaride üldisest töökorraldusest, nagu õppeplaani ülekoormatusest lõpuklassides, kahe võõrkeelega õpetamisest, liitklasside puudumisest harjutuskoolides jne.

1930.a. võeti seminaride sulgemise küsimus uuesti resoluutselt päevakorda. Sulgemise põhjusena toodi esile õpetajate üleproduktsooni, mis kavatsusel oleva maa-algkoolide klassikomplektide koondamise tagajärjel pidi veelgi suurenema. Kuigi seminaride kaitseks astusid välja kõik demokraatlikud ringkonnad, sulges kodanlik valtsus arvates 1. augustist 1930.a. täielikult Võru seminari ja määras üle-

⁵³ RAKA, f.2108, nim.1.s.-ü.4, l.128-129.

jäänud seminarid järk-järgulisele sulgemisele (s.o.I klassi ei lubatud enam võtta uusi õpilasi). Võru seminari õpilased suunati edasi Õppima Rakvere ja Läänemaa seminaridesse. Samast ajast lõpetas täielikult oma tegevuse seminari viimane klass Tallina Pedagoogikumi juures, samuti Saaremaa ühigümnaasiumi pedagoogikaharu.

Seminaride sulgemisele mõjus suurel määral kaasa noorsotsialistide tegevuse intensiivistumine ja marksistlike ringide tekkimine seminarides, eriti Läänemaal ja Rakveres, mille pärast reaktsiooniline kodanlus tundis tõsist hirmu. Mõlemas seminaris osutusid eriti aktiivseiks end. Võru seminari õpilased. Haridusministeeriumi mõudmisel heideti 22.jaanuaril 1932.a. noorsotsialistide ühingu tegevusest osavõtmise pärast seminarist välja end. Võru seminari õpilane Villem Soo.⁵⁴

Rakvere kohalikus ajalehes "Virulane" 1931, nr. 73 ilmus artikkel "Sotsialistliku kihutustöö katse Rakvere seminaris" (alapealkirjaga "Kas võrulased on pailapsed?") Artiklis vihjatakse Läänemaa seminaris asetleidnud sotsialistlikule kihutustööle, mida jätkavat seal sinna paigutatud end. Võru seminari õpilased. Sel puhul on end. Võru seminari õpilasi "Rahva Sõnas" kaitsnud endise selle seminari direktor Joh. Käisväätes, et teistest seminaridest, kus jätkavad õppimist end. Võru seminari õpilased, ei ole nende kohta midagi halba kuulnud. Artiklis tuuakse selle vastukaaluks teade, et Võru seminarist Rakvere seminari üle tulnud III klassi õpilane V. Soo saab ühelt

riigikoguliikmelt abiraha ja poliitilist ning riigivastast kihutuskirjandust, uurib seda ja püüab pealetungivalt oma radikaalseid vaateid õpilaskonnas levitada. V.Soo olevat kavatsenud Rakveres uuesti ellu kutsuda noorsotsialistlikku ühingut, kuid asutavale koosolekule ei olevat keegi ilmunud.⁵⁵

Selle artikli puhul pöördus seminari direktori poole annpärimisega Haridus-Sotsiaalministeeriumi Koolivalitsus. Järelepärimisele vastas direktori abi, teatades, et end. Võru seminari õpilaste kohta pole öelda midagi halba. Artiklis üksikasjalikult toodud väidete kohta kirjutab ta järgmist: 1) Rakvere seminaris ei ole möödunud aasta kestel ette võetud ühtegi sammu, mida võiks nimetada sotsialistliku kihutustöö katseks; 2) III kl.õpilane V. Soo ei ole saanud riigikoguliikmelt abiraha, küll aga poliitilist kirjandust, mida ta üks kord on klassis kaasõpilastele näidanud; 3) ekslik on artiklis toodud väide, et V. Soo on katsunud Rakveres ellu kutsuda noorsotsialistlikku ühingut. Mainitud ühing on asutatud juba 1927. a. ja tegutseb praegugi, järelelikult polnud V. Sool võimalik teda "uuesti ellu kutsuda". Ühtlasi nähtub vastusest, et seminari õppenõukogus, kus küsimust arutati, otsustati V.Sood ühiselt silmas pidada ja "teda toetada ta vaimlises arenemises."⁵⁶

1931/32.õppeaasta sügissemestril olukord rahunes, kuid juba 20.jaanuaril 1932.a. ilmus "Päevalehes" sõnum: "Sotsialistlikud raakused Rakvere koolides". Sõnumis väi-

⁵⁵ ORKA, f.1108, nim.4, s.-ü.429, l.468.

⁵⁶ Orka, f.1108, nim.4, s.-ü.429, l.467

detakse, et osa Rakvere Keskkoolide õpilasi on salaja liikmeiks noorsotside rakukestes, kus valitseb äärmiselt pahempoolne maailmavaade. Salajase liikumise eesotsas seisvat kohaliku seminari õpilased. Valenimede all olevat sotsialistide rakukestesse registreerunud seminarist lo, ühisgümnaasiumist 2, ja Zeeh gümnaasiumist 2 õpilast. Koos käidavat noorsotside ruumides Pikal tänaval. Koosolekutel peavad õpilased kõnesid poliitiliste päevasündmuste kohta. Vanemad tundvat selle pärast suurt muret.⁵⁷

Teate puhul ajalehes esineb direktor V. Raam 26. jaanuaril 1932. a. ettekandega HS-mini Koolidevalitsusele. Ta teatab, et õpil. V. Soo alustas oma poliitilise meelsuse levitamist kaasõpilaste hulgas suvisel vaheajal. Aktiivsemaks muutus tema tegevus sügisel pärast noorsotsialistide miitingut. V. Sooga ühinesid mõned teised seminari õpilased vaatamata õpetajate hoiatustele, mitte osa võtta organisatsioonide tegevusest väljaspool kooli. Kuid sellele vaatamata on mõned õpilased valenimede all astunud noorsotsialistlikku ühingusse. Nende arv pole täpselt teada, kuid neid arvatakse olevat lo ümber. Ühtlasi teatab direktor, et seminari õppenõukogu otsusega 21. jaanuarist 1932. a. on õpil. V. Soo kui ministeeriumi määruste ja koolikorra vastu eksija seminarist eemaldatud.⁵⁸

Seminari õpilaste osavõttu noorsotsialistliku ühingu tegevust arutati ka järgnevatel õppenõukogu koosolekutel. Tehti kindlaks, et noorsotsialistlikku ühingusse kuu-

⁵⁷ "Päevaleht" nr. 19 1932. a. 20. jaanuar. ORKA, f. 1108, nim. 4.

⁵⁸ ORKA, f. 1108, nim. 4, s. -ü. 429, l. 549. s. -ü. 429, l. 155

lus 9 õpilast. Õppenõukogu määras viiele õpilasele, kes "oma süü" avameelselt üles tunnistasid, noomituse klassi ees. Neljale aktiivsemale ühingu tööst osavõtnud õpilasele, kes oma süüd avameelselt üles ei tunnistanud, otsustati avaldada vali noomituse klassi ees hoiatusega, et nende saatus kevadel seminari seaduse § 11 põhjal kaalumisele tuleb.⁵⁹ Seoses seminari likvideerimisega küsimust hiljem enam üles ei tõstetud.

12. mail 1932.aastal võttis Riigikogu vastu pedagoogiumide seaduse, mille järgi algkoolide õpetajate ettevalmistamine läks gümnaasiumidele basseeruvatele pedagoogiumidele. Lisaks juba varemini töötanud pedagoogiumile Tallinnas, otsustati samadugune õpetajate ettevalmistusasutus ellu kutsuda Tartus. 26. mail 1932.a. tegi kodanlik valitus otsuse sulgeda kõik seminarid, Tartu ja Rakvere seminari õpilased edasi õppima suunata Tartu Pedagoogiumi seminariharusse, Läänemaa seminari õpilased - Tallinna Pedagoogiumi juurde. Rakvere ja Läänemaa seminari hooned üle anda sõjaväele, varandused aga jaotada teiste koolide vahel.⁶⁰

8. juunil 1932.a. lõpetas Rakvere Õpetajate Seminar oma tegevuse piduliku aktuse ja koosviibimisega, millest peale koolipere võttis arvukalt osa kooli vilistlasi, koha-

⁵⁹ RAKA, f.2108, nim.1, s.-ü.6, l.22-23.

⁶⁰ ORKA, f.1108, nim.1, s.-ü.789, l.126.

likke ühiskonnategelasi ja kooli lähmāid sõpru. Viimane õppenõukogu koosolek toimus 11. juunil 1932.a., kus kooli direktor Raam tänas südamlilikult kõiki õpetajaid aastaid kestnud pingutusriikka õppe- ja kasvatustöö eest.⁶¹

Juuni ja juuli kuul toimus seminari varanduste jaotamine ja äravedamine. 1. augustiks 1932.a. anti seminari hooned üle kodanliku Eesti sõjaväe I diviisi staabile. Seminari direktor V. Raam, kes oli nimetatud Tartu Pedagogiumi direktoriks, osa õpetajaid ja 69 õpilast (IV-VI klass) siirdusid Tartusse, kus jätkati tööd juba sootus kitsamates tingimustes.

T a g a s i v a a d e .

Rakvere Õpetajate Seminari iga tema kahel esimesel tegevusperioodil ei olnud pikk - kõigest 20 aastat, sellest tsaarivalitsuse ajal 6 ja kodanliku Eesti valitsuse ajal 14 aastat. Kogu see aeg oli tegelikult seminari organiseerimine ja väljakujundamise aeg. Tõsised tööaastad väljakujundatud seminaril olid alles algamas, kui tuli ootamatult seminari likvideerimine.

Vaatamata sellele, et seminar oli alles välja jõudmas täisküpsuse ikka, peame tõsiselt hindama neid saavutusi, mis seminaril oli eesti õpetajaskonna selle osa kasvatamisel ja ettevalmistamisel, kes oma kutsealase hariduse said Rakvere seminaris. Samuti ei tule alahinnata seda osa, mis Rakvere seminaril oli Eesti, eriti aga endise Virumaa hariduse-ja kultuurielu arendamisel ja süvendamisel. Rakvere seminari kodanliku perioodi 328 lõpetajast oli Virumaalt pärit 231 lõpetajat, kellest 202 peale seminari lõpetamist asus õpetajatena tööle kodumaakonnas, olles peale otsese koolitöö aktiivselt tegevad mitmesugustel ühiskondliku elu aladel.⁶²

Rakvere seminari endistel kasvandikel on jäänud seminarist parimad mälestused. Progressiivse õppeasutuse-na ei andnud seminar neile ainult teadmisi ja oskusi, vaid kasvatas neist tõsiselt tööinimesed, kes julgelt astusid vastu neid tegelikus elus ootavaile raskustele. Omaaegne seminar - Valge Maja - nagu tavatsesid öelda seminaristid,

⁶²J. Parijõgi. Rakvere seminar Virumaa haridusallikana.

"Tarmo" nr. 5, 1937, lk. 18.

oli neile tõeliseks teiseks koduks, ta kasvatas ja liitis nad ühiseks pereks. Seminaris kujunenud kollektiivsusetund ne sidus endisi seminariste veel tagantjärele aastaiks ühiseks pereks, kes igal suvel tulid mõneks päevaks kokku suvepäevadele. et vahetada töökogemusi ja lasta kõlada ühisel seminari laulul.

Nõukogude võimu taaskehtestamisel Eestis 1940.a. kuuliusid seminari lõpetajad nende õpetajate ridadesse, kes asusid Nõukogu Eestis rajama ja kindlustama nõukogude kooli ning viima nõukogulikele rööbastele meie ühiskondlikku elu. Mõnedki nendest maksid süngeil fašistliku okupatsiooni aastail seale eest oma eluga (O.Siirak, F.Aring, A. Mägi jt.).

Pärastsõjajärgseil aastail on Rakvere seminari lõpetajad edukalt jätkanud oma pedagoogilist tegevust ja jaganud noorematele kolleegidele kauaaegses töös omandanud kogemusi ning tähelepanekuid. Paljude tööd on hinnatud nendele NSV Liidm ordenite ja medalite ning Eesti NSV teenelise õpetaja aunimetuse või aukirjade omistamisega.

V i l i s t l a s k o g u .

Vilistlaskogu asutamise mõte alagatati seminari 3. lennu lõpetajate poolt. 2. sept. 1925.a. peeti seminaris vilistalskogu asutamiskoosolek, kus võeti vastu ajutise toimkonna poolt välja töötatud põhikiri ja otsustati see saata registreerimiseks. Järgmise aasta algul ^{tuli} põhikiri kinnitatult tagasi ja vilistlaskogu võis oma tegevust alustada. Esialgu tegevus seisnes esijoones vilistlapäevade korraldamises, mis toimusid üheaegselt õpetajaameti kandidaatide kutsekursustega, samuti referaadi- ja ettekandeõhtute korraldamises õppeaasta kestel, millest võtsid osa ka seminari viimase ja eelviimase klassi õpilased.

Vilistlaste osavõtt oraganisatsiooni tegevusest ei olnud esimestel aastatel eriti rohkearvuline ega hoogne. Sellest tingituna jäi mõnigi ilus kavatsus ainult kavatsuseks. Samuti ei suudetud organiseerida ka kuigi suurearvulist liikmeskonda. Arvatavaiks põhjusteks olid asja uudsus ja mitteküllaldase energiaga juhitud organiseerimistöö, mis omakorda oli tingitud asjaoludest, et vilistlaskogu juhatuse liikmed asusid eri paikades, ega saanud pidada vajalikku kontakti. Selle tõttu puudus energiliselt teotsev ja juhtiv keskus, mis oleks koondanud üle kogu maa laialipaisatud vilistalskonna. Sellegi peale vaatamata suudeti väiksemas ulatuses teostada mõningi ettevõtte ja valmistada pinda vilistalskogu hilisemale laiaulatuslikumale tegevusele.

Vilistalskogu tegevus muutus intensiivsemaks 1929.a.sügisest alates, mil selle juhtimise keskus koon-
dati seminari juurde. Vilistalskogu tegevusest tõmmati
aktiivselt osa võtma arvukas vilistlastepere, üritused
muutusid sagedasem^eteks ja osavõtm^erohkemateks. Veel se-
minari tegevuse kestel korraldati kolmel aastal järgimöö-
da ulatuslikke kontserte, millest võttis osa arvuka^{lt}
vilistlasi, ning mis andsid rohkesti sissetulekut. Vii-
mane asjaolu lõi vilistalskogule tugeva majandusliku
baasi, mille tõttu võidi toetada abivajavaid vilistla-
si ja seminari õpilasi ühekordse toetusega või pikema-
ajalise protsendita laenuga.

Eriti hoogustus vilistalskogu tegevus 1932.a.,
s.o. seminari likvideerimise aastal. Sellel aastal kor-
raldati rida ulatuslikke üritusi. Neist olid tähtsamad:
1) vilistalskogu ja seminari koolkonna poolt ühiselt
korraldatud lõpuaktus ja koosviibimine seminari tegevu-
se lõpetamise puhul 8. juunil 1932.a., millest võttis
üle
osa 400 inimese; 2) esimese vilistalskogu suvepäeva kor-
raldamine Narva-Jõesuus sama aasta juulikuu lõpul, mis
sellest ajast muutusid traditsioonilisteks ja kordusid
igal suvel kusagil kodumaakonna kaunimas kohas, eelostatud
rannikul; 3) seminari asutamise 20.aastapäeva pidustus-
te korraldamine Rakveres sama aasta detsembrikuus. Sel
puhul peeti pidulik aktus Rakvere rahvamajas ja anti ava-
lik kontsert Rakvere Käsitöölise Seltsi saalis. Pidus-

tuste puhuks tõi vilistalskogu oma kulul Tartust Rakverre kõik endised Rakvere seminari õpilased, kes aitasid sisustada aktuse ja kontserdi kava. Samal aastal algutati vilistalskogu juhatuse poolt seminari trükitud albumi väljaandmise mõte. Suvepäeval moodustati vastav toimikond ja albumi väljaandmise eeltööd algasid. Kuigi esialgu loodeti albumi eeltööde ja kirjastamisega võrdlemisi ruttu toime tulla, venis albumi väljaandmine tehnilistel ja majanduslikel põhjustel. Album jäigi välja andmata vilistalskogu likvideerimise tõttu 1940.a., kuigi selleks ajaks ^{olid} põhiliselt valminud materjalid ja laekunud albumi kirjastamiseks vajaminevad summad. Seminari likvideerimisel võttis vilistalskogu koolkonnalt üle ajakirja "Tarmo" ja jätkas selle väljaandmist.

Ühenduses seminari likvideerimisega tuli muutmisele ka vilistalskogu põhikirj. 1933.a. suvepäevadel Narva-Jõesuus võeti vastu uus põhikirj ja vilistalskogu asus tööle uuendatud alustel. Sellest ajast peale laienes vilistalskogu tegevus ja suurenes liikmeskond. Et koondada vilistalskogusse kõiki seminari lõpetajaid ja endisi õpetajaid, jaotati kogu vabariik usalusmeeste piirkondadeks eesotsas usaldusmehega. Usaldusmehed olid vahendajaiks konapeal töötavate vilistalste ja vilistalskogu vahel. Nad informeerisid kaasvilistalsi vilistalskogu kavatsustest, levitasid vilistalskogu ajakirja "Tarmo", võtsid vastu liikmemakse jne.

Kuna seminaripere oli omal ajal Virumaa tuntud

laulurahvas, siis jätkati seda traditsiooni vilistlas-peregi poolt. - Suvepäevade raames korraldati kohapeal avalikke kontserte, püüdes sel teel oma üritustele kaasa tõmmata ka laiemaid rahvahulki ja propageerida laulukultuuri. Nii korraldati 1935.-1940.aastani kolm kontserti Võsul, üks kontsert Toilas, üks kontsert Rutjal. 1937.a. tähistati seminari asutamise 25.aastapäeva kontserdiga Rakveres.

Vilistalskogu suvepäevad muutusid vilistlastele oodatud sündmusteks. Kolme-nelja päeva kestel viimistletti kodus iseseisvalt äraõpitud laule, kuulati ettekandeid, vahetati töökogemusi, peeti aasta koosolekut, võeti ühiselt päikest ja supeldi. Hoogne meeleolu, tubli laul, tõhusad mälestused, naljad seminaripäevilt ja sekka täikene tõsist tööd liitsid terviklikuks pereks kõik suvepäevadest osavõtjad, vaatamata sellele, et lõpetamise ajalise vahemaa tõttu üksteist sageli alles esmakordselt nähti.

Seoses kodanlike organisatsioonide sulgemisega nõukogude võimu kehtestamisel Eestis 1940.aastal, likvideeriti samal aastal ka vilistalskogu.

1

Rakvere Õpetajate Seminari õpetajad
1919 - 1932

Direktorid:

1. Raam, Voldemar	- 1919 - 1923 ja 1928-1932
2. Rosenberg, Gustav	- 1923 - 1925
3. Rikken, Aleksander	- 1925 - 1928

Inspektorid:

1. Rosenberg, Gustav	- 1921 - 1923
2. Kuldvere, Gerhard	- 1923 - 1925
3. Kasvandik, Hildegard	- 1925 - 1930
4. Mühlberg, Hilda	- 1930 - 1932

Eesti keele ja kirjanduse õpetajad:

1. Turp, Hans	- 1919-1923
2. Kolman, Karl	- 1920
3. Välbe, Marie	- 1920-1923
4. Brikfeldt-Ilmaste, Hugo	- 1924-1926
5. Kasvandik, Hildegard	- 1925-1930
6. Pärt, Linda	- 1926-1929
7. Vanaveski, Anete	- 1929-1932

Pedagoogiliste ainete õpetajad:

1. Raam, Voldemar	- 1919-1923 ja 1928-1932
2. Rikken, Aleksander	- 1925-1928
3. Pallon, Egon	- 1923-1928(

Ajaloo õpetajad:

1. Aul, Marie	- 1920-1921
2. Rosenberg, Gustav	- 1919-1925
3. Siimenson, Elfriede	- 1927-1929
4. Mühlberg, Hilda	- 1929-1932

Saksa keele õpetajad:

1. Raam, Voldemar	- 1919-1932
2. Raja, Johannes	- 1921-1922
3. Malsch, Raoul	- 1922-1923
4. Linan-Linno, Reinhold	- 1923-1931

Inglise keele õpetajad:

1. Zinnovsky, Olga	- 1920-1922
2. Maser, Antonina	- 1922-1923
3. Peters, Villy	- 1923-1924
4. Rode, Tatjana	- 1924
5. Jonits, Herta	- 1924-1925
6. Ungerson, Vihman, Erika	- 1925-1932

Matemaatika-füüsika õpetajad:

1. Kurs, Johan	- 1919-1920
2. Tenorist, Hulda	- 1920-1921
3. Saks, Marie	- 1921-1927
4. Kuldvere, Gerhard	- 1920-1926
5. Rikken, Aleksander	- 1925-1928
6. Ratas ^s sepp, Kalev	- 1926-1930
7. Limberg, Ervin	- 1930-1932

Loodusteaduse, keemia, maateaduse õpetajad:

<i>Reiman, Karl</i>	<i>1919-1920</i>
1. Erm, Jüri	- 1920-1927
2. Saarson, Emilie	- 1927-1928
3. Tehver, Harald	- 1928-1931
4. Summer, Aleksander	- 1932

Muusika ja laulmise õpetajad:

1. Kreek, Cyrillus	- 1919-1920
2. Vilmansen, Richard	- 1920-1922
3. Dieckwart, Johannes	- 1922-1923
4. Neumann, Alice	- 1920-1923
5. Mesiäinen, Evert	1923-1932
6. Vassiljeva, Elisaveta	- 1922-1932
7. Õunapuu, Aleksander	- 1927-1932
8. Nurko, Julie	- 1922

Tütarlaste võimlemise õpetajad:

1. Kurs, Alice	- 1919-1920
2. Langer-Parinbak, Elsa	- 1920-1924
3. Loit, Margarete	- 1924-1925
4. Jürisson, Helmi	- 1925-1932

Poeglaste võimlemise õpetajad:

1. Turp, August	- 1919-1920
2. Landberg, Alfred	- 1920-1921
3. Koch, Voldemar	- 1921
4. Änilane, Ernst	- 1921-1922
5. Lieberg, Karl	- 1922-1923
6. Vassil, Paul	- 1923-1925
7. Topman, Olev	- 1925
8. Andresson, Theodor	- 1925-1932

Joonistamise õpetajad:

1. Ole, Rduard	- 1919-1922
2. Mootse, Gustav	- 1922-1924
3. Riis, Jüri	- 1924-1926
4. Vihvelin, Arnold	- 1926-1932

Tööõpetuse õpetajad:

1. Einberg, Emilie ^(t)	- 1920-1923
2. Pärn, Meeri	- 1921-1926
3. Linvald, Anete	- 1926-1928
4. Päril, Linda	- 1928-1932
5. Brandt, Theodor ^(p)	- 1921-1932

Aiatöö ja majapidamise õpetajad:

1. Sternfeldt, Amalie	- 1921-1922
2. Tamjärv, Johanna	- 1922-1926
3. Järbach, Anete	- 1926-1928
4. Noor, Salme	- 1929-1932
5. Ilves, Jaan	- 1928-1932

Vene keele õpetajad (1919-1923)

1. Tihomirov, Dimitri	- 1920 -1921
2. Tamm, Klaudia	- 1921-1923

Usuõpetajad:

1. Holts, Valter	- 1923
2. Pallon, Egon	- 1924-1932

Riigikaitse õpetajad:

1. Rebane, Alfred	- 1928-1932

Harjutuskooli õpetajad:

Juhatajad:

1. Turp, Hans	-1920-1921, õpet. 1920-25
2. Parinbak, Jüri	-1923-1929, õpet. 1921-23
3. Nurk, Arnold (Ain)	- 1929-1932

1921/22 ja 1922/23.õ.a. täitis Harjutuskooli juhataja
 ülesandeid seminari direktor V. Raam.

Õpetajad:

1. Kull, Marta	- 1920-1921
2. Summer, Aleksander	- 1921-1932
3. Tortenthal, Antonina	- 1922-1923
4. Brandt, Marie	- 1923-1932
5. Tomberg, Amanda	- 1923-1926
6. Spiegel, Rudolf	- 1923-1924
7. Hübner, Villem	- 1924-1926
8. Rikken, Eleonore	- 1925-1927
9. Turp, Frieda	- 1926-1929
10. Pikov, August	- 1926-1927, 1928-1929
11. Pikhof, Leida	- 1927-1928
12. Mamm, Maret	- 1927-1932
13. Juurik, Salme	- 1929
14. Vassil (Vaigo), August	- 1929-1930
15. Limberg, Liina	- 1930-1931

Harjutuskoolis andsid tunde pea eranditult kõik seminari metoodika õpetajad.

Seminari lõpetajad^x.

I lend - 1922.a.

1. Alavere-Kiin, ^Magda
2. Argus-Krikk, Anete
3. Bachman-Vau, Helene
4. Lindman-Freiman, Helene
5. Kaßer, Selma
6. Komp, Herma
7. Lauri, Linda
8. Poom, Julie
9. Põld, Helga
10. Püss, ^Helmi
11. Raks-Vilk, Emilie
12. Rumberg-Rohtpalu, Anete
13. Soone, Ida
14. Tortental-Mäeorg, Antonie
15. Tingas-Rükkel, Milda
16. Urbus, Hilda

II lend - 1923.a.

1. Annus-Johanson, Alfriede
2. Ernits-Hasselgreen, Hilda
3. Eßbaum, -Kippar, Felicia
4. Jaam, Vanda
5. Kadarpik-Rebane, Alide
6. Kullik-Mikker, Franziska (fve)
7. Kaljusto-Zovo, Elfriede
8. Lindman-Henno, ^Natalie

Esimese lennu lõpetajad direktor V.Raamiga 1922.a.

FK 7080-24

Seminari II lend 1923.a.kevadel (foto 1921.a.)

FK 7080-25

9. Lehtmets-Jaanisto, Anete
10. Lott, ^{Annik}Elisabet
11. Parinbak, Alfred
12. Pikat, Hilda
13. Posti-Raudsepp, Elfriede
14. Strauss-Soider, Erich
15. Rebane-Lüsi, Hilda
16. Sutter-Sallaste, Marie
17. Takjas, Toomas
18. Talpsepp-Tukiš, Minna
19. Tamm, Evert
20. Treifeldt-Toome, Luise
21. Turp, Jonni
22. Vaino-Purman, Magda
23. Vall-Tammin, ^{Helene}
24. Villig-^{Lillepala}Lillebach, Juuli
25. Viilip, Karl
26. Mikker, Elsa
27. Kerje-Soider, Linda

III lend - 1924.a.

1. Aalbak (Oglas), Karl
2. Bastik-Leede, Anete (^{Anne})
3. Blum (Laidmaa), Karl
4. Hammer (Saare), Johannes (Juhan)
5. Hübner (Hallamaa), Villem
6. Jakobson-Tepp, Alice
7. Järvelt, Amanda
8. Klemets, Julie
9. Komp-Ilmaste, Salme

Seminari III lënd 1924.a.kevadel (foto 1921.a.). *FK 7080-26*

Seminari IV lënd 1925.a. kevadel (foto 1921.a.). *FK 7080-27*

10. Koort, Artur
11. Käärt-Hallamaa, Natalie
12. Kümnik-Tölpus, Eliise
13. Lehtmets-Stöcenis, Elfriede
14. Lamvol-Erilaid, Meeta
15. Lamvol, Vilhelmine
16. Lassur, Friedrich
17. Martinson, Liidia
18. Pelfeldt (Raudla), Richard (Riho)
19. Riisberg-Spärka, Anete (*Ranne, Anete*)
20. Turp, Viktor
21. Saukas, August
22. Tooming, Alice
23. Talpsepp, Agnes
24. Veeber-Kurs, Elsa
25. Veiman (Väinaste), Johannes
26. Vihman-Karm, Jenni
27. Vilberg-Stöcenins, Marta

IV lend - 1925.a.

1. Aarman-Part, ^mMarta
2. Andrei (Kivila), Jakob
3. Aun, Karl
4. Hirschfeldt (Kalda), Ants
5. Hõbemägi- Talpsepp, Emilie
6. Kaber, Aliide
7. Kasikov (Kasiko), Liidia
8. Kiesel, Ella
9. Laane, Johanna
10. Lillevorst (Lilleste), Bernhard

11. Leppviikman (Lepa), Salme
12. Lätt, Lui
13. Nõmtak, Aleksander
14. Nõmtak, Martin
15. Palm-Pukk, Gretchen (Reet)
16. Peterson, Olga
17. Pruun-Kaaman, Ella
18. Puusepp, Ella
19. Pilve-Kleesman, Herta
20. Riitel-Lõun, Erna
21. Roosvald, Albert
22. Saar, Ferdinand
23. Sõster-Kaits, Aliis
24. Talpsepp-Veskoja, Marie
25. Turp-Oskar, Friida
26. Viidorf-Kaasik, Liidia
27. Vilberg-Lang, Pauline
28. Viikman-Priitberg, Salme

V lend - 1926.a.

1. Alber-Reijo, Linda
2. Bastig-Saukas, Liisa
3. Grustam-Papstell, Salme
4. Jalakas-Rohtla, Helmi
5. Kaalep, Karl
6. Kask-Rohusaar, Leida
7. Kulman-Heinmaa, Minna
8. Korodi, Helene
9. Kristjan, Johannes (Juhan)

Seminari V lend 1926.a. kevadel (foto 1921.a.)

FK 70fo-28

Seminari V lend 1926.a. kevadel.

FK 70fo-29

10. Kärja, Jaak
11. Leemets, Jaan
12. Lootsman (Varju), Hilda
13. Lopin (Pentre), Natalie
14. Luks, Ida
15. Maasikas-Innos, Leida
16. Muna-Vaher, Alma
17. Jakobson, Liidia
18. Jürgens, Vilhelmine
19. Neiman, Ida
20. Otsa, Pauline
21. Paalberg, Nelli
22. Pilden (Hüvalo), Johannes
23. Pikov (Pikkoja), August
24. Rosenbaum (Rootalu), Bernhard (Pear)
25. Saar, Liisa
26. Tambus-Kaalep, Alma
27. Toomel-Laasik, Liisa
28. Traks-Reinhold, Venanda
29. Toomingas-Rootalu, Eerika
30. Udrik, Linda
31. Viiberg-Aun, Anete
32. Vollmüller (Palmar), Friedrich (Priidu)

VI lend - 1927.a.

1. Barkhof (Vaigur), ^hHelene †
2. Böckler (Aaring), Feliks †
3. Hirschfeldt-Töldsepp, Helmi
4. Hübner-Vaitmaa, Selma
5. Jalakas-Valter, Leontiine

Rakvere Õpetajate Seminari

XI (viimane) lüü - 1932

IV rida: M. Truimann. O. Kall O. Oksa, E. Lääs ~~J. Lääs~~ H. Vaher, R. Lääs, E. Aarik 8
 III rida: J. Ungre, J. Rask A. Rask ~~E. Rask~~ A. Verdenjaas E. Kall E. Aarik 8
 II rida: L. Lepik, J. Puumäe, J. Lääs ~~M. Rask~~ H. Aastor A. Jätkä J. Oro O. Aarik E. Jätkä H. Tõfeld E. Rask E. Aarik 15
 I rida (alt vasakult) A. Hummel J. Sild A. Kolberg J. Neukant ~~O. Paller~~ H. Lääs H. Bachmann, M. Aarik O. Paller E. Oksa 10
 Puudub: A. Korbi.

Seminari VI lend 1927.a. kevadel.

FK 7080 - 30

Seminari VII lend 1928.a. kevadel.

*29 sügisel
Kutsetunnistuse saamisel*

FK 7080 - 31

6. Korn-Laane, Helene
7. Kupfer-Näkk, Eliise †
8. Lahi, Richard (Riho)
9. Landsman-Luks, Adeele
10. Leesman-Peep, Ellinor
11. Läänson-Biin, Anna †
12. Mäe-Laast, Salme †
13. Neudorf (Matkur), Artur (Aatso) †
14. Nurk, Arnold (Ain)
15. Nömtak-Borgström, Melanie
16. Oolep-Liikane, Agnes
17. Ottender, Amilde †
18. Pelfeldt (Raudla), Roman †
19. Pikhof-Suuroja, Leida
20. Ploum-Üllaste, Meeta
21. Pontus-Palmar, Helene
22. Poom-Kuusik, Marta
23. Pung-Salulaid, Amilde †
24. Pärnik, Robert †
25. Raudsoo-Randva, Aliis
26. Ruut, Karl
27. Sepp, Marie †
28. Suurväli, Erich †
29. Šova-Lahi, Linda
30. Tamm-Piilberg, Magda (Maret)
31. Veidenbaum-Kampus, Leida
32. Riispapp, Valter †

VII lend - 1928.a.

1. Embach, (Raudvee). Gaston
2. Hansen, Ernst
3. Juhkam-Juusu, Ilse
4. Juusu, Johannes
5. Jürgenson, Hugo ^(Jürst)
6. Kangert-Tinuri, Salme
7. Kriisk-Supstman, Linda ^{Kaldur}
8. Läänson-Alle, Aliis
9. Maasik, Eduard
10. Martin-Jöulma, Hilda
11. Markin, Aliide
12. Olev, Salme
13. Orav-Viren, Beniita
14. Piilberg (Pärni), Bernhard
15. Prillop-Pihlau, Elli
16. Püss-Väinaste, Salme
17. Seeger, Olga
18. Seeman, Anastasia
19. Siibert-Teras, Meeri
20. Suurman-Ulm, Alma
21. Susi, Soia ^{-Verna}
22. Talpsepp, Julius (Jullo)
23. Tamm, Josefina
24. Tamman (Tammaru), Evald
25. Tepper, Hugo
26. Vahter-Peebo, Liidia
27. Vahtra, Anete

28. Tilk, Mihkel
29. Vihman-Kulbas, Friida
30. Virnhoff-Ploom, Elsa
31. Volbah (Mardus), Bernhard

VIII lend - 1929.a.

1. Aalbau (Oglas), Lembit
2. Falk-Pank, Meeta
3. Johanson-Jõgi, Ethel
4. Juurik-Lepassaar, Salme
5. Kagõvere-Marmei, Loviise
6. Katvel, Leida
7. Kilkson, Margarete
8. Kirsipuu-Paabo, Liidia
9. Klauman-Saage, Helene
10. Koch-Pärn, Selma
11. Laabo, Glafiire
12. Lill, Hugo
13. Meilbaum, Adeele
14. Mäetam, Elsa
15. Maurer, Aliide
16. Mägi-Reits, Adiline
17. Nurm, Friida
- Valdman
18. Pärn, Gustav
19. Raudsepp-Rais, Albertiine
20. Reiman, Selma
21. Ruut, Hans
22. Saage, Elmar
23. Sibrits-Kapral, Linda
24. Schwartzberg (Saluveer), Ernst
25. Tamm, Ella
26. Vall-Saluveer, Amanda
27. Vassil (Vaigo), August

IX lend - 1930.a.

1. Aro, Arnold
2. Asi, Aleksander
3. Ehvert-Rajasmaa, Marta
4. Erm-Viilu, Hilda
5. Freirik-Tomson, Meeri
6. Gross (Haavistu), Martin (Mart)
7. Grüntal (Rödali), Otto
8. Hammerdorf-Kalviste, Helene
9. Irval, Amilde
10. Koch, Armilde
11. Kokk, Paul
12. Konsa, Johannes (Juhan)
13. Kreek, Karl
14. Kroon, Olga
15. Kurik, Erich
16. Laagern-Org, Helmine
17. Lepp-Reise, Leida
18. Linsi-Kauri, Linda
19. Mikiver, Hilda
20. Mägi-Tambik, Marta
21. Pani, Herman
22. Puss, Leida
23. Raam, Villem
24. Rosemberg-Pärnik, Elsa
25. Sutter-Takjas, Linda
26. Tamm, Rudolf
27. Tepp, Ernst
28. Uffert-Kaupmees, Zoja

Seminari IX lend 1930.a. kevadel.

FK 7080-32

Seminari X lend 1931.a. kevadel.

FK 7080-33

29. Võhma, Elviira

30. Väärt, Eduard

X lend - 1931.a.

1. Diivin, (Kaldroo), Leonhard (Toivo)

2. Elhi, Leida

3. Grustam, (Tamvere), Erich

4. Hinno, Hugo

5. Joakit-Kibena, Helene

6. Juudas, Isabella

7. Kaardimets, Johanna

8. Kadak, Johannes

9. Kikas, Karin

10. Koplik-Seilental, Melanie

11. Koppel, Ludmilla

12. Leontjev-Orlov, Elisabet

13. Luige, Osvald

14. Läänson, Voldemar

15. Lätt, Eduard

16. Mets-Susi, Agnes

17. Mühlbach, Edith

18. Pall, Paul

19. Pilli, Salme

20. Rentik, Aleksander

21. Rumm, Eduard

22. Rumm, Eliise

23. Salu, Herbert

24. Saukas, Hilda

25. Seilental, Johannes

26. Siirak, Otto
27. Soiev, Õie
28. Steinberg, Helga
29. Särg, Meinhard
30. Zopp, Valentina
31. Zopp-Dubkovski, Regina
32. Ruuben, Amanda
33. Esbaum (Erme), August, (Kusta)
34. Tambur-Kütt, Elfriede
35. Tinkvart, Leida
36. ~~V~~ideberg- ^{Ellinor} Vainlo, ^h Helene
37. ^{-Dastin} Tiisler, Linda

XI lend - 1932.a.

1. Aavik, Edgar
2. Adem-Ots, Melanie
3. Annioti, Linda
4. Annioti, Õie
5. Bachmann (Kaisla)-Sendre, (Magda) Made
6. Gustavson, Hilda
7. Hummal, Anni
8. Kalep-Viires, Ellinor
9. Kall, Oswald
10. Kolberg, Asta
11. Korbi, Arnold
12. Kukk, Armin
13. Laks, Johannes
14. Lang, Emil
15. Lang-Toom, Erika
16. Leontjeva, Maria
17. Lepik-Lina, Linda

Seminari XI lend 1932.a. kevadel.

FK 7080-34

Tartu Pedagoogiumi Üle viidud V klass 1932.a.

FK 7080-35

18. Riiv, Rudolf (*Riiv*)
19. Linsi-ⁿRaud, Salme
20. Mänd, Ottomar
21. Neuhaus-Eessaar, Irene
22. Nirgi-Kalmus, Elfriede
23. Okart-Per^em, Erika
24. Oro, Gertrud
25. Pettai, Olga
26. Puumann (Laigo)-Liivaleht, Alma
27. Roovik, Georg
28. Rosenberg (Raitare)-Lätt, Ellen
29. Talbak-Kannike, Alma
30. Talfeld-Venig, Hilda
31. Tamm-Lepik, Emilie
32. Sild-Rootalu, Ida (*Mare*)
33. Tirul, Edgar
34. Treimann, Martin
35. Skomorovska, Lydia
36. Uudal-Laidre, Meeri
37. Ungru, Julius
38. Ups-^Vahuri, Helene
39. Vahter, Artur
40. Valter-Lukk, Linda
41. Veeberbaum-ⁿLaidmaa, Linda
42. Veiderpass-Tamm, Aino

Tartu Pedagoogiumi Üle viidud IV klass 1932.a.

FK 7080-36

Tartu Pedagoogiumi Üle viidud III klass 1932.a.

FK 7080-37

Tartu Pedagoogiumi Rakvere haru lõpetajad

XII (TPI) lend - 1933.a.

1. Ainomägi, Endel
2. Ainomägi, Hilja^{-Juur}
3. Allik, Marta^{-Jaur}
4. Aruküll-Ruus, Linda (Karin)
5. Borovtšenko, Niina^{/Rand}
6. Brems, Aleksander
7. Fridolin (Helilaid), Hartvig
8. Irval, Leo
9. Klaus-Raam, Olga
10. Kuriks, Viktor
11. Kuusik, Alfred
12. Kuningas, Helle
13. Kõivumägi, August
14. Luht-Ülavere, Helene
15. Raabe, Arvo
16. Vahlberg (Eelma), Leonhard
17. Vasman (Vaasma), Armilde
18. Värnomasing-Raatma, Lilli

19. Jõgis, Albert
20. Sütam-Levandi, Hilja
21. Naakman-Vaiksaal, Endel
22. Väinö-Talv, Bronhilde
23. Robane, Kamela
24. Sõot, Hilja
25. Põlts, Leida
26. Lõvi, Salme
27. Talv, Salme
28. Alcott, Marta

XIII (TPII) lend-1934.a.

1. Bader, Ena
2. Freiental (Oitmaa), Karl
3. Frendenberg-Vaikla, Linda
4. Erdman (Ründva), Enn^{-Rind}
5. Hendrikson, Nadežda

6. Irval, Aado
7. Jürgenson, Silvia
8. Kalep, Hugo
9. Kasak, Johannes
10. Lehari, Ermo
11. Lehari, Aime
12. Lemendik, Lilli
13. Lilleorg(Vahuri), Edvard
14. Linno, Renate
15. / Läänson-Olari, Malle /
16. Männilo, Valdo
17. Neitsov, Ilse
- *Seppes*
- *Linnamägi*
18. Pihlak, Maia
19. Ploom, Elmar
20. Pärnamägi, Meeta
21. Raik, Karl
22. Riispapp, Veera
Angel
23. Saariste, Elmar
24. ~~Siitam-Levandi, Hilja~~
25. Tammaru, Ants
26. ~~Vaakman (Vaiksalu), Endel~~
27. Veskus, Frorida
28. ~~Viiner-Talvar, Ella~~

XIV (TPIII) lend - 1935.a.

1. Abel, Herbert
2. Abner, Evald
3. Aser, Oskar
4. Aus-Kuusik, Leida
Halma

5. ^{- Moentling} Ilves, Linda
6. ^{- Ronk} Johanson, Pauline
7. Maalman-Isküll, Marie
8. ^{- Ilves} Kaldaru, Leida
9. Meriloo, Valter
10. Metsküll, Boris
11. Nahkur, Alfred
12. ^{- Kuusik} Raam, Hilja
13. Rajasalu, Johannes (Rein)
14. ^{- Sooleht} Rotman (Rae), Linda
15. ^{- Täär} Ruuben, Vaike
16. ^{- Merlo} Sikka, Helmi
17. / Summer, Harri /
18. Truu-Mägi, Meeri
19. Vahesalu, Endel
20. Vahisalu, Robert
21. Valgepea, Richard
22. Vares, Jaanus
23. ^{- Soet} Veltbach, Liidia

Kasutatud kirjandus ja allikmaterjalid.

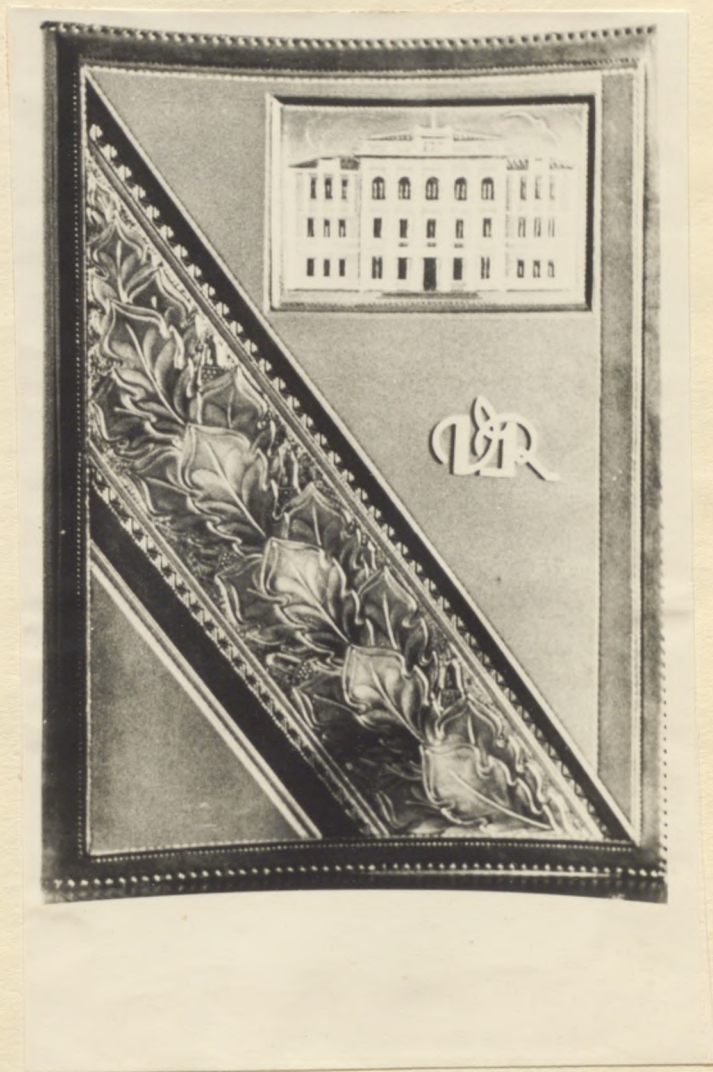
1. Eesti NSV ajalugu, Tallinn, 1957
2. Rakvere Gümnaasium ja Keskkool 1912-1937, Rakvere Gümnaasiumi ja Keskkooli väljaanne, Tartu, 1937
3. Rakvere Õpetajate Seminari õpilaskonna ja vilistlaskogu ajakiri "Tarmo" nr. 5, Tartu 1937
 - 1) J. Rummo. Eestlased veneaegses Rakvere Õpetajate Seminaris
 - 2) A. Nurk. Ülevaade ... Rakvere Õpetajate Seminari tööst ja arengust.
 - 3) A. Vaigo. Seminaripere isetegevuslikke otsinguid
 - 4) J. Parijõgi. Rakvere seminar Virumaa haridusallikana
4. "Päevaleht" 1932 nr. 19 ja 1934 nr.80
5. V.N.Bernatski kiri 1948.a. (käsikiri) *Ain Nurgale*
6. N. Andresen. Märkmeid Rakvere õpetajate seminaris (käsikiri)
7. E. Raatma, J. Rummo, A. Remmeli, V. Raami suulised andmed
8. Eesti NSV Riiklik Ajaloo Keskarhiiv (RAKA)

Fond 93 - Eestimaa Kubermangu Rahvakoolide Direktori arhiiv

Fond 384 - Riia Õppekonna Kuraatori arhiiv

" 2108 - Rakvere Õpetajate Seminari arhiiv
9. Okstoobrirevolutsiooni ja Sotsialistliku Ülesehituse Riiklik Keskarhiiv (ORKA)

Fond 1108 - Eesti Haridusministeeriumi arhiiv

Direktor V. Raamile annetatud auaadress 1940.a.

End. Rakwere Opetajate Seminari
 Direktorile
 Herra Woldemar Raam'ile

Kõrgesti austatud! juubilar!

ei ole oma parima tahte ja kogu seise elutöö pühendanud pedagoogilisele tegevusele ja selle kaudu kogu Eesti rahwa hariduslike ja kultuurilise kaseme tõstmisele.

Selle suure töö väärtustikuma osa olete teie rakendanud eesti õpetajaskonna ettevalmistamisele ja kujundamisele.

Kõrgesti hinnatavad on teie teened eesti seminari ellukutsumisel ja õpetajate pedagoogilise ettevalmistuse aluste rajamisel.

Eriti viljakas on olnud teie tegevus Rakvere õpetajate Seminari organisatsioonil ja juhtimisel, kus teie selge pilguga ja suure vastutustundega suutsite kujundada õppekultuuri, mis rra aastate kestel saalis sadu innustatud tulihingelisi noori õpetajatenärgu ühes Eesti haridusvõllule, et meie tulevases rahwas edasi arendada need ideaale, mis teie oma isikliku eeskujuga neis äratatsite.

Rakvere Seminari ei ole enam. Ei ole seda sepihoda hõõguva aäfiga, kus teritati meile vailuskeelvi, ei valgustemplit, kust hanli teie poolt suudatud tuld üle maa. Kuid meis on —

saalitud ühistume, mis on liitnud meid tugemahe perekas, kus edasi elab sama vaim ja need meened, mida teie meisse siirudaste juba õpilaspõlvos.

See pere, koondunud Rakvere õpetajate Seminari Wilisilaskogu ümber, õnnuleb teie tina teie 60. ndal sünnipäeval ja soovib teie kestvat terweist ja palju aastaid, et mõistlike edu kallt jätkata oma pedagoogilist tegevust Eesti rahwa kasuks ning enda isiklikuks õnneks.

Õnnitabeks teie põhijapanrwa ja ennasalgarwa töö rest õfustas Rakvere õpetajate Seminari Wilisilaskogu peakoosolek walida teie esimeheks Rakvere õpetajate Seminari Wilisilaskogu aulikmeks, mille tõrendusena palume wastu wõtta käesolewa auaadresji.

Rakweres, 12. märtsil 1940.

Rakvere õpetajate Seminari Wilisilaskogu.

F. H. Wolfe - 26